SALA DE LECTURĂ

ANUL XXXI
41
(1 378)
Sîmbătă
8 octombrie
1988
8 pagini
4 lei

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

CONSTANTE ALE POLITICII ROMÂNEȘTI

În săptămîna care a trecut, activitatea politică internă românească a consemnat o importantă ședință a Comitetului Politic Executiv al C.C. al P.C.R., desfășurată sub președinția tovarășului Nicolae Ceaușescu. Avînd pe ordinea de zi probleme vitale pentru dezvoltarea multilaterală a patriei — analiza activității pentru realizarea planului pe primele trei trimestre ale anului și măsurile pentru înfăptuirea prevederilor pe trimestrul al patrulea 1988 ; proiectul planului național unic de dezvoltare a României pe anul 1989 ; programul privind autoconducerea și autoaprovizionarea populației pe trimestrul IV 1988 și pe anul 1989 — ședința a conturat, prin orientările și indicațiile conținute în Cuvîntarea rostită de secretarul general al partidului cu acest prilej, un amplu și concret program de acțiune pentru toate colectivele de oameni ai muncii, angajate într-un efort hotărîtor.

Mobilizarea tuturor resurselor, a tuturor energiilor creatoare, sub semnul eficienței, competenței și calității devine imperativul fundamental al acestei perioade, decisive pentru realizarea exemplară a planului pe anul 1988 și pregătirea intrării în anul viitor. Reținem ca un accent deosebit apelul pe care secretarul general al partidului nostru îl face cu privire la modernizarea întregii activități economice, la creșterea rolului științei, a cercetării, din această perspectivă : **„În general, problema activității de modernizare, de bună organizare în toate domeniile trebuie să fie strîns legată de îmbunătățirea și perfecționarea puternică a muncii de cercetare în toate domeniile. Nu vom putea să obținem realizarea modernizării, a programelor pe care le avem, fără o intensificare mai puternică a activității științifice în toate domeniile".**

Cuvîntarea tovarășului Nicolae Ceaușescu face, de asemenea, referiri la liniile directoare ale Planului național unic pe anul 1989, elaborate în conformitate cu hotărîrile Congresului al XIII-lea și Conferinței Naționale ale partidului, plan ce va fi supus aprobării organelor democratice și Marii Adunări Naționale. Programele de autoconducere și autoaprovizionare — pe trimestrul al IV-lea și pe anul viitor — reprezintă în acest context direcții ferme de lucru pentru creșterea nivelului de trai al poporului nostru, pentru sporirea eficienței în toate domeniile de activitate.

Subliniind că documentele dezbătute formulează în fapt cerințele fundamentale ale muncii viitoare a activului de partid, a partidului, a clasei noastre muncitoare, a întregului popor, tovarășul Nicolae Ceaușescu a adresat o vibrantă chemare la unirea tuturor eforturilor pentru înfăptuirea marilor obiective ale construcției socialiste a patriei.

Calendarul activității internaționale a partidului și statului nostru înregistrează pe parcursul acestei săptămîni **vizita oficială de prietenie a tovarășului Nicolae Ceaușescu împreună cu tovarășa Elena Ceaușescu în Uniunea Sovietică, la invitația Comitetului Central al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice și Prezidiului Sovietului Suprem al U.R.S.S.**, moment ce reprezintă expresia elocventă a bunelor relații dintre partidele, țările și popoarele noastre, precum și dorința comună de a întări tot mai mult aceste relații, în folosul reciproc, al cauzei generale a socialismului, înțelegerii și păcii în lume.

Convorbirile la cel mai înalt nivel, informarea reciprocă în legătură cu problemele specifice ale construcției socialiste în cele două țări, dezbaterea aspectelor complexe ale situației internaționale — concretizate în Comunicatul comun dat publicității la încheierea vizitei — exprimă pe deplin rezultatele fructuoase ale vizitei desfășurate într-o atmosferă de caldă prietenie, de stimă și înțelegere reciprocă.

Subliniem în acest sens aprecierea conținută în Comunicatul comun : **„Vizita și convorbirile conducătorilor român și sovietic au demonstrat hotărîrea Partidului Comunist Român și Partidului Comunist al Uniunii Sovietice de a întări și dezvolta pe toate căile raporturile dintre cele două țări, în spiritul Tratatului de prietenie, colaborare și asistență mutuală dintre România și Uniunea Sovietică, pe baza trainică a principiilor marxism-leninismului, socialismului științific, deplinei egalități în drepturi, respectului independenței și suveranității naționale, neamestecului în treburile interne, avantajului reciproc și solidarității internaționale, răspunderii față de oamenii muncii din propriile țări și față de cauza generală a socialismului și păcii. Această orientare corespunde intereselor fundamentale ale popoarelor român și sovietic".**

Luceafărul

O veche intuiție actuală

de Edgar Papu

Deoarece, în fragmentul dintr-un studiu mai mare, Constantin Sorescu repetă pregnant o foarte penetrantă observație a sa (v. *Edgar Papu, criteriul moral al hermeneutului* în „Scînteia tineretului" din 17 IX 1988), aș dori să-i confirm punctul de vedere printr-o completare biografică neștiută pînă acum aproape de nimeni. Mai întîi, însă, îmi permit să reproduc o parte din ideea lui Constantin Sorescu : *„Edgar Papu a făcut dintotdeauna protocronism. Cu mult înainte de a-și boteza metoda..."*. Și acum să trec la semnalata completare biografică.

Deși e mai mult de jumătate de secol de-atunci, mi-amintesc bine totuși. Era prin 1934—35, cam prin ultimul an de viață al lui Ioan Bianu. Și vom vedea pentru ce folosesc acest reper. Se mai cere să evoc și numele regretatului meu prieten Ștefan Todirașcu, ajuns apoi conferențiar la Drept. Așa nepregătiți cum eram, dat fiind că fiecare din noi se dedicase unei alte specialități, ne-am gîndit să scoatem o publicație de veche cultură românească. Fără să știm aproape nimic, intuiam că aci zac comori neștiute sau nevalorificate și, în orice caz, lipsite de pondere funcțională. Încă n-aș putea să-mi explic o asemenea intuiție. Nu cred că era, în sens psihanalitic, un Wunsch-

Continuare în pag. a 2-a

Construcția culturală

La 28 octombrie 1988 se împlinesc și se sărbătoresc 300 de ani de la urcarea pe tron a aceluia care a fost Constantin vodă Brâncoveanu (28 octombrie 1688—24 martie 1714). Inserarea lui în galeria personalităților neamului românesc se accentuează și se luminează pe măsură trecerii anilor și a aprofundării cercetărilor și cunoștințelor. Un merit aparte al Brâncoveanului, care l-a impus și l-a ridicat între contemporani și urmași, l-a constituit munca rodnică în domeniul vieții spirituale.

Era firesc să fie astfel. Rămas orfan de la vîrsta de un an, cînd tatăl său, Papa Brâncoveanu a fost ucis de semenii și dărăbanții răsculați în București (15 martie 1655), micul Constantin a fost crescut de mama lui, Stanca Cantacuzino, ajutată de frații ei, Constantin Cantacuzino-stolnicul, Mihai Cantacuzino spătarul și Șerban vodă Cantacuzino. Sub îndrumarea lor a primit o educație extrem de îngrijită care, judecata după rezultate, a fost la nivelul aceleia a tinerilor absolvenți ai cursurilor universităților occidentale ale vremii. În mediul intelectual elevat al Cantacuzinilor, în palatele rudelor sale materne, el și-a imprimat în spirit gustul pentru proporții armonioase, pentru dantelăria pietrei, pentru pictura grăitoare prin cromatică și desen, pentru interioarele mobilate cu rafinament.

Astfel, în acea epocă, definită de Lucian Blaga drept minunat amestec de renascentism, baroc și bizantinism, s-au pus bazele stilului brâncovenesc. În fine, el s-a format ca om de cultură, domn care a înțeles că trecute vremea voievozilor militari și prin ocuparea, înainte de a se urca pe tron, a unor dregătorii speciale : ispravnic al lucrărilor ctitoriei domnești de la Cotroceni, ispravnic al tipăririi traducerii Bibliei lui Șerban, etc.

Imediat după ce a preluat cîrma țării s-a vădit preocupat de un «splendid triptic al vieții spirituale : învățămîntul, biblioteca, tiparnițele. Țelul urmărit de domn în viața spirituală a fost precizat prin „Predoslovia" Octoihului tipărit în 1700 de Mitrofan, la Buzău. Brâncoveanu arăta că se considera urmașul strămoșului patern, Matei Basarab voievod (1632—1654) care „a adus puține și necoapte roduri", dar, mai ales, al unchiului matern, Șerban Cantacuzino voievod (1678—1688), „om ce s-au nevoit și mai mult", roadele lui, „fiind nici de tot coapte, nici de tot crude". Avînd acest temei, a socotit că poate aduce roadele spiritului la starea împlinirii firești.

În vederea atingerii rapide și plenare a celor propuse, Brâncoveanu, după modelul unchiului stolnic, s-a înconjurat de un florilegiu al elitei cărturărești sud-est europene. Dintre cei mai cunoscuți pot fi amintiți Sevastos Kiminites, fost profesor și rector la Marea Școală din Istanbul, Ion Cariofil, fost profesor și rector la aceeași Mare Școală, secretarul italian Giovanni Candido Romano care semna „Ion Românul", alt secretar, adus de la Florența, Antonio Maria del Chiaro, autorul unei remarcabile lucrări despre Țara Românească, medicul Iacob Pylarinos, creatorul metodei variolizării, medicul Bartolomeo Ferratti, înveșmîntat cu o eleganță încîntătoare pentru bucureșteni, medicul Evanghelista Marignazzi, viitor doctor la curtea țarilor, medicul Mihail Schendos Vanderbeck, un aromân, în ciuda rezonanței flamande a numelui, iatrofilosoful Ion Molybdos Comneo, brașovenii David și Teodor Corbea, buni latiniști, filologi și diplomați etc. Discuțiile spumoase ale acestor oameni, replicile lor vii și precise, au făcut ca fermentul minții să lucreze neîntrerupt, ajutînd Brâncoveanului să fie continuu în progres intelectual.

Marea majoritate a celor amintiți, și alături de ei alții, lucrău ca profesori în Academia Domnească întemeiată în București, în jurul anului 1680 de Șerban vodă ajutat de fratele său, stolnicul. Atunci, ea a fost organizată după modelul Universității din Padova, cunoscută bine de Constantin stolnicul, fost student al ei. Brâncoveanu, ajuns la ruptură cu Cantacuzinii, către 1704—1705, dorind să arate public că nu le datorează nimic și să ridice Academia pe o treaptă superioară, a purces la reorganizarea ei. În anul 1707, Hrisant Notara, și el fost student padovan, a răspuns apelurilor domnului trimițîndu-i o „grammată" conținînd noul program de funcționare. În frunte, Academia avea trei profesori principali, dintre care primul era

Dr. Radu Ștefan Ciobanu

Continuare în pag. a 6-a

ÎN SPIRITUL TEZELOR PENTRU PLENARA C. C. AL P. C. R.

Tineretul — viitorul țării și viitorul lumii

Viitorul este, fără îndoială, o ecuație complexă, cu multe necunoscute și tocmai de aceea tainele sale nu sînt ușor de descifrat. Se apreciază de pe acum că lumea de mîine va fi intim legată de noile cuceriri ale geniului uman, de fabuloasele progrese ale științei și tehnologiei, chemate să rezolve gravele probleme cu care omenirea se confruntă astăzi. Se vorbește despre colonizarea spațiului cosmic, despre valorificarea, în interesul omului, a uriașului depozit de resurse pe care-l reprezintă Oceanul Planetar, se întocmesc scenarii și studii despre cum va arăta lumea mileniului următor. Paradoxal, în contextul acestor preocupări firești, este ignorată adeseori tocmai dimensiunea umană a viitorului, aceasta fiind, totuși, indiscutabil singura cunoscută în marea de necunoscute a ecuației amintite. Iar acest prețios și rar element cunoscut nu este altul decît tinerețul, generația chemată să-și asume și să înfăptuiască efectiv viitorul, generația care va avea de transmis mai departe în timp, zestrea mileniilor de civilizație ce i-au fost încredințate. Practic, viitorul poate fi decodificat și influențat chiar de la nivelul prezentului, tinerii fiind, în mod obiectiv, reprezentanții viitorului într-un timp anterior, care pentru noi este prezentul. Iată de ce, o societate care se vrea durabilă trebuie să se aplece cu nesfîrșită grijă asupra mlădițelor sale tinere, să le orienteze creșterea, să le creeze condiții cît mai bune de afirmare, să facă din tinerii săi cetățeni părtași la toate procesele novatoare. Și trebuie spus că dimensiunea umană este o veritabilă constantă a dezvoltării prezente și viitoare a României socialiste, sesizabilă în toate sferele de activitate și, cu precădere, în concepția și politica partidului și statului nostru privind tînăra generație a patriei. În acest sens, în magistrala

Aurel Perva

Continuare în pag. a 7-a

Intuiție și documentare

Experiența proprie de viață a unui scriitor îi creditează, în procent determinant, creația. Formularea, înțeleasă literal, este un truism. E de la sine înțeles că numai propria experiență de viață îi susține, îi nutrește vocația. Înțeleasă complex, formularea e de o bogăție incontestabilă, fie și doar în registrul polisemiei sale. Căci ce înseamnă, la urma urmelor, experiență de viață ? Un scriitor (foarte) tînăr — ce și cîtă experiență de viață are ? Greu de spus că multă sau suficientă. Și totuși, au existat și vor exista scriitori — mă refer cu precădere la prozatori — care au izbutit vor izbuti capodopere, elaborate la vîrste fragede. Atunci, ce anume scapă expresiei ca atare : experiență de viață ?... Consider că-i ceva de ordinul calității. Respectiv, e necesară înțelegerea ei nu neapărat, sau nu întîi și-ntîi, la nivelul temporalului, ci al intensității trăitului în sine. Pe orizontal, deci la nivelul temporalului, viața se definește prin acumulări succesive (de senzații, percepții, reprezentări, noțiuni, idei, evenimente etc.). Însă tot acestui orizontal îi e proprie o verticalitate, o sincronie existențială, care dă seama de calitatea, de intensitatea, de amploarea trăitului. Cînd reprezintă **aceastã** dimensiune existențială, experiența de viață nu se mai cuvine înțeleasă ca extensiune pendinte de o multitudine **succesivă** de evenimente, ci ca expresie a comprimării afectiv-logice a acestora. Comprimarea **are loc știut și nestiut**, respectiv e voluntară sau involuntară. Involuntară — pentru cei care, datorită naturii lor generoase, cum zic basmele

Mircea Constantinescu

Continuare în pag. a 6-a

Tradiții ale școlii românești

Sub arcadele acestei toamne care-și parcurge tumultuoasă itinerarele cromatice, orașul Caracal, cel de-al doilea oraș important al județului Olt, face pregătiri mari pentru a sărbători un eveniment care angajează aproape toate forțele de care dispune : Centenarul liceului industrial nr. 2, fost „Ioniță Asan". Este, indiscutabil, un eveniment care se va înscrie ca o inscripție istorică în memoria orașului al cărui nume ca și cel al fostului județ Romanați ne amintesc de Roma, de împăratul Marcus Aurelius Antoninus Caracalla (211—217). Vestigiile din această epocă pot fi văzute în Muzeul orășenesc care cuprinde colecții de opaițe, tibule, geme și diverse figurine, unele aduse din Romula (Reșca de astăzi) fosta capitală a Daciei Malvensis. În acest oraș, duhul constructivismului român a fost prezent din începuturi și poate că tocmai acest duh l-a determinat pe Mihai Viteazul să-și ridice o curte domnească la Caracal și pe Iancu Jianu o locuință care este acum casă memorială care cuprinde, pe lîngă armele vestitei căpetenii de panduri din oastea lui Tudor Vladimirescu, flinte, hangere, pistoale cu cremene și mai multe cărți cu însemnările lui Iancu Jianu.

Încă din timpul revoluției de la 1848 se simțea în orașul Caracal spiritul nou deschis la valorile culturii, dar încă nu erau create condițiile materiale pentru înființarea unei școli cu caracter liceal. De abia peste patru decenii, în 1868, în urma unor stăruitoare demersuri pe lîngă Titu Maiorescu care era ministrul Instrucțiunii Publice, acesta aprobă înființarea unui gimnaziu clasic pentru băieți, numindu-l director pe profesorul de geografie Constantin Locusteanu. Prin înființarea acestui gimnaziu, noi ritmuri se înregistrează în viața spirituală a orașului, se pun bazele unei biblioteci care să funcționeze în cadrul gimnaziului pentru care se construiește un local propriu dotat cu săli adecvate, laborator și bibliotecă, înființîndu-se și o societate culturală care primește numele de „Olteanul voinic". În anul 1919 gimnaziul clasic de băieți se transformă în liceu cu o secție reală. Dar întrucît și aici, ca de altfel pe întregul cuprins al țării care, la 1 decembrie 1918, după jertfele mari de sînge, își realizase visul secular, statul național unitar român, nevoia de cultură devenise imperioasă, vechiul local al liceului construit în 1891 devenit cu totul necorespunzător, s-a construit un local nou în 1922 care este cel de astăzi și care, iată, cînd peste 10 ani, am devenit elevul acestui liceu, mi s-a părut un fabulos palat în care, intrînd, am crezut că altă dată Brâncuși cînd a intrat la Școala de arte și meserii din Craiova, în 1894, că „fac primii pași pe nisipul eternității !" Între profesori și elevi se stabilise de-a lungul anilor o statornică și nedemințită prietenie sub climatul căreia se vor alcătui colective redacționale și vor apare

Ion Potopin

Continuare în pag. a 5-a

PREZENȚA TÎNĂRULUI SCRIITOR

O carte de „recitire"

După **Sincronism european și cultură critică românească** (1984), carte de răsunet în peisajul nostru editorial, Ilie Bădescu propune acum un alt titlu : **Timp și cultură** (Editura Științifică și Enciclopedică, 1988) adunînd „trei teme de antropologie istorică", confirmînd prin evantaiul problematic și tensiunea ideatică un „program asumat".

Timp și cultură este „efectul" unor redescoperiri. Plimbîndu-se pe largi suprafețe culturale, Ilie Bădescu știe prea bine că veritabilele călătorii culturale sînt **reintoarceri** : iată, deci, că și acest ultim volum își trage sevele din solul autohtonismului, probînd forța teoretică a ideilor plăsmuite în cultura noastră, rolul agentului organic, provocînd — dincolo de efortul sintezei — o mutație în mentalitatea comună, zdruncinînd tabieturile de receptie. Cartea lui Ilie Bădescu dă frisoane de lectură. Ariditatea temei, survolată cu aparat științific și într-un larg orizont bibliografic îmbracă haina unui limbaj atins de metaforizare, cochetînd cu „scrierea frumoasă". Astfel, virtuțile stilistice potențează fascinația și reverberația ideatică. La intersecția citorva cîmpuri/discipline științifice, volumul sociologului Ilie Bădescu se adapă din bogata noastră literatură de idei, de atîtea ori ignorată ; alergăm spre **Shop**-ul criticii, preluăm concepte și teorii de ultimă oră uitînd că „rezervoarele" unei **culturi luptătoare**, confruntată eroic cu „sarcina ființării" ne stau la îndemînă. Este o ultare vinovată, pasivizînd (constata M. Ungheanu) un bogat capitol al unei culturi care și-a dovedit în atîtea rînduri capacitatea meditativă, **livrînd** ideologiei universaliste răspunsuri „din mers". Aș zice că primul și marele merit al cărții semnate de Ilie Bădescu constă în această **izbîndă restitutivă**, aducînd în circuit opinii abandonate ori chiar necunoscute. Noi putem **reeduca lumea** (cum suna un gînd al lui Noica) și pe acest temei Europa de Sud-Est poate fi considerată o „rezervă de vitalitate" (E.M. Cioran).

Ilie Bădescu iubește „legea complementarelor", pledează în favoarea pluralismelor fără a

Adrian Dinu Rachieru

Continuare în pag. a 7-a

CATALOGUL CORĂBIILOR

„Topul" posterității

E firesc să ne întrebăm cu gravitate **ce rămîne** din scrisa noastră, scara valorilor e supusă unor spectaculoase resituri provocate de „fermenții" criticii, vorbim în numele unor (de cele mai multe ori promise și neînghebate) Istorii ale literaturii și prefigurăm litera lor de foc, propunînd ridicări în rang și, iarăși firesc, expulzări din cataloagele sacre.

Să fie și acesta un simpozion al sfîrșitului de mileniu ? Tot ce se poate.

Aproape că nu punem prețul meritat pe creațiile momentului literar pe care-l trăim, jonglînd cu nume și clasamente și (fux olimpic) forțînd porțile (practic zăvorîte) ale posterității.

Cîndva, nu foarte demult, revista „Argeș" se amuza (și alta nimic) să le propună cititorilor săi lista de „bucate" a unui deceniu literar. Ancheta la care a răspuns neîntrebată și o doamnă din Paris ce se exprimă sonor la... München amuză și azi, dar și întristează : conjuncturi de tot felul au minat-o, iată. Nume reale, pline de greutate se însoțesc într-o glorie cu inevitabilii Neica Nime de care greu te poți despărți. Mai nou, „Familia" reia aventura somindu-și, grațios, criticii (unii încă fără un **nume** propriu), să stabilească o „ierarhie a valorilor în actualitate. Opere reprezentative ale literaturii contemporane 1944—1988" și trebuie spus din capul locului că (gazetărește cel puțin) ne aflăm în fața unei reușite. Într-adevăr, ți se relevă cu anticipare firide de istorie literară populate cu îndreptățire de clasici ai contemporaneității, se confirmă răspunsul la întrebarea (pe care și-o punea G. Călinescu, vorbind despre Labiș) dacă timpul nostru e propice apariției unor mari valori și înțelegem că da, aceste valori și opere există și a sosit vremea să ne boierim, catalogîndu-le. Chiar dacă se comit, în ancheta „Familiei", inerente erori sau exagerațiuni : „Monolog în Babilon" de Philippide, „Ora fîntînilor" de Vinea și parțial „Poezii" de Blaga sînt cărți scrise

Gheorghe Tomozei

Continuare în pag. a 7-a

CRONICA LITERARĂ

SULTANA CRAIA: «Feţele oraşului»

După debutul editorial (cel în revistă se petrecea în 1975 în paginile „Luceafărului") cu volumul **Aventura memoriei** (1983), dedicat operei lui Zaharia Stancu, intrate după moartea scriitorului într-un nedrept con de umbră, Sultana Craia publica eseul **Orizontul rustic în literatura română** (1985), în care, cercetînd spaţiul literaturii române de la jumătatea secolului trecut pînă la începutul deceniului opt, autoarea demonstra, cu argumente solide, într-un stil fără ambiguităţi, dar şi fără strălucire, că această dimensiune îi conferă originalitate; mai mult decît tendinţele de sincronizare. În finalul cărţii, Sultana Craia notează : „Există şi o foarte interesantă literatură a universului citadin, teritoriu al altor structuri, relaţii, tipologii umane, sisteme de valori şi stiluri de existenţă, care formează voleul simetric. Dar dacă oraşul se descoperă mai ales prin **feţele** lui, lumea rustică îşi are **orizontul** propriu, în care se conservă esenţele categoriale ale spiritului românesc şi sursa tradiţiei sale fundamentale". Autoarea anunţa astfel tematica şi chiar titlul viitoarei sale cărţi, **Feţele Oraşului**, apărute recent la Editura Eminescu, pandant al **Orizontului rustic...** Într-un „Argument" criticul anticipează concluzia cercetării şi precizează ideea ei directoare : „Aparută relativ tîrziu, proza citadină românească s-a maturizat repede şi s-a diversificat într-un mod aproape spectaculos. Lumea rustică a avut de la început o individualitate proprie şi originală, problema fiind aceea a descoperirii ei treptate, a înţelegerii din ce în ce mai profunde a unor vechi realităţi. Pentru universul citadin se punea problema căutării identităţii înseşi. Aceasta s-a constituit printr-un efort de sintetizare şi selecţie, nu scutit de erori şi excese, de conciliere a unor contradicţii şi de suplinire a unei tradiţii, absente de viaţă urbană". În consecinţă, Sultana Craia analizează universul citadin, aşa cum se configurează el în proza românească, de la **Manoil** (1855) al lui Dimitrie Bolintineanu, pînă la **Sfîrşit de veac în Bucureşti** de Ion Marin Sadoveanu şi **Printul** de Tudor Teodorescu-Braniştе, apărute la începutul lui 1944. Între aceste date sînt „examinaţi" în ordine logică şi cvasicronologică, Nicolae Filimon, Dimitrie Bolintineanu, Ioan Slavici, Ion Luca Caragiale, Ion Agârbiceanu, Hortensia Papadat-Bengescu, Cezar Petrescu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, Anton Holban, Gib Mihăescu, Mateiu Caragiale (autoarea îi ortografiază greşit prenumele, lipsindu-l de acel semnificativ u final), Ionel Teodoreanu, Mihail Sadoveanu, G. Ibrăileanu (scris Garabet Ibrăileanu, cum nu semna criticul), Mihail Sebastian, G. Călinescu, George Mihail Zamfirescu, I. Peltz, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, M. Blecher, Henriette Yvonne Stahl, Jean Bart, Ion Vinea, Ion Marin Sadoveanu, Tudor Teodorescu-Braniştе. Aşadar, cam tot ce are mai bun romanul românesc de la origini pînă în deceniul cinci al veacului 20. Autoarea izolează din opera scriitorilor amintiţi cărţile care se subsumează temei abordate sau, mai simplu spus, acele romane a căror acţiune se derulează în mediu citadin, fie că acesta este al centrului Bucureştilor, al mahalalelor imunde, al tîrgului de provincie sau al unui port dunărean. Atenţia Sultanei Craia se concentrează în primul rînd asupra tipologiilor şi mai puţin, dacă nu deloc, în ciuda bunelor intenţii afişate în titlurile capitolelor, asupra oraşului ca personaj de roman. Într-o carte cu titlul **Feţele oraşului**, cred că este o eroare de distribuire a accentelor. Sigur că tipologiile, psihologiile, moravurile şi alegerea tematicii românești sînt, în mare măsură, efecte ale mediului (în cazul dat, cel citadin). Din acest unghi de vedere, criticul face observaţii pertinente asupra evoluţiei mijloacelor în tratarea temei arivistului, de la Nicolae Filimon la Rebreanu şi Ion Marin Sadoveanu, sau în legătură cu personajele de tip **homo aestheticus** (Lai Cantacuzin, de pildă). Iată în ceea ce priveşte romanul de dragoste, o definiţie cuprinzătoarее a contextului, dintre cele nu puţine care pot fi extrase din cartea Sultanei Craia: „Poveştile de dragoste ale deceniului patru se desfăşoară într-o lume foarte modernă, într-o societate mondenă şi frivolă, cu escapade în automobile, cu expoziţii, concerte, recepţii, sărbători, într-o ambianţă invadată de snobism, cu mobilier cubist, cu muzică de jazz, cu competiţii sportive, cu prenume şi vestimentaţie englezeşti (englezească, scrie autoarea — n.n.) cu femei emancipate care şofează, înoată, fumează, călătoresc şi care se întreţin singure. Adela lui Ibrăileanu este o imagine din ce în ce mai estompată. Discreţia «fin de siècle» este abolită". Că este aşa e neîndoielnic, dar **de ce** este aşa, rămîne neclar. Calitatea argumentaţiei suferă de absenţa unui demers de sociologie literară, care ar fi adus lămuriri mai mult decît necesare asupra tipului de societate în care evoluează şi care modelează personajele.

Sultana Craia mai face o greşeală, care o scoate de multe ori în afara subiectului cărţii. Pe de o parte, criticul produce ample rezumate ale romanelor, minuţioase descrieri ale evoluţiei intrigii şi conflictelor. Perfect inutile, în măsura în care nu contribuie, în nici un fel, la revelarea uneia dintre „feţele oraşului". Pe de altă parte, interpretările de finete pe care le întreprinde criticul, dincolo de faptul că sînt probe ale capacităţii analitice şi asociative, rămîn excentrice proiectului cărţii. Sînt fine, de pildă, şi dacă nu mă înşel, inedite observaţiile privind planul simbolic din romanul **Donna Alba** de Gib Mihăescu, care dă o altă semnificaţie finalului, altfel banal şi nemotivat psihologic. Includerea în demonstraţie a simbolisticii culorilor (după dicţionarul lui de Vries) dă consistenţă interpretării şi verosimilităţii. Dar toate acestea ţin, în ultimă instanţă, de subtilitatea romancierului, de construcţia romanului şi nu au relaţie (sau nu o văd eu) cu universul citadin.

În fine, o ultimă remarcă, de această dată, de amănunt dar trădînd o anume inconsecvenţă. În „Argumentul" despre care am mai vorbit, Sultana Craia scrie : „Selecţia scriitorilor a avut în acest eseu drept prim criteriu valoarea lor, de mult consacrată de istoria literară, precum şi caracterul lor reprezentativ pentru evoluţia lumii citadine româneşti sub un aspect sau altul". Dacă această afirmaţie este serioasă (şi nu mă îndoiesc că este) atunci unele judecăţi prea tranşante (precum : „Literatura Hortensiei Papadat-Bengescu a întrigat întotdeauna prin faptul că, deşi adeseori rău scrisă..." : „Mihail Sebastian nu este, desigur, un mare scriitor" ; „**Lunatecii** nu este, fără îndoială, un mare roman") sînt — cum să spun — inadecvate.

În ciuda acestor neîmpliniri, tentativa Sultanei Craia, atît în **Orizontul rustic...** cît şi în **Feţele oraşului**, nu este mai puţin ambiţioasă şi vorbeşte de la sine despre anvergura proiectelor acestui foarte dotat critic din generaţia tînără.

Valentin F. Mihăescu

EMINESCIANA

„E acelaşi cîntec..."

Eminescu notează în unul din manuscrisele sale că o idee trebuie aşternută pe hîrtie imediat, altfel riscăm să o pierdem pentru totdeauna. Însemnările fragmentare, risipite prin caietele sale, scrise cînd cu cerneală, cînd cu creionul, cînd în româneşte, cînd în germană, sînt expresia acestei concepţii şi a acestui mod de lucru. Mare parte din însemnări sînt notaţii făcute în timpul lecturilor, cu precădere în anii studiilor universitare. Problema identificării acestor lecturi ridică dificultăţi considerabile, cu neputinţă de învins, pe tot parcursul, în stadiul actual al cercetărilor. Reflecţii de moment, evident că asemenea însemnări nu sînt investite cu finalitate. Aspectul cel mai interesant îl constituie însă preluarea „ideii" sau a „ideilor" din asemenea însemnări şi transferarea lor în creaţia poetică.

Transcriem, spre exemplificare, o însemnare în germană, din manuscrisul **2262 f. 157**, făcută probabil la o lectură în timpul studiilor berlineze.

„Es ist dasselbe Lied — notează poetul — aber es klingt durch eine verdorbene Orgel und der Meister ist närrisch geworden. Darum klingt es schauerlich, zerisse bruch, und hie und da sich er Krankhaft glanzend Strahl von Agonie durch grause, glizernde, schreiende, pharyng/ feinde Gutural der Töne".

Pentru a putea fi urmăriţi mai uşor dăm şi traducerea părţii franze, care interesează discuţia noastră.

„E acelaşi cîntec, dar răsună printr-o orgă stricată, iar maestrul s-a smintit".

Eminescu transferă „ideea" privind cîntecul ce răsună în orga stricată şi cea a maestrului smintit în poezia **„Cum cîntam odinioară"**, care aparţine tot epocii studiilor berlineze : „Orga e sfărîmată / Şi maestru-a-nnebunit / Şi sălbatec sună cîntul / Cel e ern neisprăvit".

Poetul reia aceste „idei" şi în strofa finală : „Unde-s şirurile limpezi / Din cîntarea ce-am gîndit / Ah ! e orga sfărîmată / Şi maestru-a-nnebunit".

Versiunea paralelă a acestei poezii este din epoca ieşeană. Modificarea mai importantă priveşte versul al treilea din strofa finală. „Ah! organele sfărîmate". De aici înainte în versiunile următoare se mentine schimbarea din acest vers. Un lung proces de elaborare, început în 1874 şi terminat în 1881, conduce la finalul **Scrisorii IV** :

„Aspru, rece sună cîntul cel etern
neisprăvit...
Unde-s şirurile clare din viaţa-mi
să le spun ?
Ah ! organele-s sfărîmate şi maestrul
e nebun !"

Mai este de observat că începutul primului vers : „Aspru, rece sună cîntul..." ne îndrumă tot spre însemnarea germană : „klingt es schauerlich, zerisse bruch".

Schiţa noastră şi-a propus să prezinte, fie şi sumar, itinerarul unor „idei" în opera lui Eminescu, domeniu în care mai rămîne mult de făcut. Textul german, de la care pornim, va figura într-un viitor volum al ediţiei integrale a poetului nostru naţional.

D. Vatamaniuc

„Zilele Panait Istrati"

Cum pentru spaţiul spiritual brăilean primăvara înseamnă, de cîţiva ani, Eminescu şi Mihu Dragomir, anotimp cînd acest oraş omagiază poetul nepereche şi cheamă să vibreze coarda lirică a fiului distins al cetăţii într-un festival de poezie patriotică revoluţionară, toamna se asociază cu o altă manifestare brăileană de prestigiu, „Zilele Panait Istrati", întîmplare literară de ţinută culturală care adună brăileni şi nebrăileni în omagierea unui tulburător destin şi a unei nemuritoare opere.

Ediţia din acest an, a cincea, s-a desfăşurat în zilele de 30 septembrie — 2 octombrie sub auspiciile Comitetului judeţean de cultură şi educaţie socialistă în colaborare cu Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România şi a cenaclului său „Panait Istrati" din Brăila avînd ca oaspeţi pe acad. Alexandru Balaci, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor din R.S. România, pe scriitorii Fănuş Neagu, Teodor Vârgolici, A.I. Zăinescu, Nicolae Grigore Mărăşanu, Iulian Neacşu, Ştefan Mihăilescu şi Ionel Chiru.

Li s-au alăturat, pe parcursul desfăşurării manifestării, membrii celor două cenacluri brăilene, „Panait Istrati" şi „Mihu Dragomir". Manifestarea a cuprins printre altele evocări omagiale, momente literare de teatru, întîlniri cu cititorii, lansări de cărţi ale unor poeţi brăileni : Gheorghe Lupaşcu (Ziua delfinului) şi Aurel M. Buricea (Elegii nocturne). A avut loc, de asemenea, şedinţa de lucru a „Cenaclului «Panait Istrati» din Brăila al Uniunii Scriitorilor", preşedinte Fănuş Neagu. Au citit Candiano Priceputu, Ion Mustaţă, Tudorita Voica Tarniţă, Adriana Sitaru, Mia Cuţitaru, Petruţa Gagu, Nicolae Ungureanu. Demersul critic a fost susţinut de Alexandru Balaci, Fănuş Neagu şi A. I. Zăinescu. Punctul final al manifestării s-a desfăşurat — 2 octombrie — la Teatrul dramatic „Maria Filotti" unde a avut loc înmînarea prestigiosului premiu literar „Panait Istrati" conferit de Comitetul judeţean de cultura şi educaţie socialistă din Brăila, Uniunea Scriitorilor şi „Cenaclul «Panait Istrati» din Brăila al Uniunii Scriitorilor". Anul acesta premiul a revenit criticului şi istoricului literar Teodor Vârgolici, fiu al Brăilei, cu merite deosebite în popularizarea literaturii lui Panait Istrati. La festivitate a participat tovarăşul Valeriu Stoiu, secretar al Comitetului judeţean Brăila al P.C.R. Despre semnificaţia prestigiosului premiu şi despre laureatul de la această ediţie au vorbit Jelea Vancea Gabriela, preşedinte al Comitetului de cultură şi educaţie socialistă Brăila, acad Alexandru Balaci, vicepreşedinte al Uniunii Scriitorilor, Fănuş Neagu şi criticul Lucian Chişu. A răspuns Teodor Vargolici.

Cronicar

CENACLUL „LUCEAFĂRUL"

● Cea de-a zecea şedinţă a **Cenaclului revistei „Luceafărul"** s-a desfăşurat joi, 6 octombrie 1988, în Rotonda Muzeului Literaturii Române, avîndu-i ca protagonişti pe poetul **Marin Lupşanu** şi pe prozatorul **I. Teodorescu**. Lucrările Cenaclului au fost deschise de Nicolae Dan Fruntelată, redactor şef al revistei „Luceafărul", iar dialogul criticii a fost, în continuare, condus de Mihai Ungheanu. Au luat cuvîntul, discutînd atît poezia lui Marin Lupşanu cît şi proza lui I. Teodorescu : Matei Gavril, Radu Comănescu, Nicolae Georgescu, George Alboiu, Ilie Badescu, Aurelian Pavelescu, Gheorghe Pituţ, Fănuş Neagu, Pavel Susală, Iulian Neacşu, Mircea Micu, precum şi Mihai Ungheanu şi N.D. Fruntelată.

O veche intuiţie actuală

Urmare din pag. I

traum, un vis van al dorinţei, fiindcă s-a dovedit ulterior că avea o bază arhireală. Ar rămîne inexplicabil dacă n-am ţine seama de imensa fecunditate de germeni axiologici care pluteau în aer pentru tinerii de-atunci în perioada interbelică. Însufleţiţi dară de asemenea bune intenţii, ne-am gîndit să ne adresăm specialiştilor.

Am primit însă un duş rece, care, pentru citva timp, ne-a descurajat şi ne-a dat planul peste cap. Nu în sensul că am fi în eroare, ci că n-avem cu cine vorbi. Cel puţin pentru moment. Solicitările noastre au găsit secetă. Ce să căutăm unde nu găsim nimic ? Cultura românească veche ar fi pur şi simplu inexistentă. O limbă neformată care bîjbîie în traduceri stîngace şi în adaptări, cu totul lipsite de originalitate.

Să dau în legătură cu numele semnat la început un singur exemplu. Ioan Bianu a avut marele merit de a edita în 1895 *Psaltirea* lui Dosoftei. Introducerea lui Bianu este, însă, tot ce poate fi mai descurajant. Dosoftei ar fi un poet slab, lipsit de inspiraţie, cu o limbă greoaie, fiind grevat şi de cerinţa canonică de a da exact traducerea, fără nici o intervenţie originală. Nu intenţionez să-i diminuez pe Bianu, acest om harnic şi onest, dar nu-mi pot, totuşi, opri mirarea faţă de ultima sa alegaţie menţionată. O operă nu poate fi privită deductiv, cu idei preconcepute din afară, prin silogisme străine de obiect. Oricine priveşte direct textul, fără raţionamente străine de el, îşi poate da seama din primul moment că acea traducere în versuri rimate în formă populară românească înseamnă o evidentă modificare de inflexiuni semantice în sens laic. Aceasta fără a mai ţine seama de conţinutul propriu zis, atît de personal, al primului nostru mare poet.

Acestea sunt reflecţii mai tîrzii ale noastre, dar pe vremea aceea judecăţile în felul celor de mai sus ne-au tăiat aripile.

Nu, însă, chiar din rădăcină, fiindcă, în fond, nu ne convinseserа. Am păstrat mental o asemenea rezervă cu încredinţarea că, totuşi, noi avem dreptate, şi nu unii specialişti. De pe atunci prevedeam priorităţi ale noastre, căutînd, pe traseu, să fac dreptate, în această privinţă, şi altor culturi de care aveam, mai mult sau mai puţin cunoştinţă. Dacă a venit şi rîndul nostru ne bucurăm ca de un ultim scop împlinit. Ideea atît de pertinentă a lui Constantin Sorescu că am „făcut dintotdeauna protocronism" se transmite, astfel, şi în ordine pur mentală, chiar la anii anteriori oricărei cărţi ale mele.

COMPENDIU

■ **CAMIL PETRESCU : „UN OM ÎNTRE OAMENI". Editura „Cartea Românească", seria „Mari scriitori români".** Ediţie îngrijită şi notă de Liviu Călin. Reeditare a capodoperei camilpetresciene, care demonstrează încă o dată efortul editorilor de valorificare a moştenirii literare.

■ **ROMULUS CIOFLEC : „BOIERUL". Editura „Dacia". Ediţie îngrijită şi text stabilit de Mircea Braga. Cuvînt introductiv de Perpessicius.** Reeditare (ediţia I-a 1937, ESPLA, postum) a celui de al treilea — şi ultimul — roman al autorului, prieten cu Panait Istrati. O carte pe care critica literară a lăsat-o să treacă aproape neobservată.

■ **VASILE DRĂGUŢ : „MEDALIOANE ÎN CERNEALĂ". Editura „Meridiane". Cuvînt înainte de Dan Grigorescu.** O carte care, „relevă diversitatea preocupărilor unui om care a izbutit tot ce a întreprins. Cu duhul binefăcător al voinţei de a construi solid, pentru multă vreme. Volumul de faţă — primul volum postum al lui Vasile Drăguţ — demonstrează că acest spirit al constructorului dăinuie".

■ **ION BRAD : „PROCES ÎN RECURS". Editura „Eminescu".** Un roman al cărui motto din Timotei Ciparlu ar trebui reţinut de toţi cititorii — „Învăţaţi oameni să preţuiţi timpul vieţii, că mult prea repede timpurile morţii vor dovedi a fi prea lungi".

■ **SORIN MĂRCULESCU: „Semne de carte". Editura „Cartea Românească".** Poet şi traducător, Sorin Mărculescu ne prezintă de data aceasta o carte de eseuri „grupate cronologic după data de apariţie a operelor comentate, cu excepţia aceluia liminar despre Damaso Alonso", care „propun o lectură «alegorică» personală a unei secţiuni restrînse, dar foarte importante, din literatura spaniolă".

■ **IOAN BUDUCA : „După Socrate". Editura „Cartea Românească".** În prefaţa autorului „Nu ideea de studiu este vanitatea, veleitatea, voinţa acestor eseuri. Literatură — ista ce se vor ele" (sic !).

■ **JEAN CARRIERE : „Pestera ciumaţilor", Editura „Univers".** Cuvînt înainte, traducere şi note de Sorina Bercescu. Roman „simbolic" reunind două volume — I **Lazăr** şi II **Pajiştile de la Comeizas** — în descendenţa lui Camus (Ciuma) şi a lui Jean Giono (Cosarul de pe acoperiş).

■ **SÖSEKI NATSUME : „Botchan". Editura „Univers".** Traducere şi note de Angela Hondru. Un microroman, care urmăreşte formarea unei conştiinţe — cea a eroului principal — în condiţiile societăţii japoneze contemporane.

■ **AMÉRICO GUERREIRO DE SOUSA : „Compoziţie la viitor", „Cronos". Editura „Univers", colecţia Globus.** Traducere, postfaţă şi note de Micaela Ghiţescu. Apariţie inedită în peisajul literaturii portugheze, autorul celor două poveşti de dragoste împleteşte cu subtilitate realul şi fantasticul într-o gradaţie savantă a emoţiilor, mai ales în situaţiile dramatice.

■ **GEORG TRAKL : Poezii, Editura „Minerva".** Tălmăcire de Mihail Nemeş. Prefaţă şi tabel cronologic de Mihai Mangiulea. Cartea reuneşte creaţia poetică a lui Trakl din volumele „Poezii" şi „Sebastian în vis", poeziile apărute în periodice, precum şi postumele.

VIAŢA CĂRŢILOR

ESEU

O CARTE — MONUMENT AL EROILOR

● „Trăit printre volume, iată-l acum pe Constantin Zamfir cuprins într-un volum" — scrie în recomandarea de pe coperta cărţii, cunoscutul scriitor Dumitru Radu Popescu, prezentînd cartea de vizită a autorului volumului de pătetică pbulicistică, Constantin Zamfir. „Un impătimit de istorie", îl defineşte prezentatorul său.

Şi este pe deplin probată această rară calitate, de la prima pînă la ultima pagină a acestui „Tărîm al regăsirii" care este în viziunea scriitorului patria, adică, precizează „oriunde te întîlneşti cu ţara, acolo este un tărîm al regăsirii". Şi adaugă : „Ţara din jur împrejurul tău şi ţara din tine, pe care o porţi — icoană a aducerii aminte, trăire intensă a prezentului, certitudine a viitorului — pretutindeni unde te poartă paşii".

Pornind de la aceste înalte comandamente moral patriotice şi revoluţionare, Constantin Zamfir reuşeşte să ne dezvăluie emoţionant, convingător, înainte de toate epopeea revoluţiei noastre din August, despre care sintetic consemnează :

„La 31 august acţiunile insurecţionale, care au marcat începutul revoluţiei de eliberare socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, erau victorioase în spaţiul a 150 000 de kilometri pătraţi". Şi mai departe : Bucureştiul a fost complet eliberat pînă la 26 august, între 26 şi 28 august, totală degajare a împrejurimilor Capitalei. Valea Prahovei — 30 august, în acelaşi interval — Dobrogea, Muntenia, Oltenia, Banatul, sudul Transilvaniei şi Crişana au fost eliberate, blocîndu-se totodată, orice tentativă a unităţilor Wehrmacht-ului şi a celor horthyste de a pătrunde în acest spaţiu teritorial".

Dimensiunile istorice şi geografice în care se desfăşoară epopeea reînviată de Constantin Zamfir în paginile cărţii sale acestea ar fi, dar cîtă împătimire, solemnitate şi mîndrie la fiecare pas, în săvîrşirea fiecărui moment istoric !

Cartea autorului editată de Editura Militară, se înscrie în marea tradiţie a publicisticii pe aceste teme în care îi are înaintaşi pe Nicolae Iorga, Ioan Lupaş, Barbu Delavrancea, Octavian Goga.

Frînturile dintr-un panoramic cuprinzător ca ţara însăşi, sînt adesea mici poeme în proză, cugetări relevante, portrete memorabile cum e între multe altele „Onorul la general", pagină dramatică consacrată generalului Dăscălescu.

Cartea are numeroase incursiuni în istorie şi în viaţa noastră literară, demonstrînd, aşa cum a făcut-o şi Ioan Lupaş, că „unitatea naţională îşi are cimentate temeliile puternic nu numai prin jertfele de sînge ale luptătorilor cu arma, ci şi prin sacrificiul de minte şi suflet pe care l-au adus luptători cu condeiul".

„Cadenţa datoriei", cum îi place s-o numească autorul, este metrul în care sînt scrise aceste valoroase pagini, de revelare a eroismului românesc.

Din acest punct de vedere, se citesc cu emoţie evocările omagiale ale unor scriitori, între care mult regretatul Laurenţiu Fulga.

„Sfîrşesc aici rememorările mele pe drumuri de istorie. Mă gîndesc că osmoza Patrie, Datorie, Eroism este în fond coordonata majoră a întregii noastre istorii".

Tocmai de aceea prin paginile sale emoţionante, cartea lui Constantin Zamfir ne apare ca un adevărat monument al eroilor, de ieri şi de azi, ca o deschidere luminoasă către viitorul naţiunii noastre, către constelaţia ce defineşte triunghiul de foc al luptei românilor pentru libertate, independenţă şi unitate naţională.

O carte de mare actualitate cu o puternică înrîurire educativă asupra generaţiilor de azi şi de mîine ale patriei.

Niculae Stoian

POEZIE

BRAŢUL AFRODITEI

LILIANA URSU

CORALI

Editura Eminescu

Versurile Lilianei Ursu din **Corali*)** ar putea fi numite **poeme de toată săptămîna.** Şi aceasta nu numai pentru că există mai multe poezii a căror denominare se realizează prin raportarea la **anumite** zile (luni, joi, vineri, sîmbătă), ci şi datorită unei stranii substanţe ce se distribuie în unităţi discrete, generînd emoţia complicităţii cu o lume solidară, unică, fără început şi fără sfîrşit, totuşi făcută din lucruri cunoscute. O poezie a gesturilor cotidiene cărora li se ataşează o semnificaţie. Poeta nu mai are răbdarea de a investiga universul pentru a descoperi **semne.** Ea ştie ce se găseşte dincolo de cuvînt şi sensul se va anexa formelor după o dialectică a inscrierii în potenţial : „Oare prin mine te rosteşti azi / iernat şi fără de început şi fără de sfîrşit / arunci un lemn în sobă / salamandra din flăcările cuvintelor / ce ard azi pentru tine / ti-o dăruiesc odată cu puiul de lup / ascuns în sîngele meu".

„Pleoapele Didonei", ca hieroglifă a dorinţei, figurează punerea în spaţiu a scrîşnirii („Foaia-i deja pregătită, strînsă în sulul maşinii de scris"). Poemul convoacă în cuprinsul său amintiri, imoresii, organizînd după legea unor clare şi calme rigori imagini ale inocenţei, ca la Adrian Popescu : „cu un braţ de albăstrele / şi o şopîrlă în cealaltă mînă / înaintează copilul".

Memoria conservată în limbajul vizualităţii va fi stearsă de funcţia activă şi **productivă** a imaginarului: „şi o mare ce şterge aceste fotografii / pînă ce foaia rămîne albă / o pîrtie în care cu voluptate îţi înfigi schiurile".

Liliana Ursu impune, spre deosebire de Mircea Florin Şandru care avertiza asupra primejdiei pierderii identităţii, o relaţie specială cu „maşina de scris". Nicidecum văzută ca un simbol al uniformizării mecanice, ba chiar umanizată („metalul începe să-mi împrumute căldura"), ea potenţează actul cunoaşterii de sine. Mai mult, devine, un element esenţial în declanşarea stării de graţie a creaţiei. „Naşterea poeziei" nu ar fi posibilă fără momentul privilegiat „cînd din ceruri se desface o panglică / e chiar panglica acestei maşini de scris".

Între „Poemul de luni" şi „Poemul de simbătă" se consumă pulsatiile eului care pare a-şi fi propus evitarea strictei articulări a dorinţei prin manifestările concrete ale dezabuzării sau prin abandonarea în timpul promisiunilor mereu aminate.

Vom reţine din această plachetă ideea de stratificare, de semnificaţii sedimentate, dar şi de creştere arborescentă pe trunchiul comun al **colinei de mărgean.** Ramificaţiile pornesc din fondul comun al unei sensibilităţi aparte faţă de cultural, discursul fiind supus presiunii convenţiei livreşti. Sînt invocaţi Borges, Keats, Sylvia Plath. Viaţa şi arta se întrepătrund, cuvîntul este placentar cu firea. Orice gest aparţine parcă unui scenariu prestabilit şi trezeşte bizarul sentiment al unei experienţe deja consumate : „afară fulgula uşor / mi-ai dat părul de pe frunte / pe ramul jilav din fereastră a început să cînte o pasăre / unde mai citisem oare despre o asemenea seară ?".

Reinterpretarea legendei îndrăgostiţilor din Abydos („Hero şi Leander") devine o parabolă despre forţa poeziei de a răzbate prin labirintul traumatizant al gesticulaţiei de fiecare zi. Există obiecte **sensibile** — aşa cum este petecul de hîrtie pe care se află înscris poemul —, după cum vibraţia nesfîrşită a lumii poate fi cuprinsă într-un fruct. Liliana Ursu descoperă pentru poezie **nuca,** alcătuire misterioasă, a cărei căderе („Mic accident") aminteşte rostogolirea castanei din proza poematică a lui Kawabata, prin acelaşi firesc al sugerării emoţiilor directe.

Dincolo de unele încercări neconvingătoare de a compune după reţete postmoderniste, inadecvate structurii sale, (cazul „Schiţei în cărbune", spre exemplu), dincolo de jumătatea umbrită a fiecăruia dintre cuvintele ce ascund clipele de singurătate ale poetei, avare, ca punct cardinal, **tradiţia :** „Cîteva secunde a durat trecerea / pe lîngă şirul de case cu coama în vînt / ce trăgea neistovit veacurile după el / doar finul îşi juca flacăra / pe chipul meu înnoptat / berze curioase încercau cu ciocul soarele / sunete de aramă împrăştiau anoi / prin curţi, printre maci / / Cîteva secunde a fulgerat trenul / orizontul satului / un cărăbuş de fier asemeni locomotivei bunicului / abia îşi trăgea sufletul pe o linie moartă / bunica îi prindea musteţile în oglinda spion a casei / de emoţie perdeaua se înfiora la geam / cum munţii în apa Cibinului / iar zarea albea de cămăşile mosilor mei / un mînz vine în galop dinspre ei / întrecînd trenul".

Cea mai potrivită caracterizare a poeziei de acum a Lilianei Ursu mi se pare a fi cuprinsă în imaginea arcimboldescă a umbrei cărţii, iradiind enigmatic frumuseţea regăsită : „pe treptele albe aşez cartea / umbra ei creşte, din mii de cărţi ţesută / lumina irumpe cum din trupul obosit al pămîntului / braţul Afroditei".

Constantin M. Popa

*) **Liliana Ursu: „Corali", Editura „Eminescu", 1987**

STUDII

O MONOGRAFIE ISTORICĂ

Între remarcabilele lucrări de istoriografie apărute în ultima vreme se numără şi monografia*) ştiinţifică pe care Nicolae Stoicescu o consacră domniei lui Matei Basarab. Epoca acestui mare domnitor a fost studiată sub un aspect sau altul, din punct de vedere politic-militar, cultural, artistic, dar nu a făcut pînă acum obiectul unei cercetări care să reunească toate aceste aspecte, şi altele încă, dintr-o unică perspectivă, comparativă, obiectivă, modernă.

Nicolae Stoicescu a întreprins o documentare extrem de riguroasă, utilizînd, după cum el însuşi afirmă, „toate izvoarele publicate cunoscute, toate documentele înterne nepublicate încă, aflate în transcriere (cele chirilice) şi traducere (cele slavone) la Institutul de istorie N. Iorga, bogata literatură istorică rămasă de la predecesori" (români şi străini), precum şi cele mai recente lucrări publicate în domeniul istoriei, istoriei artei, istoriei literare.

Istoricul a comparat izvoarele şi părerile înaintaşilor, analizîndu-le critic. El nu propune rezolvări tranşante ale unor probleme rămase în suspensie, ci îşi argumentează ipotezele pînă acolo unde documentele le pot susţine. Epoca domniei lui Matei Basarab este privită comparativ cu alte epoci, plasată în context european şi sud-est european, fără subiectivitate şi fără tentaţia idealizării. Sînt luate în consideraţie, fără a fi minimalizate sau eludate, şi umbrele domniei lui Matei Basarab, nu doar luminile ei. Rezultă o reconstituire cuprinzătoare, nuanţată, critică a tuturor aspectelor complementare, cu explicarea sau investigarea motivaţiilor, cu un riguros control asupra afirmaţiilor, într-o manieră ştiinţifică sobră. Istoricul nu afirmă cu certitudine decît ceea ce este verificat şi atestat în documente, iar mărturiile contradictorii sînt prezentate cu imparţialitate.

După o prezentare analitică a împrejurărilor venirii la tron a lui Matei, aga din Brâncoveni, urmează o detaliată reconstituire a situaţiei interne a Ţării Româneşti sub aspectul dezvoltării economice, al relaţiilor sociale, al organizării statale, al fiscalităţii, armatei, justiţiei. Partea a treia a lucrării este consacrată culturii şi artei, cu raportare la celelalte două ţări româneşti. Nicolae Stoicescu este interesat de climatul intelectual constituit în timpul lui Matei Basarab, de personalităţile care l-au înconjurat, de realizările acestei lungi domnii, în toate domeniile culturii şi artei. Numeroase planuri şi fotografii ilustrează afirmaţia că Matei Basarab a fost unul dintre marii ctitori ai perioadei medievale şi că în vremea sa s-a creat un spirit de emulaţie generator de valori.

Alte capitole sînt consacrate politicii externe a domnitorului şi relaţiilor sale cu rivalul său Vasile Lupu, pînă la lupta de la Finta din 1653.

Un capitol separat tratează despre sfîrşitul domniei şi posteritatea lui Matei Basarab, definind concluziv personalitatea acestui domnitor asupra căruia s-au emis opinii diverse şi contradictorii.

Completă, riguroasă, dar nu fastidioasă, monografia lui Nicolae Stoicescu reprezintă o lucrare de referinţă pentru cunoaşterea uneia dintre cele mai importante domnii din istoria românilor.

Gheorghe Buluţă

*) **Nicolae Stoicescu, „Matei Basarab", Editura „Academiei", 1988.**

ORIENTĂRI ȘI MODALITĂȚI LITERARE ACTUALE

Romanul ca un concert baroc

Proza erudită și extravagantă din „Princepele" și pitorescul populist și senzațional din „Groapa", din „Incognito" (vol. I, IV) și-au găsit, la Eugen Barbu, sinteza eminentă în „Săptămîna nebunilor", un roman cu materie istorică, totuși fără teză, secat de evenimente, sublimat în materia unui sentiment inefabil : melancolia. Prozatorul ne-a dat aici o monografie romanescă a disoluției, a luat cu aparate analitice ultrafine temperatura lumilor crepusculare, a închipuit, precum Julien Gracq în „Țărmul Syrtelor", însă cu o materie mult mai colorată stilisticește, o geografie aproape utopică ale cărei date verificabile se absorb practic într-o excepțională poezie a spațiilor imaginare. „Săptămîna nebunilor" e, pînă la un punct, catagrafia splendorii agonice și, precum un baroc, prozatorul a văzut în decompoziție o zvicnire ultimă de energie sclipitoare, imposibil de clasificat, o combinație colcăitoare de otium, de anxietate inefabilă, de, în fine, desfriu. Tot ce a avut de sintetizat a sintetizat prin stil, romanul nu are o materie epică trepidantă și nu trăiește exclusiv prin eveniment, ci prin atmosfera unui ev decadent, aproape de ficțiune, strămutat cînd în Venezia agonică și cînd în Bucureștiul levantin. Eugen Barbu nu e la întîia excursie în acest Orient reconstituit în retorte, de risipitoare diaspora grecească sau, mai precis, fanariotă ; el ne dăduse, cu „Princepele", un exemplu de roman documentar și livresc, evocînd o lume reconstituită din cărți, descrisă cu limbajul lor imperfect, peltic și savant. Față de „Princepele", „Săptămîna nebunilor" vine cu un cîștig indiscutabil. Mai întîi, stilul — mai omogen deși extraordinar de colorat : documentul s-a absorbit în materia epică și limbajul e, de aceea, utopic, imagist și baroc, imitînd parcă un idiom al decadenței analitice, descifrabil cu dicționarul. Apoi, umanitatea românească a pierdut din pitorescul determinist, s-a redus la cîteva esențe sufletești și la un sentiment abisal de anxietate fără motiv. În totul, „Săptămîna nebunilor" e o monografie a unei astfel de insondabile angoase al cărei nume manifest e „melanholia". Prozatorul a creat un personaj melancolic și placid, sumbru și fără kief, exilat în Valahia precum un inger bolnav de bube picat pe pămînt, un venețian „graeculus" dedat iute și cu virtuozitate mondenității deșănțate, risipitoare, baroce. Materia epică e, pe scurt, aceasta : un boier valah, membru în societatea secretă „Eteria" se întoarce, într-o extravagantă carozza, de la Veneția unde își risipise aproape toată averea cu o nobilă din protipendadă, un soi de femeie devoratoare și demonică de felul acelora din proza romantică. Hrisant Hrisoscelu, acest conjurat, ruinat pecuniar de femei, se închide în casele lui boierești, spre a se apăra de torentele de ninsoare, evocă în liniștea interioarelor lui elegante și lascive, aventura cu Herula Lucrezia Vimercatti, pierzînd treptat simțul realității nemijlocite pe care memoria o sufocă în chip perseverent, ca o apă insinuantă, în continuă înaintare. Anotimpurile trec, casele se dărăpănează și servitorii fug. Hrisant Hrisoscelu sărăcește, sfîrșindu-se aproape dement, bolnav și singur, pradă ficțiunilor care îi stăpînesc mintea îmbătată de amintiri.

Aceasta e acțiunea propriu-zisă, fără aproape nimic extravagant în superficie : istoria, în fond, a unei pauperizări. Îndărătul acestor evenimente, explicabile sociologicește, prozatorul a așezat o materie colcătioare și stranie, extravagantă, agonică și explodînd de vitalitate mortală, făcînd din magia crepuscularității — esența prozei lui livrești. El a descris cu o admirabilă inteligență imagistă, venind parcă valuri-valuri, topografia Veneției, a dat palatelor cenușii, apei verzi și misterioase, zidăriei în decrepitudine — poezia magică a unor mari fenomene elementare, a însuflețit mobila, covoarele, sticla ferestrelor, dînd mereu impresia că acestea respiră, trăiesc și mor împreună cu umanitatea care le dă sens. În fine, Eugen Barbu a făcut din interioarele pustii de palate, din lagunele tainice, din ușile deschise izbite de un tainic vînt imperceptibil, instrumentele unei mari poezii oculte a obiectelor.

Apoi, memoria : e o colecție febricitantă de curiozități psihologice, un șir de „terribilità", un amestec de grotesc și de crepuscular patetic demn de cinematografia lui Buñuel. Prozatorul e un extraordinar pictor în pastă groasă, un fotograf savant de moravuri extravagante, pasionat de a retușa clișeul și a-l preface într-o caricatură. El e și un povestitor de mare anvergură, cu talent epic ieșit din comun, știutor de efecte savante, ținînd întins firul narațiunii într-o tensiune adeseori insuportabilă care în chip paradoxal nu se bizuie pe senzaționalul romanului popular ci pe locvacitatea uluitoare a unei imaginații inventive și fără prejudecăți. „Săptămîna nebunilor" este romanul unui mare prozator baroc.

Artur Silvestri

Vlodimir Șetron : „Brigadierii"

Resurecția oralității

În celebrul dialog platonician **Phaidros** (275 a) întîlnim mitul lui Theuth, privitor la inventarea scrierii și la neajunsurile acesteia. Divinitate a Egiptului, căreia îi este închinată pasărea sfîntă — **ibis**, Theth îi înfățișează regelui Thamus artele inventate de el, făcînd printre altele elogiul scrisului. Înțeleptul rege îi răspunde că scrisul nu poate să întărească „tinerea de minte", ci numai **să readucă** „amintirea". El va aduce cu sine în sufletele oamenilor **uitarea**, de vreme ce aceștia vor uita virtutea tradiției orale, a memoriei vii, a tinerii de minte. Scrisul leneveste mintea, memoria **activă** o ține în stare de trezie. Punîndu-și credința în scris, oamenii „își vor aminti din afară, cu ajutorul unor icoane străine, și nu dinăuntru, prin cazna proprie". „Leacul nu e făcut să învioreasă tinerea de minte, ci readucerea amintirii". (275 a), îi obiectează lui Thoth regele Thamas. Odată ce poate intra atît în mîna știutorilor, cît și a ignoranților, scrierea nu poate să se apere pe sine, nestiind cui să vorbească ori în fața cui să tacă. Neajunsurile scrierii sînt deci mai mari decît ajutorul pe care l-ar putea da memoriei oamenilor.

Dialogurile lui Platon nu sînt scrieri, ci **dialoguri**, adică oralități consemnate. Cuvîntul scris ar incomoda spiritul, fervoarea spontaneității, farmecul iluminării semantice. Scrisul e literă moartă, pe cînd cuvîntul rostit e însoțit de gesturi, modulații, intonații, tăceri semnificative, mimică și pantomimă a „desenului" în... aer.

Între **oralitatea geniului socratic** și „galaxia Gutenberg" se desfășoară întreaga creație poetică a lui Nichita Stănescu. Este cunoscut marele talent al poetului de a improviza, de a fi de o spontaneitate inspirată mai totdeauna. Se estimează că dedicațiile și creațiile ad-hoc ar constitui mai mult de jumătate din cît a scris. În ultima parte a vieții sale, Nichita devenise un adevărat spectacol poetic. Înăbușit de vizite și prieteni, de la celebrități la anonimi, poetul trăiește de fiecare dată miracolul gestului larg, al altruismului și devotamentului, al dăruirii de sine. Iubirea, bunătatea, blindețea izvorăsc dintr-o transfigurată condiție existențială, aceea a geniului tutelar.

Nichita Stănescu era pătruns de Poezie, mai mult chiar, dominat de ea, iar cei veniți în pelerinaj continuu comunicau prin ființa poetului cu însuși duhul poeziei. Poezia izvora de la sine și, pe placul interlocutorului evident, „se dedica" lor. Nenumărate poezii au fost dictate sobol, multe din ele vad pentru prima dată lumina tiparului în „Albumul memorial" (1964) ; le apreciem drept cele mai nuiburătoare poezii de dragoste. Plachetа tipărită în R.S.F. Iugoslavia, cu prilejul decernării în 1982 a **Cununii de aur** la Festivalul internațional de poezie de la Struga (Macedonia iugoslavă) este iarăși rodul unei inspirații de fiecare zi. Ea a fost dictată poetului iugoslav Adam Puslojić, într-o cameră a hotelului belgrădean „Slavia", conține treizeci și trei de poezii și poartă titlul **Oase plinguind**.

Dedicațiile nu țin cont de vîrstă, de la noii botezați pînă la marii artiști ființa umană e demnă de a fi răspîndită cu darul harul poetului de vreme ce i-a produs o cît de mică bucurie. „Masa de lucru" a fost înlocuită de multe ori cu „protocolul" de circumstanță, cu ocazii de fiecare zi, cu libații între prieteni. Pretutindeni poezia șiroiește. Un har, **un daimon** ce i-a luat în primire adîncul ființei sale îi face să se rostească în decantări tulburătoare. Un lucru rămîne evident. Nicăieri nu ai impresia lucrului improvizat, al poeziei „ocazionale", de circumstanță. Harul știe să se rostească pentru fiecare om și situație în parte, iar poeziile astfel produse nu sînt mai prejos decît cele din ultimele sale volume.

Multe din poezii sînt rupte imediat, arse, pierdute în neant, nu din teatralitate și bravadă, ci dintr-o mărturisire a darului tainic și inimitabil, unic în felul lui, a darului ce va să rămînă numai și numai între prieteni.

Oralitatea poeziei sale, „manierismul" de acest fel, începe cu **Epica Magna**, continuă cu **Operele imperfecte**, pentru ca în **Noduri și semne** să devină pecete, artă inconfundabilă. Unitatea celor trei volume (și totuși mai unitare ultimele două !) este asigurată și de condiția grafică excepțională în care ele apar. **Desenele** lui Sorin Dumitrescu tind să concureze **cuvîntul**, să urce lirismul în figurațiile unei geometrii în care perspectiva dă sens viziunilor sale policromatice în hărți încifrate, hieroglife. Ideografia desenului, variind de la violentul albastru-auriu **(Operele imperfecte)** la senzualul cenușiu-oranj **(Noduri și semne)**, devine marcă inconfundabilă a impresiei lirice. Menționăm, de asemenea, colofonul celor trei volume, ce ține iarăși de o estetică a viului, a spontaneității, a decupajului din timp.

„Atentatul" la morfologie și sintaxă devine, la Nichita Stănescu, virtuozitate stilistică, „nicnitismele" ar putea face — amintim — obiectul unor interesante observații de limbaj poetic. De la formele de felul „foaie verde de albastru / mă doare un cal măiastru", dintr-un volum mai vechi, în care metafora semantică intra totuși în respectul sintaxei, pînă la „mă înțeiam" sau „ah, voi, pletoaselor, și voi, genoaselor" (ca să citățm creații lexicale ce nu necesită neapărat contexte) se poate ușor vedea marea și originala sa contribuție la ceea ce am numi revoluționarea limbajului poetic, atît ca **expresie**, cît și ca **metaforă viziune**, ca să nu mai vorbim de lirismul abstract și vizionar al acestei poezii.

Mai este de amintit acea **Carte vorbită**, care poate ne va fi restituită, rezultată în urma dezelor sale colaborări la radio și televiziune. Poetul nu se simțea incomodat de condiția radiofonică, tocmai din cauza spontaneității și oralității harului său. Apropierea de oralitatea socratică (filosoful pe care-l cunoaștem prin sintagma „Socratele platonician".) nu este, cum s-a văzut, de o gratuitate paralelistică. Din nou sîntem ispitiți la un nou paralelism cultural, în ideea relevării altor afinități elective cu spiritul străvechi al unei tradiții filosofice, de vreme ce Nichita readuce în actualitate atît de urgent și imperios **tipul poetului inspirat, hăruit.**

În **Ion** apare net distincția între **interpreți** („hermeneuți") și **poeți**, aceștia exercitînd asupra celor dintîi fascinația și forța de atracție a harului, asemănător unui magnet ce transmite forța de atracție din verigă în verigă, de la zeu la artist, de la artistul stăpînit de har la operă, de la aceasta la interpret și de la interpret la ascultător. Rapsodul, citharedul este cuprins de un sacru **enthusyasmos**, irațional (535 c), în transă și delir, retrăind pentru sine și trăind în fața celorlalți lumea de simțiri și idei a operelor, a autorilor recitați (în cazul din **Ion** — Homer). Inspirația nu e deci „meșteșug", ci „putere divină" care te pune în mișcare. „...o putere ca aceea a pietrei pe care Euripide o numește de Magnezia, iar cei mulți piatră de Heracleea", adică un magnet puternic a cărui forță se transmite de la zeu la artist, prin har divinatoriu, iar de la artist la interpretul ce-i captivează pe ascultători, alcătuindu-se astfel un șir în care fiecare depinde de un altul : „La fel cum cei cuprinși de frenezia corybantică nu sînt, cînd danseaza, în mințile lor, tot așa nici poeții lirici nu sînt în mințile lor cînd alcătuiesc frumoasele lor cînturi, ci, de cum se cufundă în armonie și în ritm, ei sînt cuprinși de avînt bahic și stăpîniți de el (...), cu sufletul poeților lirici, după propria lor mărturie, se petrece același lucru".

Înțelegem încă o dată cît de implicată și „civică" este o astfel de poezie, de un mare freamăt umanitarist și de intensă trăire estetică. Nichita Stănescu este poate darul cel mai de preț ce se face poeziei române în momentele căutărilor ei în acest sfîrșit de secol.

Z. Cârlugea

Mitul jertfei

Investigînd relația dintre protagoniști, pe care vrea să îi aducă cît mai aproape de cititor, „Toamnă fierbinte" îl are ca punct de pornire pe cel care provoacă mărturisirile lui Gyuri, incită, obligă la povestire, pronunțate depunerea mărturiei. Obsesia cerbului atotstăpînitor îl domină, îi dă curajul judecății. El execută un fel de ritual al deș-demonizării, izolează demonul din ființa partenerului de drum, îl definește încercînd să-l alunge. În final, relația dintre cei doi se neutralizează, se rupe resorbindu-se într-una realitatea fantasmei unde Gyuri devine — precum în mit — porc (mistreț) ; Gyuri, sau mai degrabă demonul din el.

Gyuri a participat la multe masacre pe care vrea să le țină sub tăcere, el însuși și-a construit cu timpul un eșafodaj pentru înșelătoarea voce interioară, pentru amorțirea amănuntelor. Gyuri ajunsese asupra altui care au făcut la fel ; loc a mărturisit ocnașul, a scăpat ca prin minune de o execuție (glonțul fusese tras chiar de către actualul său partener de drum). Ion conduce această operație de demolare a scheletelor tăcerii — Gyuri se lasă greu condus, opune o îndîrjită rezistență la fiecare pas. Relația se inversează zilnic de cîteva ori, semnificativ. Este, în fond, o dialectică în trei timpi, nu prea greu de urmărit. Mai întîi, Ion provoacă, obține și completează evenimentul (evenimentele). Apoi el se îndîrjește a-i găsi scopul și sensul, rostul deci. În fine, luptă pentru păstrarea acestui scop și a acestui sens.

Principalul, comparativ pentru cei evocați rămîne mult mai puternică decît ura pentru torționari. „Toamnă fierbinte" nu este un roman despre ură, criminalii sînt priviți ca un fel de instrumente infernale ce nu pot mișca sufletul în vreun mod. Gyuri insistă, cere această „optică" el, cel care au executat, au fost niște simple instrumente ale timpului ieșit din țîțîni. Ion acceptă poziția — dar numai pentru o privire în grup (larg) a invadatorilor. El coboară mai adînc, străbătînd stratul colectivității ajungînd la omul ca individ. Un astfel de individ are în față, este Gyuri, verigă în lanț dar și lanț de greșeli personale. Ca verigă, Gyuri este confundat, tencuit în masa amorfă a timpului ; ca lanț el este desfășurat moment cu moment, scos din mocirla acelui timp și analizat.

Există o rostire românească, o rostuire prin cuvînt (logos) a lucrurilor, o cauzalitate ce se resoarbe în uman — pare a zice Ion Lăncrănjan. Toate aceste întîmplări sînt omenești, ies din mînă și gînd de om, nu pot fi puse pe seama unui altceva din afara umanului, demonul însuși este implicat în ființă — și a-l scoate nu înseamnă a tăia izolind. Încercările lui Gyuri de a demoniza întregul real îl înspăimîntă pe Ion, îl fac să caute individualul ca dovadă că nu este așa, că la baza faptei stă, totuși, un om sau un grup de oameni ce nu sînt cu toții coborîți în infern cu gîndul și rămași afară cu fapta. Ordinea, ca rost, se poate materializa și în pozitiv — dar și în negativ ; și în universul uman al lui Ion — și în cel demonic al lui Gyuri, este ca un fel de sferă roitoare a cărei poziție depinde de forța care-i ține o față sau cealaltă la lumină.

Desen de Raluca Grigorcea

Există, însă, pe lîngă această rostire (rostuire) și o răstire românească, o poruncă, un imperativ. Lucrurile nu se ordonează de la sine — ori, dacă o fac, rezultă această ordine oblă, valabilă în sine indiferent de punctul de referință negativ ori pozitiv. Ele au nevoie de poruncă pentru a se ordona în sensul real, istoric, temporal. Ion se răstește pentru a rosti (rostui). Se opintește, biciuie cuvîntul obligîndu-l a lua calea adevărului. Cel care conduce — hermeneutul — poruncește cu toată ființa sa și, totodată, de dincolo de ființa sa, în numele unui imperativ ce strigă din lumea celor uciși și avocați, din condiția de judecător absolut a acestui cerb obsesiv — el însuși hăituit — ale cărui însemne heraldice se transmit în Ion. Nu este acceptabilă — spune protagonistul — ordinea lui Gyuri.

În această dialectică în trei trepte, locul cel mai important îl are tocmai răstirea, lupta lui Ion de a păstra sensul dobîndit. El face acest lucru cu sacrificiul propriei persoane. Răstire înseamnă, mai întîi de toate, amintire, scuturarea uitării de pe lucruri, aducerea lor în conștiință.

În fond, **rostire** și **răstire** sînt doi termeni pe care dicționarul nu vrea să-i apropie etimologic. Primul provine (după toate probabilitățile) de la **rostrum** latinesc tribuna de la care se ține un discurs, discursul însuși, cuvîntul punînd ordinea dorită în lucruri și energii — cel de-al doilea are etimologie necunoscută, dar nu poate fi, semantic vorbind, departe de **rastel** (locul unde se aranjează armele) ori de **resteu** (cuiul de la jug care ține boul sau calul în orcinea dată). Răstirea nu poate fi ruptă, apoi, de faptă : cineva se răstește totdeauna în pragul faptei, cînd lucrul trebuie împlinit și ceva anume de ordinul accidentalului îl întîrzie ori îl deturnează : răstirea este ultima îndreptare a faptei — și de aceea poate fi considerată fapta însăși, în timp ce rostirea este primul ei îmbold, vorba oarecum.

În „Toamnă fierbinte" acestea două nu pot fi separate, lunecarea spre prima ar fi de natură a da numai o jumătate de înțelegere romanului. Prin aceasta, de fapt, schema dantescă este depășită spre altceva. În „Infernul", de pildă, și fapta este simbolică, nu numai vorba. Acolo porunca vine de undeva de departe, din Demiurg, și a înghețat deja lumea într-o configurație pe care vizitatorii nu fac decît s-o cunoască descriptiv, să și-o reveleze (ne gîndim la „vizitatori" perpetui, care pot reitera gestul inițial). „Toamnă fierbinte" nu năzuiește spre asemenea monumentalitate de catedrală. Aici avem un proces, o lume în mișcare ; fapta obligă continuu vorba, scoate infernul din infern, îl definește și-l trimite iarăși în el însuși — atrăgînd atenția, însă, că nu este vorba de o configurație fosilă, închegată, ci de un sistem dinamic în care răul, demonicul, are veșnica tendință de a se instaura în lume. În viziunea lui Ion Lăncrănjan dezordinea tinde mai ales a se instaura în lumi aparent paradisiace, este — poate fi — un paradis negru. Natura însăși, asupra căreia insistă atît de mult autorul, sărbătorească în această toamnă fără sfîrșit și fără început, natura în care se petrece drama dintre Ion și Gyuri — acest paradis terestru al muntelui poate atrage în el, poate conține și păstra în el fapta demonică, infernală. Singurul mod de a păstra rostul este răstirea. Ion îi poruncește muntelui să se lepede de rău, cheamă răul și-i poruncește să plece, coboară în lumea binelui absolut și poruncește, de dincolo de sine, a se păstra porunca. Fapta sa este totdeauna mai importantă decît vorba : vorba ordonează — fapta la în posesie și păstrează ordinea. Tocmai pentru că poate conține demonicul în frumusețea ei, natura însăși are nevoie de mitul jertfei capabil a ține ordinea chiar în sînul ei, dincolo de aparențe : Ion i-l oferă — ori natura însăși și-l cere de la cel capabil a-l produce : lucrurile sînt, în final, descrise cu acea ambiguitate ce transferă, ce înfrățește con-genital codrul cu omul. Nu întîmplător cerbul munților, stăpînul absolut (în legea sa), memoria, porunca însăși întrupată — rămîne să-și trăiască în continuare libertatea pedepsitoare în urma acestui ciclu de întîmplări. Sacrificiul lui Ion devine sacrificiu ritual, drama petrecută devine un cerc cosmic rotitor odată cu timpul, salvator în ordine umană — pentru că păstrează viu umanul petrecut în istorie — și în ordine tradițională — pentru că păstrează vie această libertate a animalului tutelar.

Nicolae Georgescu

Universul eposului

Deosebirea dintre romanele „obsedantului deceniu" scrise de Marin Preda, Augustin Buzura, Ion Lăncrănjan, Petre Sălcudeanu și ultimul roman al lui Fănuș Neagu, „Scaunul singurătății", este una de stil. Realismului scriiturii i se substituie aici, printr-un artificiu liric extrem, conștiințe metaforice care trăiesc vina într-un plan mai mult decît real. Din acest punct de vedere Fănuș Neagu se apropie de viziunea fabuloasă a ciclului „F" de D. R. Popescu. Subiectul romanului este o prelucrare manieristă a unui repertoriu tematic deja canonizat. Pe scurt, un activist raional din Brăila anilor cincizeci, pe nume Cezar Saltava, născut în bălțile brăilene, fost combatant în războiul antihitlerist, se află în centrul unei anchete vaste la care participă, benevol sau nu, toți cei din anturajul său, de la iubită și prieteni, la colegi și foști camarazi de arme. Personajul trece prin înscenări incredibile, suportă confesiuni paradoxale, traversează încercări coșmarești, în tot acest timp încercînd să se autodefinească. Cezar Saltava cunoaște drama puterii care vrea să fie și umană. De aici un complex paroxistic al vinei de-a fi fost el însuși un colaborator al nedreptății. În final, se dovedește că cel care declanșase sistemul infernal pentru a-l distruge pe Saltava era Bozar Garofeanu, natură malefică, cel care voia să-l lichideze pe unicul martor al unei întîmplări compromițătoare de pe front.

Prima și cea mai obsedantă temă a cărții este aceea a fricii și a mecanismelor prin care aceasta prinde formă în conștiința oamenilor. Frica declanșează aberația, delațiunea, imoralitatea, alterează esența umană iar la nivel stilistic dezvoltă în vorbirea personajelor, la un mod ofensiv, eufemismul. Anchetatorul aparține de Departamentul Orhideelor, el însuși fiind numit Prințul de rouă. A doua temă reflexivă ar fi aceea privind colaborarea conștiințelor la manevrele destructive declanșate de putere. Din acest punct de vedere, în roman nu există personaje pure, nobile, intransigente. Chiar tăcerea se arată a fi o formă a acceptării și de aici coșmarul unui univers care nu e capabil să se opună răului decît prin fabulație și evaziune, moartea fiind și ea o asemenea modalitate de sustragere.

Citit astfel, romanul lui Fănuș Neagu ar putea fi interpretat ca o confesiune a unei conștiințe vinovate ce trăiește pedeapsa, o pedeapsă dată nu de cei față de care se făcuse vinovat, ci de cei pe care i-a servit cu abnegație, într-o interesantă imagine a organizației răului care la urma urmelor se distruge pe sine. Pentru că Saltava este un fidel lipsit de capacitatea de a spune nu. El rămîne om ajutat de prea umanul din el să rămînă astfel, acest prea uman fiind ținutul dunărean îmbibat de vrajă și misterul vieții. Și mai cu seamă de o viață fabulatorie paroxistică ce irumpe turbionar în confesiunea foarte adesea sincopată, incoerentă a lui Saltava. Descriptivismul liric, proza metaforică, textul cotropit de concretul mitologizat își trăiesc probabil aici culminația pe linia subțire a dezagregării și performanțelor unui stil imposibil de dus mai departe. Pasajele memorabile liric, expresiile aforistice, misterioase, profetice plutesc într-o magmă de prețiozitate insuportabilă. Cotropirea textului de către concret e posibilă la o asemenea proporție tocmai pentru că personajele nu gîndesc, ci simt aproape la un mod grotesc. În dialoguri ele se exprimă prețios-liric, artificial poetic, oferindu-ne dimensiunea aproximativă a unui mod de evadare mitică din real. Căci nu realul e trăit, ci dorința de depășire a acestuia.

Romanul suferă de o simbolistică excesivă. De fapt totul este în exces în „Scaunul singurătății", chiar și prea marea apăsare a persoanei autorului pe frazele migălite ale cărții. Îl simțim pe Fănuș Neagu intervenind neobosit cu noi metafore șocante, căutate, într-o competiție cu personajele ce se reculeg greu în urma barierelor lirice ridicate în calea lor pretutindeni. Această masă de metafore explodînd în jerbe spectaculoase este curioasă și unică. Ea ucide epicul ambiționîndu-se, paradoxal, să-l slujească.

Toată această mișcare epică afișează un patetism special care afirmă, de la nivelul scriiturii, pînă la tipul de personalități epice, acreditate, o suferință a devenirii, o imensă și tragică tulburare a existenței declanșată de comparația permanentă cu un tip christic al devenirii. Natura copleșitor de prezentă într-o policromie dramatică participă la tulburarea existențială a personajelor, devenind chiar o modalitate parcă a omului de a comunica cu energiile creației. Acest duh ortodox imanent textului ne îndreptățește să vedem în stilismul lui Fănuș Neagu un mijloc de exprimare a unei sfîșietoare tentative de contopire cu stilismul suprem al naturii creatoare de forme. Fănuș Neagu aparține în acest sens unei spiritualități răsăritene ce-și mai manifestase tulburarea și tragismul prin personajele romanului estetizat și romanului hagiografic bizantin, în acea civilizație ce a constituit sursa impulsului creator al spiritualității din Răsăritul european. „Scaunul singurătății" ar fi deci o hagiografie modernă despre o conștiință vinovată ce voiește a se mîntui prin mărturisirea lucidă și prin capacitatea de a privi suferința ca pe o cale a desăvîrșirii.

Mirela Roznovceanu

Poeme de eugen dorcescu

În codrii fără capăt

În codrii fără capăt, verdea zare
A frunzelor, a ierburilor, lin
M-acoperă, de vis și vreme plin,
Într-un virtej de umbre mișcătoare.
Copitele, pe drumul de pămînt,
Se-aud distinct, ca inima. Și-n gene
Port toată mierea micilor poiene
Ce mă-nsoțesc vibrînd, din cînd în cînd.
În vis e cavalcada ? Sau aieve ?
Imensa bucurie de a fi
Etern, într-o eternă noapte-zi,
Îmi umple gîndu-asemeni unei seve.
Am fost. Voi fi. Fusesem.Sînt. Ce preț
Mai au acum aproape și departe ?
În ochiul amintirii fără moarte
Alunecă și cal și călăreț.
Mă recunosc în mine însumi. Sînt
Cel ce purtase-o tulbure armură,
Cel ce ascultă-n dimineața pură
Copitele pe drumul de pămînt.
Și-naintez sub coama fosnitoare
A negrilor stejari. Spre tine vin,
Frumoasa mea, de vis, de vreme plin –
În codrii fără capăt, verdea zare...

Triptic

Același clopot sună în cetate
Ca și atunci, demult. Îl recunoști ?
Pe dealuri, împrejur, vrăjmașe oști,
Barbare oști pîndesc, împrăștiate.
Sînt zorii calmi. Pătrunde prin ferești
Nepăsătorul soare. Și te-arată
Pe scări, în sala amplu luminată
În care-ai fost cîndva... În care ești...
Era aceasta dimineața-n care
Am fost lovit ? Cînd am căzut pe zid,
Sub cerul clar, tranșant și translucid,
Învălmășit în singe și sudoare ?...
Așa ne-am regăsit : cu ochii grei,
Plini de păduri, de ziduri și de lupte –
Și-am reluat cuvintele-ntrerupte
De neagra moarte, de tăcerea ei.
Întoarce-ți iarăși chipul către mine,
Frumoaso ! Fascinantul meu abis !
Cu gîndul și cu trupul te-am deschis
Și-acum șoptesc, privindu-te : E bine.

Ce-adînci sîntem în vreme ! Ca și cum
Nici n-ar mai exista eternitate.
O, fericită sincronicitate –
Senini vom fi și vii, ca și acum.

II

Pe cît ai fost, pe-atît nu ești –
Suride soarele-n ferești,
Stă neclintită apa grea
A zării-n care urma ta
A fost, fusese și era...
E blondă vremea. Zorii lini
Umplu cetatea de lumini,
Îmi umplu singele de vis,
Îmi schimbă calea spre abis,
Spre trupul tău întredeschis.
Ești și nu ești. În spațiul vid,
În ființa ta mă reinchid,
Din noapte smuls, dorind, iubind,
Te-aștept, te caut, te colind,
Călătorind, călătorind...

III

Am fost, desigur, foarte fericit
În sumbra, păduroasa mea cetate,
Căci iată, amintirea ei străbate,
Ca un izvor prin straturi de granit,
Imensele depuneri de uitare
Ce-mi zac în suflet. Însumi mă scufund
Spre-acel inel de negură, rotund,
Iluminat intens de-un negru soare...
Același soare tînăr își așterne
Pe chipul nostru umbrele și azi –
Vechi citadini, hieratici și nomazi,
Pe străzile cetăților moderne.

vasile petre fati

Călătoria

După-amiază mă gîndesc la mătușa mea.
În mașina de noapte a cartierului
Călătoresc aproape singur.
Chiar și cutiuța cu coleoptere a dragei
noastre verișoare
E un semn că vom muri,
Că viața sfîrșește odată.
Cu ochii liberi privim avionul sanitar.
Azi n-o să mai vorbim despre cîrtițe, despre
lilieci,
În dormitoarele comune, în berării,
Un vals argentinian.
Cine doarme, jos, în camera portarului ?
Ca mușchii din Troia sunt zorii umanității.
Cu mîna mi-acopăr poemul.
Visez în stația din cîmp.

Fetițele din Avignon

Cu fetițele din Avignon am fost ca un frate.
Am învățat cadrilul, mazurca, menuetul.
Dar, într-o bună dimineață,
Bestia asta mică îți plînge pe umăr.
Altădată, îți trimite vorbe să ne întîlnim.
Pe mîine, spune, pe mîine,
Și nu uita să-l bați pe umăr pe portar,
Și nu uita, cadrilul, mazurca, menuetul.
Pe la sfîrșitul lunii noiembrie
Îți face bagajele.
Pe la sfîrșitul lunii noiembrie
Vine și Corbul.
Mănîncă și bea, Amice,
Mănîncă și bea.
Eu nu sunt Corbul,
Eu nu sunt aici.

nicolae neagu

Cine știe ce aripi

Aș dori, pînă cînd, în sfîrșit se destramă
dirijabilul pus pe transee de nori
să te-ntîmpin (nu vrei ?)
cu-o cafea de aramă
ca un fluture rupt
dintr-a gară cu flori.

S-a aprins, lîngă circul fără haz,
trandafirul,
podul casei trădează
amintiri de demult,
aș dori sub colina de aer potirul
precum fructul erorii
năucit și incult.

Mai surizi și se face o legendă de seară,
cine știe ce aripi
de lavandă ne dor,
noapte bună-ți doresc
dintr-o frunză neclară,
dintr-o gură de lup,
dintr-un nerv călător.

Mă uit prin aer

Deasupra streașinii, pe stratul
cu noapte mică în odăi,
o clipă bîntuie de-a latul
copacii mei, copacii tăi.

Pîndesc aiurea.
Fringhii mute.
Mă uit, prin aer, în plămîni.
Un joc bezmetic, pe tăcute,
lovește zarzări peste sini.

Amănunte

Despre micile și vesele întîmplări, poți să
citești totul în almanahul Gotha.
Sunt zile cînd nici turnul Primăriei nu se mai
vede.
Am plătit tot.
Cu mîinile la spate mă plimb pe un cîmp
cu corbi.
Căluț de munte, cal de povară,
Piinișoară de grîu, piinișoară de orz.

Sezonul ploilor

Spuneți-mi, unde este ea ?
Sezonul ploilor s-a sfîrșit.
Toate luminile sunt aprinse.
Mirosul de liliac intră pe fereastră
Ca un trîntor.
Anul ăsta prin parcuri
Bolnavii fac semne de adio.
Așa se întîmplă mereu.
Cu o jumătate de măr tălată perfect
Pot să devin mai bun.
Sezonul ploilor s-a sfîrșit,
Unde este ea ?

În vara aceea

În vara aceea am cules crăiță și toporași.
În cimitirul militar era cald.
Suit în primul tren cu poemele lui Vladimir
Holan
Am vorbit cu soldatii.
Și chiar la sfîrșitul săptămînii cu micuța
Rose-Marie

Pe terasa cofetăriei.
Nu am văzut domul englez,
La internat am scris versuri.
Cînd ora de masă de la spitalul public
Plutește ca un vals,
Eu vă mulțumesc pentru atîta fericire.

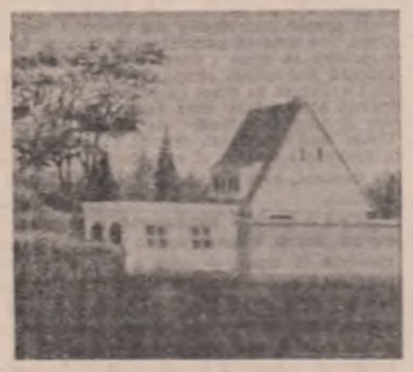

Doar ce n-a fost erupe-n vara
cu vișini negre, de metal,
dezamăgirea, inimioara
în risipire peste mal,

doar ce-ar mai fi sfîntește glia
cu armăsari bătuți în cui
pe unde zboară coliiia
la rînd cu ploaia nu știu cui.

Tu stai, virtej de așteptare,
tu stai, stăpînă pe oglinzi,
în ceasul mort de tot, înfloare
aceste mîini, aceste grînzi.

Și tu mă întrebi

Îmi voi aduce aminte,
neapărat îmi voi aduce aminte
de soaptele hămesite
ca despre rațiunea de-a fi
a unei lămîi cu o mie de sensuri.

Privirile tale îmi vorbesc cu un nor
înflorit într-o palmă cu coacăze
și tu mă întrebi :
stînd pe bancheta cu frunze
pînă la umăr fericit,
pînă la ușă,
speranța despre această cenușă trecătoare
ce se cheamă petală
îmi dă dreptul la dragoste ?

Meditez,
meditez —
amant de argint în trăsura cu soare
și aștept pulberea, pulberea
pe viscere ca o fiară pufină.

Uite, mereu mai aproape

Doar o plecare-mi trebuia,
un suris ca o apă subțire
și tu,
cu o mînă suavă,
amintindu-mi, prin aer,
începutul de aripă liniștit
și prelung.

Unde e sufletul de mătase ?
Unde e somnul veșted
închis între ziduri cu flori ?

Uite,
mereu mai aproape,
uite,
mereu mai în vis
mă clatin și-ntreb : o, doamne,
ce disperare e-n creierul meu
pleșuv ca o iarbă sărmană ?

Bătaie de aripă

radu anton roman

fuge spre înpeni, urmărit de ceață. Negura se răsucește greoi în urmă, un animal înspumat, obosit de goană — ciorchini de bale atîrnă pe botul lui fără margini. Curg picuri leneși. Par sîngele ce se sfîrșește dintr-o rană.

Curînd înoată printre arbuștii deși, se îneacă într-un acid verde, gros, aproape coagulat. A ajuns în mijlocul pădurii de jepi, pe coasta pietroasă. Singurul loc viu al lumii de sus. E străjuit de ghimpi lungi, ca niște cuțite, țesute pe tentaculele puternice ale trunchiurilor scurte, zbîrcite. Cabluri de oțel, mirîștea înaltă și țepoasă a unei păduri secerate. O lume bătrînă, schiloadă, de pini și de brazi. Atît de compactă, încît, după un timp, nu se mai poate ridica de sub miezul de rădăcini și tulpini încîlcit ca de viscol. Rășina, cu miros de tămîie veche, încleiază aerul. Mișcările se smulg una alteia, încetinite în lina parfumată și verde. Împinge cu pieptul, ca un buldozer, un val de mizgă moale, de cetină putrezită. Se șterge pe față de nămol. Îi rămîn să lucească doar ochii, roșii de frig. „Sînt într-o situație îngrozitoare". Își sprijină fruntea de covorul moale și ud, un fel de aluat înainte de pămînt. Bolborosește, ridică bulbuci mici în viltoarea verzuie.

„Ce-ar trebui să spun într-o situație atît de îngrozitoare", chicotește... „Sînt un om rătăcit... Sînt chiar în primejdie de moarte"...

Zgîlțîie caierul de tulpini răsucite peste el. Încearcă să se tragă înapoi către stîncile golașe. Vîrfuri de crengi îl cotrobăie în git. Sughite, sufocat. „Puteam să cedez".

Negura înghețată se varsă acum pe partea cealaltă a vîrfului, într-un clăbuc gros, negricios, ascunzînd piscul și tăncurile ca pe niște cuburi de joc. „Nu-mi amintesc nimic din ce ar trebui să simt acum".

Își înfundă fața în balta de cetină. Suflă acolo, ca o vită însetată. Își ridică încet capul. De pe față i se scurge o apă de ace mici. Rămîne pe obraz o coajă subțire, un fard. Țipă cît îl ține gura, înspăimîntat. Se scutură, de parcă ar vrea să-și desprindă de buze melodia de petrecere. Nu poate și țipă parcă din ce în ce mai tare.

O încolăcire a lemnului, ca o zbîrcitură uriașă, îi frînge gîtul. O răsucire bruscă, un laț de braconier, înfundîndu-l în pătura viscoasă. Strangulat, cu timplele bătînd — sufletul turbat în coliviile lui prelungi — se strecoară milimetru cu milimetru, țese din juvățul aspru.

Singele-i scapă ușurat prin cîteva tăieturi, un țuțuci pe față, pe gît, pe piept. Picuri roșii pe covorul cenușiu-verde de cetină. „E aproape frumos". Varsă liniștit. O mînă-i atîrnă, spînzurată în prelungul a trei ramuri încovrigate. S-a-nmuiat. Zace în pleava udă a cetinei ca-ntr-un adăpost. Străină, carnea și-a uitat pulsația mișcării. Numai cîte un mușchi, zgîrcit de frig, tresare singuratic prin somn. O-ncordare depărtată și străină, fără nici o legătură cu liniștea-i visînd.

Îl trezește întunerecul ploii. Poate fi noapte, poate fi și. Cerul e lipit de stîncă, stors de lumină. „Ci, am stat așa ?... Nu mai mult de cîteva secunde... Că nu poți respira mai mult nouăsute de metri". Respiră adînc, vorbește tare, un copil rămas singur în camera întunecoasă.

Sunetele reci ca gheața îi învie carnea. Mușchii îi fierbînte sub piele, niște iepuri înfricoșați închiși într-un sac umed. Se aude vorbind, se trezește. Își simte puterea și și-o invață. E parcă după boală și beție. Și somn totodeauna. Și e parcă mai proaspăt decît dimineața, coborînd din camion, la poalele Pisoului, la „gîjăire", pe locul fostului atelier de gravat sticlă. „Vedeți, mă ? De patru secole a ajuns gîndul Europei aici. Și ? Și ? !" țipă răzînd, oprindu-și singur, vijelios spre sud, spre creastă, pe urmele cărării grănicerești părăsite, năpădită de iarbă, acoperită de bolovănișul tîrît de avalanșă.

Fără grabă, rotindu-și capul cu lentoarea unui surub dislocîndu-se din culcușul întepenit de rugină, examinează angrenajul dezordonat de tulpini și crengi în care e încleiat. Pare o vietate, orice mișcare bruscă coboară alt tentacul zgrunțuros asupra cărnii sale. Singele i s-a oprit închegat în frig, nu mai fuge speriat peste straturile de frunze stricate. Cel vechi i s-a spălat în ploaie.

Șișîie nemulțumit. „S-ar părea că trebuie să fiu o rimă. Făcea-m-ai direct rimă, doamne !"

Încearcă să-și întoarcă palma prinsă la cheutoarea crengilor. Tot ce izbutește e un laț mai mult. Un nou cablu verde, arcuit sub cot, se repede în subțirele încheieturii și mușcă. „Cine m-a adus aici ?"

Se lasă pe spate, smucindu-se de sub ghilotina mirosind a rășină udă, a tămîie, a biserică. Ploaia, cîtă îi vine prin desiș, îi degeră durerea ca un anestezic. Acum reușește să-și stoarcă pumnul alunecos din capcană, puțin cîte puțin, cu mișcări mici, îndelung pregătite. „Nu scap. Îngheț. Îngheț la cea mai înaltă tensiune". Își încălzește degetele vinete, cu tăieturi adînci, sfîșiate, virîndu-le în gură. Gust coclit de sînge.

„Așa. Acum gîtul". Scufundîndu-se mult în mîl, desface încet creanga înnodată. Ochii sînt înecați de apă, pipăie nesigur ghimpii de pe trunchiurile contorsionate ca niște liane. Picioarele, frecate ușor, se eliberează singure. „Rămîne saltul înapoi. Bucuria șoșoiului. Acum ar trebui să-mi facă cineva... Pe dracu să-mi facă ! Cine-mi mai spune mie că viața trebuie trăită ? Unde sînteți, mă ?" Mormăie, căutînd pe sub țesătura întunecată și răsucită o cale de ieșire.

★

Trage aer în piept, ridicîndu-se ca un dop deasupra noroiului moale. Se stringe covrig, curățînd cu mișcări mici cele cîteva trunchiuri de jepi ce-l mai stînjenesc.

Treptat, se-ntoarce spre ieșire. Nici o ramură nu-l mai cuprinde. Îl apasă, însă, colacii grei și strîmbi, către pătura de cetină, o presiune continuă, înecăcioasă. Se încordează. Începe să tremure — un automobil neîncălzit încă.

Țîșnește într-un țiriș violent ca o explozie, în care nu mușchii îl duc, ci o hotărîre monstruoasă, o febră necruțătoare, disperată. Dacă o singură clipă un trunchi ar reuși să-l oprească, totul s-ar termina.

„Gata", îi șoptesc buzele crăpate, ținînd de vorbă ploaia, „am ajuns la scena cu rănitul cel singur. Acum numai să șoptesc numele iubitei și al patriei. O să ieșin...".

A căzut exact lîngă ultimul ciot, la frontiera joasă a pădurii pitice. Jnepenii uscați seamănă cu scheletele unor caracatițe scorburoase. Gura i se lățește dureros. Capul și mîinile, mai ales, îi sînt strînse acum în menghina frigului. Le simte iarăși străine, tîrîte de riul vertical de ceață. Își adună degetele-n gură, parcă temîndu-se că-i vor fi risipite peste vîrf, ca niște vreascuri moi și ușoare. Secătuit de puteri, zace pe iarba pitică a golului alpin, e o epavă azvîrlită de valuri pe țărmuri pustii. Leșină, suspinînd liniștit, copilărește.

Vine noaptea. Îl trezește frigul, din ce în ce mai aspru. Ploaia s-a oprit. Închide ochii, stelele înțeapă cu o lumină geroasă. O lacrimă i-a înghețat pe obraz. O dîră albă, lucind pe masca neagră de noroi, oprindu-se în firele barbii crescută bolnăvicios. Smulge picătura de gheață. Se desprinde cu piele cu tot. Geme uluit, obrazul singerînd îl doare mai tare decît toată carnea sfîrtecată de ghimpi. Se ghemuiește stîngaci sub poala tufelor de jepi. Adună de prin jur crengi căzute, pipăind pămîntul înghețat, le înghesuie peste el, ca pe o pătură rară. Mișcări stinghere, de melc orb, melc rănit, depărtat de orice vietate.

Stelele se-ntunecă. Începe să ningă. Rafale de fulgi groși se unesc cu riul de ceață într-un vuiet gros. Aerul s-a întărit, trece vijelios spre creastă ca o lavină păroasă și prosperă.

Gîlfîie încetișor de durere. Începe să-l ardă frigul și să-l rupă. Se leagănă neputincios, să nu degere, mișcă degetele picioarelor umflate în espadrile. Mîinile și le-a ascuns în chiloți, între pulpe, la cald. Nu-și mai simte o ureche. Se leagănă înainte și înapoi. Suspină în șoaptă... un prunc plictisit, amărît.

Adoarme în vecinătatea morții. Spre dimineață viscolul se oprește. Un pospai de ace uscate apare pe nesimțite, o boare de căldură mărșăluind înaintea soarelui. Întredeschide pleoapele cojite, tumefiate, ca să vadă o dîră subțire de lumină crescînd spre Brașov. „Cel puțin nu mor țeapăn". Nu i se mai aude șoapta, fălcile-i sînt împietrite. Buzele i s-au scorojit. Din crăpături, de sub pielițele atîrnînd, au ieșit broboane de sînge negru, înghețat. Limba-i e înțepenită. Cuvintele-i rămîn undeva, înnegrite-n cerul gurii, ca niște spasme mute.

Încearcă să-și miște degetele de la mîini. Nu le simte. Sînt ale altcuiva, mai rigid decît el, mai înghețat. Începe doar un zvîcnet nervos, sub carnea inertă, ca și cum ar încerca să se ridice de sub muntele copleșitor de zăpadă al unei avalanșe. Nici gîndurile nu și le poate rosti pe de-a-ntregul. Sînt și ele gîndurile unui străin. Un tip viu, încă puternic, dar prea depărtat. Acolo, aproape în fața lui, plutește doar un genunchi hidropic, cît o căpiță de sînge închegat. E îmbrățișat de palme cu degete vinete și groase ca o roată mucegăită.

„Mi-e somn". Adoarme din nou, sub soarele ce se revarsă arzător peste creastă. Zăpada se topește în cîteva secunde, aproape șfîriind. Norii rari de piclă se mistuie în vale, jos de tot, spre făget. Iarba luminează, transpirînd o adiere caldă ce urcă leneș, frecîndu-se de pereții înghețați. Aerul tremură, gelatinos, stricînd marginea zimțată a stîncilor, topînd-o.

„Mi-e frig !" se trezește țipînd ascuțit. Începe să dîrdîie. Tremură întîi ușor. Apoi iute, un ger al lui îl cuprinde din ce în ce mai tare. Umerii i se zgîlțîie. Își singerează limba, clănțănind. Apucă, chinuit, să-și afunde o palmă în gură. I se zguduie toată carnea. Pare curentat la un voltaj care crește. Geme gros, mușcîndu-și mîna ca pe un căluș. Ochii holbați nu văd nimic, atenți la o mișcare înfricoșătoare dinăuntrul lui.

Brusc, încremenește. Suspină. Își pune, încet, palmele pe cap, de parcă ar vrea să se apere de razele incendiare ale soarelui. Dinții mai zăngăne puțin. Se rostogolește greoi, la vale, depărtîndu-se de jnepenii pocnind ușor, încordați de căldură. Se lasă pe spate lin, în fineața moale și uscată, cu mîinile sub cap. Leșină far. Pare un om liniștit, adormit sub creasta cenușie.

Un vultur de stîncă apare pe boltă, dinspre apus. Se pierde încet în norul de lumină din jurul soarelui. Se ivește din nou, mai jos. Se rotește lent, desenează cercuri mari deasupra petei albe în care singele mișcă încă, abia vizibil. **Trece, ca printr-un deșert, călătorul rătăcit, viața.**

Deschide ochii. Pasărea bîjbîie pe cer, un singur punct de umbră zgîriind lumina atît de deasă încît pare că se-ncheagă. „Doamne, ce frig. Parcă-s virît în cămașă de gheață". Ar vrea să-și adune genunchii la piept. Mișcă cu greutate un picior. Durerea îl amețește. „No, bade, îi ceva gata. Ar fi două luni numai pînă ce ieși în cărare. Ți-e miezucu mort". Iar îndeasă gura-n iarbă, mușcînd din țărîna lipicioasă. Dinții-i scrîșnesc pe stîncă, stratul de pămînt e subțire, două, trei degete. Mestecă încet, gemînd, mîzga de cetină fermentată. „Lichior de brad. În suc propriu... Nu-i limbă ce am eu, e sită. Mamă, ce ustură ! Parcă-mi viscolește în oase". Bodogăne, băbește, e singura mișcare îngăduită. Întinde de ea cît poate. Se bucură de durerea încetată din mușchii obrazului. Amînă.

★

Ziua frumoasă și fierbinte de septembrie se termină odată cu căldura puțină a sîngelui său. Dacă ziua ar fi fără sfîrșit, fără de sfîrșit ar fi și viața sa. Vulturul o află primul. Apropiata lui moarte vine întîi în zburătoarea neagră. O veste. Un semn al nopții care bate în clopotele de pene. Coboară brusc, odată cu amurgul friguros, pe stînca izvorîtă, un turn, din pădurice de jepi. Așteaptă, nemișcat, fără să-l privească, zăvorît în cușca foamei sale, o statuie cu ghearele trăgînd de soclu. „No, vezi-ți-l doamne, și pe acesta, ce măreț îi..." șoptește, încercînd, fără putere, să se rostogolească-n vale, spre prăpastie.

Alunecă pe iarba moale ca pe zăpadă. Dar nu spre genune. Se scurge piezis, pînă sub trunchiurile groase, strîmbate de vînt și ger ale brazilor de la marginea pădurii, izbindu-se de un ciot putrezit. Se vede prin desiș ceața, clocotind, tropăind pe loc înainte de a urca creasta.

Închide ochii de durere. „Gata. S-a golit și glaja asta. Dragilor, nu mai sînt probleme de discutat. Ancheta va lămuri și ce-i cu aceste stocuri planificate de pierderi supranormative. Să trecem la bancuri. Tovarășele femei de sex slab să părăsească încăperea și să se danseze între ele dincolo cum o putea". În urechi îi răsună, neașteptat, și un răpăit de tobe. „Pum, pum, pam ! Pum, pum, pam ! Pum, pum, pam ! Pum, pum, pam ! Evribadi dens !"

Lin, un șuvoi de abur negru, o vată întunecată se ridică din scorburile încă însorite ale copacilor singuratici.

Se înalță deasupra vîrfurilor uscate — cîteva conuri mai atîrnă printre crengile golașe, scuturate de crivățul alpin — și cade repede, întîi ca o pasăre, apoi ca un nor rătăcit în limpezimea înserării. Plutește jos, chiar deasupra fineței. Se oprește peste Ghiță Hobean. Se aude o clipă asurzitor, un uruit de stînci rostogolite. Omul e acoperit, înghițit de vălul mustos, fierbînd. Un mil scăpărător de vietăți, o mlaștină plutitoare, clocotind.

Vulturul se-ncordează. Țopăie, caraghios, pe stînca cenușie tatuată de licheni, filfîind greoi. Se-ndepărtează. Zbor larg, liniștit, aproape indiferent, ca și cum n-ar fi pierdut un război deja terminat, în care trebuie neapărat să învingă. Ca și cum ar fi fost încălcată foamea lui, o lege cărcia rătăcirea lui Ghiță Hobean i se supusese fără murmur. Se pierde pe nesim-

radio-tv rtv

«S-a așezat vara în amintire...»

„S-a așezat vara în amintire" spunea, înfiorată parcă, Dona Tudor într-un crochiu turistic t.v. despre stațiunea Tușnad și-n clipa aceea am și simțit nostalgia acestei treceri, pala suavă a toamnei strecurată în suflet. Un gînd, o vorbă, o imagine, o metaforă luminată de inspirație, o asociație originală de idei, toate astea sînt lucruri care atrag atenția, care pot marca o clipă cu încărcătura unui mesaj, cu triumful acela atît de frumos al comunicării.

Sînt emisiuni care-ți lasă în suflet o undă de incredere, o anumită bucurie calmă a lucrului bine făcut. „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris" (redactor Arsaluis Ceamurian) își așează întotdeauna minutele sub semnul probității profesionale. „Dicționarul de literatură universală" (redactor Florin Constantin Pavlovici) este tot o mostră de discernămînt în care totul este gîndit cu înțelepciune și bun gust, de la sumar la alegerea vocilor care rostesc versurile (iată, i-am ascultat deunăzi pe Victor Rebengiuc și Nicolae Iliescu citind din Carl Sandburg). Altă emisiune convingătoare, conturată cu pricepere și mai ales sistematic, în tuse sigure, bine gîndite este „Izvoare" (redactor Gruia Stoia) în care coerența și autenticitatea coexistă creînd un tot convingător. Ne-au rămas în minte, de asemenea, sumedenie de spuneri, imagini, emoții artistice de mare intensitate din tot acest superb efort al Redacției muzicale de-a dărui ascultătorilor o panoramă a frumoasei sărbători care a fost Festivalul „George Enescu". Transmisiile în direct, rezumatele unor seri de spectacole, interviurile, revenirile, și mai cu seamă starea de frison muzical, bucuria intensă, participarea cu tot sufletul și toată emoția întreținută cu binecunoscuta-i pricepere de Iosif Sava — toate acestea au alcătuit forma potrivită de-a respecta un mare eveniment al muzicii. S-a așezat vara în amintire. Toamna-și pregătește ploile subțiri, cîntecele sînt mai nostalgice, unele din ele chiar foarte frumoase, chiar inspirate, cum cele din recitalul

de la **Albumul duminical** în care Ducu Bertzi, un nume deja impus în muzica ușoară tînără, ne-a demonstrat încă o dată că școala muzicală, bunul gust artistic, inspirația și lipsa ostentativității pot face casă bună împreună, pot afirma un interpret, deopotrivă de calitate și cu priză la public.

S-a așezat vara în amintire, ascultăm versuri de Blaga recitate frumos de Catrinel Paraschivescu în „La sfîrșit de săptămînă", suim sus, sus, la munte sus, însoțiți de cîntecul viu, cu fior arhaic bihorean al Vioricăi Flintașu, călătorim spre Țibleș cu vocea clară a Valeriei Peter Predescu, apoi pe culmile cu înpenișuri însoțiți de imaginile lui Al. Szatmari, călătorim cu imaginea prin toată țara, țara întrată în ora calmă și adîncă a toamnei.

Toamna se lasă peste noi ca o muzică, o muzică amplă, cuprinzătoare, ne bucură, ne aureste clipa, ne cheamă să ne privim în oglinzile ei fermecate, ne împinge ușor cu palma ei rece, amirosind a castan spre mica nostalgie, spre gustul mărului ionatan, spre fiorul cetos al dimineții care așteaptă emoționată bruma, așa cum aștepți tulburat și oricînd, un semn de iubire.

Cleopatra Lorințiu

P.S. La teatru t.v. în serial, un eveniment : „Stîlpii societății" de Henrik Ibsen; regia și adaptarea t.v.: **Dan Necsulea**, redactor **Alexandra Orban**, întreprindere curajoasă și care se anunță încă de la primul episod o remarcabilă reușită artistică, marcată de prezența unor actori de marcă ai scenelor noastre : Victor Rebengiuc, Silvia Popovici, Gina Patrichi, Irina Petrescu, Mariana Buruiană, Marcel Iureș, Traian Stănescu, Gheorghe Cozorici, Virgil Ogășanu.

film f

Gala filmului chinez

Multe decenii o imensă necunoscută, cinematografia chineză se bucură în ultima vreme de prestigioase recunoașteri internaționale. Cea mai recentă este dobîndirea Marelui Premiu — Globul de cristal, la Festivalul internațional al filmului de la Karlovy Vary cu **Orașul trandafirilor**, semnat de regizorul **Xie Jin.** Tradiționala Gală a filmului chinez găzduită la Cinema Studio ne-a prilejuit vizionarea unei pelicule realizate de **Yang Qitian** și **Toru Murakawa (regia)** și **Meng Lie, Yang Qitian, Zhang Zucheng** (scenariul) — **Sora 13.**

O linie dezinvoltă a epicii cinematografice, un limbaj expresiv, spectaculos, ce pune în valoare ambianța și decorurile, precum și prestația unor talentați interpreți, meritul de a menține suspansul în evoluția conflictului, nu mult deosebit de trama basmelor ce opun ireductibil forțele Binelui și ale Răului, sînt principalele atribute ale filmului ce împrumută titlul din pseudonimul ales de eroul justițiar.

Inspirat din realități ale istoriei feudale, filmul cineaștilor chinezi rămîne exemplar pentru una din direcțiile de creație ce valorifică genul „Kung-fu", gen în care demonstrațiile de arte marțiale rămîn suportul spectacular al evocării trecutului. Nota de inedit a peliculei este dată de faptul că eroul justițiar ales pentru a răzbuna fărădelegile unui general autocrat este o tînără femeie, care dobîndește virtuozitatea în practicarea artelor marțiale.

Impresionant pe plan etic prin dăruirea totală a eroinei scopului propus — distrugerea omului care simbolizează teroarea și nedreptatea, dramatic în planul evoluției story-ului prin captivante răsturnări de situație, filmul conține secvențe spectaculoase care etalează gama de mijloace utilizate în artele marțiale. Baletul esențializat, autentica desprindere de legile fizicii, imaginea de pictură clasică conferă recitalului eroinei veridicitate și forță de convingere.

Aventurile, nu întotdeauna fericit sfîrșite, prin care trece eroina filmului sînt permanent contrapunctate de momente lirice sau de interludii de atmosferă care fixează relații de adîncă prietenie sau sentimente de dragoste desenate cu delicatețea unui acuarelist.

Echilibrul filmului este dat și de contribuția inspirată a tuturor compartimentelor de creație începînd cu decorurile fastuoase care imprimă monumentalitate ambianței (autor : **Luo Yurong**), continuînd cu muzica delicată sau plină de dramatism ce însoțește avatarurile eroinei (compozitor : **Wang Ming**) și sfîrșind cu eforturile autorilor efectelor speciale, virtuoși artizani ai unor antologice secvențe în care Sora 13 este confruntată cu diabolice capcane ucigașe.

Anulînd melodrama prin forța vizuală a spectacularului, ocolind cu luciditate (cît se poate) convenția posibilului didacticism, precum și aceea a unei nete dihotomizări etice între forțele antagoniste, acestea distingîndu-se nuanțat în confruntările decisive, autorii peliculei aduc în **Sora 13** un univers bogat în tipologii susținut cu dăruire de o valoroasă echipă de actori din rîndul cărora se detașează **Ding Lan** (Sora 13), **Wang Bozhao** (tînărul An) și **Ge Cunzhuang** (Ji Xiantam).

Păstrînd nealterate cele mai frumoase calități ale specificului național, filmul **Sora 13** este, în același timp, o peliculă de mare spectacol, cu ample desfășurări de figuranți, cu o montare fastuoasă în perfect acord cu epoca evocată.

Călin Stănculescu

*) În curînd pe ecrane (de la 10 octombrie) o nouă lectură cinematografică din opera lui Ion Luca Caragiale. **Hanul dintre dealuri** este o adaptare după „Hanul lui Mînjoală" (scenariul și regia : **Cristiana Nicolae** ; decoruri: **Cristian Niculescu**; costume: **Viorica Petrovici**; muzica: **Adrian Enescu.** Principalii interpreți ai acestei pelicule ce îmbogățește filmografia Caragiale sînt: **Florin Busuioc, Dana Dogaru, Alexandru Repan, Gina Patrichi, Mariana Buruiană, Teofil Vilcu, Cornelia Gheorghiu** și alții.

ţite către sud, către culbul din Iezer. Aripile-i în cer, o bătaie de inimă.

„Am înnebunit. În sfîrşit am înnebunit. Unde eşti, Livucă Avram a Hobeanului ? Să-ţi mai beau o dată sîngele tău putred"... Un roi gros de albine îl învelește. S-au strecurat în cotloanele reci ale încheieturilor. Biziie, frecîndu-şi aripile. O învelitoare fierbinte, năpădindu-i subţiorile, şalele, pulpele. Tremură lin, îmbătător, o electrizare uşoară, născută din frecarea a mii de lăbuţe păroase. Plînge, cutremurat de căldură, îşi linge buzele umezite de stropi dulci, încinşi. Se smîrcăie, „A fi... vezi... înseamnă... a avea noroc...". Adoarme, scîncind, noaptea şi ceaţa vin deodată. Deasupra, pe creastă, viscolește.

Viu de acum, viu şi sătul, mahmur încă, mîngîie cu podul palmei, degetele-i sînt încă chircite dureros, pătura de insecte ce-l îmbracă. „Aţi văzut, tovarăşi, că există soluţii ? Bunăvoinţă, asta lipseşte, puţină bunăvoinţă". Pe locul atins de pielea aspră aripile se zbîrlesc, bîzîitul devine molcom, ca un geamăt. Soarele arde, înfundat în mijlocul bolţii, prizonierul docil al ultimului cer de vară.

Simte, o amintire, o beţie care trece, oboseala şi durerea nopţii, a viscolului. Se întoarce de undeva, de departe, se limpezeşte, aburii slăbiciunii se duc. Îşi încearcă muşchii ca un prunc surprins de propriile-i unelte neştiute. „N-aţi avut voi unde roi pădurea întreagă ? Ori v-a fost şi vouă frig ? Şi m-aţi ţinut voi în braţe toată noaptea ?" descoperă el într-un fel nou strîmtoarea albinelor. Dulceaţa se-ngroaşă, se-ntăreşte în lacrimile ce-i curg pe buze. Cîteva ace îl înţeapă tandru, fără venin, ca-ntr-o joacă nerăbdătoare şi nestăpînită. Bîzîitul creşte în ţipăt. Transpiră. Carnea-i inventează bucuroasă sudoarea. „Leică, voi faceţi taur şi dintr-o icoană". Albinele se aşează greu, lînos. I se agaţă de piele cu ghearele, fire groase şi moi, încovoindu-se după dorinţa mişcărilor lui, după căutarea lui tulburată. Roiul creşte în valuri, bulucindu-se. Se-ndeasă, sub vigilenţa mîinilor lui, în coapse şi sîni. Cele ce sînt strivite în îmbrăţişarea grăbită, arse de arşiţa irespirabilă, mor lipite de el, aderă crispat cu o ultimă zvîcnire disperată şi extatică, la trufaşa lui violenţă, „Gaby, doamne, şi numele tău pe pămînt".

Îl muşcă întăritate, îi varsă în sînge un fel de otravă, viaţa. Zumzăie, rupte cabluri electrice zvîrcolindu-se pe pămînt. Urlă şi Ghiţă, magnific, stringînd la piept roiul întreg. Mierea şi veninul, sperma şi transpiraţia, sîngele se amestecă, o lavă cu abur subţire alunecînd încet, inutilă, pe firele uscate de iarbă.

Se lasă moale în pătura de muşchi. Ascultă aerul şuierînd, năvălindu-i vijelios în nările dilatate de efort. Albinele-i umblă leneş pe piept şi pe faţă, aproape adormite. O apă păroasă, fierbinte curgînd peste Ghiţă Hobean, liniştindu-i gîfîitul aspru. Aspirîndu-i parcă sfîrşeala. Aripile subţiri bîzîie greoi, amorţit. Insectele abia se tîrîie, parcă drogate. Se ridică într-un cot. Roiul îl face loc, se desprinde, întărîndu-se în aer ca o coloană. În picioare, e exact la fel de înalt ca şi ciotul de brad sub care a zăcut şi cît trunchiul gros de făpturi forfotind. Cuprinde în braţe volbura de vietăţi, lipindu-şi faţa de pielea ţepoasă, tremurătoare. Obrazul i se acoperă de ciupituri drăgăstoase. Cum ar muşca un cîine, cu grijă, stăpînul iubit. Mîngîie apăsat, trupul elastic de albine, cîte poate să cuprindă sub palmă. „Dragele mele... Dragele mele dragi". Insecte ameţite cad ca o ninsoare rară şi grea. Se învîrte cu roiul în braţe, dansînd. „Cam ia zâ grin fild" îngînă bluesul vechi, obosit, atent instinctiv să nu-şi mişte şoldurile, să nu le rotească ca o muiere în călduri, cum îl dădăceşte tovarăşa Kuntz de dans. „Azi e foarte important Ghiţă să ştii să dansezi, ştii, eşti. Nu, nu prea eşti", ci să se legene din tot corpul, amplu, bărbăteşte, aşa cum îi văzuse pe studenţi la balul de la Sercaia. Îşi virâ faţa în mîzgul fierbînd, mirosind tulburător a miere şi polen, şi ceară.

„Vine iar ceaţa. O şterg. O iau pe după jeep, peste creasta mică. În două ore sînt în cărare. Altfel îmi cade urechea... E degerată. De cînd m-or fi căutînd ăia ! Ajung la cabană pe lumină... Dacă mă prinde noaptea, mă răpune... Nu te speri..." bîlguie el, mîngîind fulgul de insecte. „Sînt iar în formă... Dacă nu plec acum nu mai pot pleca niciodată... E foarte important să plec acum. E singura mea soluţie. N-am încotro. Trebuie... Trebuie să mă-nţelegi... Aut de mult aştept de la tine... Fac apel la înţelegerea ta. La raţiunea ta... Nu se poate altfel... Dacă nu plec acum... N-am încotro... Vine iar ceaţa..." roiul se desprinde de pămînt cu un uruit asurzitor. „Degeaba rîzi... Ştii că am dreptate... Ştii că nu se poate altfel... Că aşa trebuie să fac..." se înalţă, se şi pierde în vîrtejul de lumină de pe boltă.

Dă din umeri. O ia la deal. Întîi încet. Apoi din ce în ce mai repede. Se opreşte, ca şi cum ar fi uitat sau şi-ar fi amintit ceva. Se întoarce. Priveşte prăpastia. Dincolo de ea, negri, pereţii drepţi de stîncă ai Vîştei Mari. Lăsînd capul pe spate începe să vadă vîrful, dar lumina îl înghite ca un uriaş nor alb. „Chiar că e frumos. Ca la teleenciclopedie." Vinele de gheaţă s-au topit lăsînd crăpăturile negre să se zvînte. „Am ajuns totuşi pînă aici". În spate creasta Drăgăusului pare un deal. „Am ajuns pînă aici", suferă răguşit, încăpăţînat, ţinîndu-se cu mîinile de beregată de parcă s-ar strangula. „Şi mai departe ? Ce va fi mai departe ?" Dispare peste muchie aproape alergînd. Rămîne un petec de iarbă tăvălită, pătată de sînge uscat. Cîteva albine muribunde mai mişcă încet din lăbuţe.

Printre rădăcini viscolesc, ca nişte cîrduri nesfîrşite de peşcuţi, gîzele alpine. Năvălesc chemate cine ştie de ce semn, peste miezii mici de carne. Curînd, o pătură de furnici roşii şi negre la forma trupului lui Ghiţă Hobean, măcinîndu-i sîngele părăsit, muşcîndu-se crunt, îngălîndu-se de mierea zaharisită.

Ieşit de sub înepeni, un ţap negru se apropie încremenind din cînd în cînd, pîndind. Şuieră înspăimîntat, dînd de mirosul străin, sare pe loc, zăpăcit. Curiozitatea-l biruie. Vine pînă lîngă bradul putrezind. Picioarele-i tremură încordate spre salt. Adulmecă urmele mirosului dulce. Sforăie. Apucă delicat, cu buzele-i groase, insectele moarte. Le rumegă lute, leganîndu-şi bărbuţa subţire. Şiruri de furnici îi curg de pe bot.

Croncăne de pe stîncă un corb. E linişte. Se aude vîntul crestei, alergînd. Un vuiet ascuţit, nesfîrşit, monoton, valurile unei mări. Cioporul de capre s-a tolănit sub ciotul putred. Un ied obosit paşte culcat, pe pîlte. E noapte.

(fragment de roman)

corneliu antoniu

Acum sînt singur, poţi să mă întrebi

Acum sînt singur, poţi să mă întrebi
Cum de-am ajuns să tremur în lumină
Într-un ungher de linişte deplină –

Vezi cum se-agaţă steaua în perdea ?
Aşa stau spînzurat în carnea mea
Fără s-aştept să gust din sfînta cină –

Căci noaptea mea la nimeni nu se-nchină
Şi-n mulţumirea asta stau acei
Care nici nu se zbat nici nu suspină –

Atît, că şi-au făcut din viaţă vină
Şi merg mereu spre împlinirea ei.

Soartă ascunsă un soroc de ape

Soartă ascunsă un soroc de ape
Mustind în treacăt albia lui grea –
Să fi trecut pe-aici naimtea mea ?

Căci umbra lui ce bine mă încape !
Ce las în urmă a mai fost cîndva
Iar tot ce spun e zisa altcuiva...

Să nu se-arate nimeni pe aproape !
Şi nici să nu mai cred, deşi aş vrea...
Răspunde-mi dacă poţi şi îmi eşti frate –

La semnele acestea încrucişate
Şi nu te du cu mîinile la spate
Fără să-ţi vadă faţa, faţa mea !

Eu tot mai cred

Eu tot mai cred că viaţa-i o poveste
Şi că-n poveste zace un colind
Pe care-l ştiu cu ochi-nchişi. Iar peste

Acest lăuntric dor hăladuind
Imaginar eu bat din pinteni veste
Pe-un băţ de răsărită călărind.

Iar mai la vale se zăreşte un lan

Iar mai la vale se zăreşte-un lan
Şi-ascunsă-n iarbă urma unor care
Pe care-am fost ajuns din întîmplare –

Crescut e grîul pîn' la cingătoare
Şi păsări se rotesc homerian
Deasupra unor pete de culoare –

Mai greu de observat în acest an
Decît atunci cînd cu o răsuflare...

Poeme de nicolae dan fruntelată

Corindă

– limbii române –

Cîte-or stare să pîndească
gura noastră-n laţ s-o prindă
vorbe noastră-mpărătească
îngheţată-ntr-o corindă

Scoală, scoală, stea amară
dorul meu te-a căutare
ca pe-o sărbătoare rară
ca pe-o iarbă de uitare

şi-a venit corindător
să-ţi descinte, să te ceară
de la cei iertaţi de dor
într-un ceas de vineri seară

scoală, scoală, stea amară
într-un ceas de vineri seară

Oglindă

Clipa în care te-am privit
oglinda mea este
chipul meu neschimbat, tinereţea mea
propria poveste
iarba păstrează ceva
din forma perfectă a vîntului
poemul are desenul unui trup
trupul cuvîntului
în tine mă strîvăd, apa mea
viaţa mea toată
sînt atîta cît eşti
ori nu sînt
niciodată

Elegie pentru Don Quijote

Eşti încercuit, Don Quijote,
vine haita morilor de vînt
nici n-ai spadă, şansă nici atîta
te trădează propriul tău cuvînt
visele ce s-au născut în tine
şerpi îţi sînt, otravă-n sînge-ţi sînt
bate clopotul la Mancha, Don Quijote
te trădează propriul tău cuvînt
Fă dar, gestul clasic al predării
răstigneşte-te peste pămînt
creşte iarba, lumea uită totul
te trădează propriul tău cuvînt.

Pasul toamnei

Azi noapte-am simţit pasul toamnei
venind dinspre Grădina Icoanei
tipau disperat greierii după ea
ca o doamnă mare şi rece cîrlea
obosită, înşelată de atîtea veri
adormită-n pădurile nordului pînă ieri
frumoasă încă, trecută în vîrsta de fier
intră regal în parcurile din cartier
e vînt, doamnă bună, e-o schimbare în aer
rochii de frunze dansează-ntr-un vuer
te aştept şi mi-e dor de vînt şi de ploi
ca de ziua în care ne-am născut amîndoi
eu – octombre pierdutul, tu – lumina
lui blîndă
amintirile care se grăbesc să ne vîndă.

Azi noapte-am simţit pasul toamnei
venind dinspre Grădina Icoanei

Datoria de azi

Măcar datoria de azi
pentru aerul ce l-am respirat
pentru lumina ce mi-o bucurat ochii
pentru ce-a fost adevărat

Măcar atîta să pot plăti
cu un cuvînt ori cu o mîngîiere
seara mea, nu veni prea devreme, nu veni
gîndul meu nu te cere

N-am cîştigat nici un război
n-am descoperit nici o stea
n-am arat, n-am pus flori, am călătorit numai
singur în memoria mea

Am simţit cum se întră în toamnă
ca într-un brut care te pierde
unde luminează doar ochi iubitei
acum şi pururea, verde

Lasă-mă roată a îndoielilor
soare ce-n lună decazi
înainte de-a mă lega cu hamul somnului
să-mi plătesc datoria de azi.

Sfîrşit de vară

Astăzi nu vom face nimic
vom respira doar ca nişte peşti uriaşi
pe paturi de nisip şi perle născînd
astăzi ne vom privi cu ochi îngheţaţi
visele noastre pe rînd
visul cel mare şi puii lui fragezi
întind lent în lasa memorie
vom bea rar băutura care nu mai există
vinul de glorie
mîngîie-mă cu cîte-un cuvînt
dintr-o limbă veche – asiată
lă-mă să dorm. lă-mă să uit
că a trecut vara toată

Tablouri de Niţă Anghelescu

Balul

Inima mea pe două cifre dansează
cifra de sus, străină şi rea
Greşi-va pasul, uita-va ritmul ?
Ce lung e balul, inima mea !

Ce lung e drumul cînd ziua ară
pogonul spaimei înţelenit
seamăn nebun grîuri de vară
şi doar pelinul mi-a răsărit

Ascultă, bate toba în piaţe
de dimineaţă a început
aleargă sînge, mereu aleargă
mereu mai repede, mereu mai mult

Uite, bărbaţii cum înserează
visul lor tînăr se face fum
şi îi acoperă, şi-i încenuşează
nici nu-şi dau seama, duşii la drum

Inima mea pe două cifre dansează
cifra de sus, străină şi rea
Greşi-va pasul, uita-va ritmul !
Ce lung e balul, inima mea !

Soldaţii

Ca nişte saci noi-nouţi
ziditi în piramidă la marginea cîmpului
luaţi apoi pe rînd, înhăţaţi
cu braţele lacome de muncă
şi umpluţi pînă-n gură cu boabe de grîu
legaţi, aliniaţi în maşini uriaşe
duşi către gări, către zări
aerul tot miroase a grîu
şi a fum şi a depărtare
în urma lor vin alţii şi alţii
ziditi în piramidă la marginea cîmpului
luaţi, umpluţi, legaţi, duşi către gări
Ca nişte saci noi-nouţi, soldaţii...

Cuvintele

Pe malurile somnului meu
într-o dezordine sfîntă
epavele verbelor, substantive sparte de timp
Amintirea lor cîntă.
Adjective turcite ca nişte podoabe
pe sinii unor dansatoare de fum
hrănite neaptea cu lună.
Atunci, acolo, acum
Vine un cuvînt şi aşează
altarul cu faţa la răsărit
se roagă viaţa mea cîtă este
cîtă n-am risipit
Mă întorc şi uit să mai plec
nici n-am unde pleca
sunetul lor – elixir şi otravă
Apollonia mea

Ca toamna

Uite toamna asta-n seară cum mă ţine
Uite toamna asta seamănă cu mine
Are frunza rară, are nopţi mai lungi
Se vede printr-însa unde vrei s-ajungi
Are brumă lină, rece şi amară
Ca o-ndrăgostire de a doua oară
Îi e dor de toate, toate o trădează
De rămas rămîne numai cîte-o rază
Un cuvînt mai singur mai beteag de zbor
Ca pierdut de stolul verii, călător
Mă-nţeleg cu dînsa, mă-nţelege bine
Uite toamna asta seamănă cu mine.

Tradiţii ale şcolii româneşti

Urmare din pag. 1

cîteva reviste, cum au fost : **Speranţa, Clasa a VI-a, Domnul de Roşă, Pandurul**, iar mai tîrziu, **Prietenia literară** unde am debutat şi eu cu versuri şi proză alături de colegii mei : Gheorghe Dascălu-Frongiş, Nicu Badea, Filius Romulae, Constantin Popescu-Luminâ care aduceau în scrisul lor a febră adolescentină de autentice vibraţii lirice. În anii 1940—1945 — anii grei ai celui de-al doilea război moodial, noile generaţii de elevi entuziaşti, au înfiinţat societatea culturală „Haralamb Lecca" care a desfăşurat o prodigioasă activitate culturală în cadrul căreia a luat fiinţă Pinacoteca Marius Bunescu în 1947, înzestrată cu picturi de : Marius Bunescu, Dumitru Ghiaţă, Artur Verona, Rodica Maniu, Hortenzia Popescu, Theodorescu-Romanaţi, Iser ş.a. Societatea culturală „Haralamb Lecca" a avut şi o secţie de teatru care a dat spectacole cu piesele : **O scrisoare pierdută** de I. L. Caragiale, **O crimă închipuită** de Mihail Drumeş, **Meşterul Papuc** de Lia Hîrşu ş.a. care au obţinut succese remarcabile printre elevi fiind adevăraţi virtuoşi incontestabili ai artei interpretative. Dar activităţile culturale ale profesorilor şi elevilor liceului „Ioniţă Asan" din Caracal au fost multe şi nu ne vom putea opri asupra fiecăreia în parte. Nu putem însă să nu menţionăm simpozionul organizat cu prilejul aniversării a 80 de ani de la înfiinţarea liceului la care au participat printre alţii : Virgil Carianopol, Aurel Chirescu, Valentin Deşliu, Traian Lalescu, Emil Manu, Felicia Marinca, Ion Molea, Ion Petrache, M. N. Rusu şi cel care semnează aceste rînduri omagiale. În cadrul acestui simpozion s-a purtat un dialog efervescent între scriitori, profesori şi elevi în legătură cu direcţiile tematice ale literaturii contemporane, modalităţile stilistice şi dialectica conflictelor dramatice cu opţiuni critice destul de bine fundamentate din partea elevilor. Tot în cadrul societăţii culturale „Haralamb Lecca" şi din iniţiativa profesorului Crăciun Pătru, directorul liceului, s-a constituit în 1974 cercul de bibliofilie şi ex-libris care a organizat prima expoziţie de exlibris-uri din Caracal. De numele profesorului Crăciun Pătru sînt legate aproape toate activităţile culturale care au avut loc în cadrul liceului timp de mai bine de un sfert de veac (1939—1976), el fiind nu numai un bun organizator de manifestări cultural-artistice, dar şi un cercetător laborios care şi-a publicat consemnările în mai multe cărţi cum sînt : **Iancu Jianu** (1967), **Monumentele oraşului Caracal** (1967), **Pinacoteca „Marius Bunescu"** (1968), **Monografia liceului nr. 1 Caracal** (1969) şi **Ghidul istoric-turistic** (1972), fiind în aşteptarea învesmîntării în haina nobilă a tiparului alte lucrări dintre care amintim : **Pictorii oraşului Caracal, Iancu Jianu în folclorul oltenesc, În slujba culturii.** În anul 1965, cînd în întreaga noastră mişcare de idei s-au înregistrat înnoiri fundamentale care au luminat perspectivele unei noi stilistici eliberată de dictatul dogmelor sterile şi mai ales sterilizatoare şi inseşi ritmurile creativităţii au devenit tot mai impetuoase ca urmare a noilor direcţii statuate de Congresul al IX-lea al partidului, din iniţiativa profesorului Crăciun Pătru s-a ridicat în faţa clădirii liceului statuia lui George Enescu în viziunea impresionantă a sculptorului Ion Jalea. Pictorul Ion Grigore a realizat fresca „Ştiinţa şi Cultura" în suprafaţă de 40 mp, o operă concepută pe mai multe registre de o reală şi penetrantă capacitate de convingere prin optimismul care se degajă din ansamblul figurativ. Astfel, aşa cum notează Crăciun Pătru, „pinacoteca Marius Bunescu", fresca şi monumentul lui George Enescu constituie un ansamblu artistic cu care oraşul se poate mîndri ! Da, dar nu e numai atît. Dincolo de elementul concret care se vede există şi ceva care nu se vede, sau se vede mai greu, dar se simte imediat în spaţiul spiritual al oraşului, o aură de noblete care se poate observa în atitudinea oamenilor, mai ales a tinerilor în modul lor de a fi, de a se defini, de a respecta valoarea, de a o disocia de nevaloare, opţiunea pentru frumuseţe şi adevăr, toate acestea fiind fără îndoială tot efectul activităţilor care au avut loc în cadrul liceului centenar şi cu care oraşul de asemenea „se poate mîndri !" Consemnînd astfel efigia acestui liceu centenar, ne aducem omagiul nostru, urîndu-i din toată inima :

Vivat ! Crescat ! Floreat !

plastică

Tinereţea fără bătrîneţe a unui penel

Tulburătoare prezenţa pe şimezele unei foarte populare săli de expoziţii bucureştene (foaierul Teatrului Foarte Mic) a unui artist venerabil, cum este **Niţă Anghelescu.** Fostul cîrac al lui Camil Ressu de la Academia de arte frumoase, pe care a absolvit-o cu mai bine de jumătate de veac în urmă, a trăit o viaţă de om bucuria contemplaţiei libere a pămîntului şi cerului patriei, cercetînd cu pasiune de colecţionar generoasele ofrande ale umanităţii în neostoita ei agitaţie creatoare. Pînzele acestui foarte laborios meşter al penelului ne restituie o arhivă sui-generis de imagini-document, vestigii sentimentale, încărcate de aerul unei indicibile poezii evocatoare, a unor locuri şi cuprinsuri de lume, ce se întind din austera, dar atît de înalta catedrală a ţarinei bărăgănene pînă în periferiile cu patinate zidiri gotice ale Düsseldorfului şi a altor spaţii europene, pe care artistul-prospector al insolitului civilizaţiei umane le-a străbătut mereu însoţit de uneltele meşteşugului său şi, firesc, de prospeţimea nealterată a sensibilităţii şi percepţiei lui artistice.

Pentru că Niţă Anghelescu şi-a trăit, înainte de toate, propria operă, peisagistica domniei sale, de pildă, fiind nu atît rodul unui exerciţiu plein-airist sistematic, cît vibraţia consonantă a memoriei afective a artistului care s-a pus de fiecare dată în situaţia de a imortaliza în dreptunghiul de pînză sau carton o stare de spirit pliată pe un anume segment al realităţii imediate.

Într-o asemenea viziune se cuvin tălmăcite ilustrările sensibile ale pictorului din orizonturile Brezei sau ale Slănicului prahovean, din cîmpestrele vetre natale ale şesului călărăşean sau din molcomele văluriri ale patriarhalelor geografii dobrogene. Ceea ce se degajă din întreaga demonstraţie artistică a lui Niţă Anghelescu este calda simpatie cu care îşi învăluie subiectele — fie ele obiecte, flori, colţuri din natură, margini de oraş sau oameni. El ne invită într-o realitate ce-i aparţine întru totul şi pe care o modelează conform unei viziuni plastice irigată de consistente filoane lirice.

Artistul desenează cu siguranţă şi foloseşte o paletă încă puternic marcată de personalitatea maestrului său — Ressu. O conduită artistică de exemplară probitate l-a ferit de drumurile abrupte sau întortochiate ale experimentului facil, ori ale compromisurilor dictate de pulberea înşelătoare a diverselor „-isme" en vogue în epocă. Pictorul este, în accepţia morală şi estetică a lui Niţă. Anghelescu, puntea de acces a oamenilor către propriul lor univers, către propria lor candoare. **Arta de a privi,** de a accede în „fiinţa" acestui univers sensibil, pe care viziunea pictorului îl converteşte plastic într-un peisaj, într-un portret sau într-un vas cu flori, semn al unui anotimp interior, reprezintă pentru Niţă Anghelescu suprema ţintă a demersului său creator. El crede în armonia existenţei şi a conglomeratului de forme ce alcătuiesc matricea existenţei noastre zilnice. Şi în tablourile sale se împlinesc cu sinceritate şi o mereu vie emoţie a comunicării tocmai asemenea idealuri umane.

Pictorul, care astăzi îşi onorează contemporanii cu o bogată ofrandă artistică şi cu gestul senin al sancerdotului stăpîn pe tainele întreprinderii sale artistice, ne impresionează cu vitalitatea lucrului său, cu prospeţimea remarcabilă a culorilor.

Cei ce intră, într-un fel sau altul, în contact cu arta lui Niţă Anghelescu, se înnobilează de simplitatea şi frumuseţea actului său artistic, îi împrumută gestul cumpănit şi modesta împreunare a cuvintelor — semne perene, deşi nu întotdeauna agreate cum se cuvine, ale unei distinse spiritualităţi. Pentru cei ce nu o ştiu încă, ne facem umila datorie de a semnala că pictorul octogenar, ctitor al aşezămintelor muzeale din Călăraşi şi Slobozia, şi-a prezentat prima expoziţie personală în satul de baştină din inima Bărăganului călărăşean. Iar astăzi, iată-l, pentru a cincea oară numai, în mijlocul iubitorilor de artă, într-un emoţionant şi elevat recital plastic. Aceasta, pentru că Niţă Anghelescu s-a deprins mai mult cu ritualul intim, cu dialogul şoptit, purtat pe un ton colocvial, al rostirii artistice, decît cu grandilocvenţa desfăşurărilor spectaculoase din marile agore publice ale vieţii noastre artistice. Din miezul pasionat şi policrom al plămădei sale vine către noi, cei ce am trecut pragul casei sale de lumină şi frumuseţe, contaminanta încredere în forţa vitalizatoare a artei.

Corneliu Antim

muzică

Interpreţi tineri şi interpreţi consacraţi

Pentru a sugera remarcabila densitate şi consistenţă a manifestărilor ediţiei a XI-a a Festivalului internaţional „George Enescu", am ales cîteva secvenţe din concerte desfăşurate pe diferite scene ale Capitalei, unele din ele neputînd fi urmărite decît parţial datorită suprapunerii orelor de programare. În asemenea cazuri, îţi este greu să faci o opţiune, una dintre căile pe care o poţi alege fiind aceea de a urmări fragmente din diversele spectacole, obţinînd astfel o anumită impresie asupra pulsului, a „temperaturii artistice" la care se desfăşoară respectivele concerte.

La Conservatorul „Ciprian Porumbescu" a fost programat un recital instrumental al tinerilor laureaţi, toţi participanţii fiind distinşi cu importante premii la concursuri naţionale şi internaţionale de măiestrie instrumentistică. Am ascultat-o pe violonista Corina Belcea din Timişoara interpretînd **Capriciu basc** de Sarasate şi **Sonatina pentru vioară şi pian** de Paul Constantinescu, acompaniată de Robert Stupak. Tînăra violonistă are o tehnică bine pusă la punct (mă refer în special la tehnica arcuşului), frazează corect, sensibilitatea ei fiind însă puternic marcată de emoţie în concert. L-am reauzit şi pe tînărul pianist braşovean Horia Mihail, aflat acum la vîrsta de tranziţie între adolescenţă şi maturitate. Această condiţie specifică şi-a spus cuvîntul în versiunile oferite **Baladei nr. 4** de Chopin şi fragmentului din **Suita op. 10** de Enescu, interpretate puţin cam grăbit, cu nuanţe destul de uniforme, fără mari preocupări pentru specularea amănuntului expresiv din partituri unde acestea se găsesc din plin. Semnul valorii este însă recognoscibil şi, odată cu creşterea în etate, cred că Horia Mihail îşi va defini un stil propriu de interpretare, pe măsura posibilităţilor. Revelaţia serii a constituit-o apariţia pianistei de 10 ani din Braşov, Mihaela Ursuleasa, eleva profesoarei Stela Drăgulin. Despre calităţile ei nu ne sfiim să scriem că sînt de-a dreptul fenomenale. Interpretînd **Fantezie — impromptu** de Chopin, **Humorescă** de Rahmaninov şi **Scherzo** de Enescu, această autentică speranţă a claviaturii a demonstrat, din toate punctele de vedere, calităţi ieşite din comun. Putem spune, pe scurt, că dacă am fi închis ochii, am fi avut impresia că ascultăm un pianist matur şi consacrat.

În Studioul de concerte al Radiodifuziunii, concertul Corului de cameră „Preludiu", condus de Voicu Enăchescu (la pian Ovidiu Cucu) ne-a lăsat, din nou, o deosebită impresie. Alăturînd pagini din marele repertoriu coral unor pagini româneşti de valoare, corul „Preludiu" ne-a arătat din nou că, deşi este alcătuit din neprofesionişti, în anumite condiţii, această diferenţă faţă de formaţiile consacrate se poate estompa. Voci cu timbru plăcut, o frazare firească, o dicţie îngrijită şi, în primul rînd, plăcerea de a cînta, acestea sînt atributele principale al calităţii unei formaţii care face mult pentru muzica românească.

La Ateneu, Cristian Mandeal a dirijat orchestra filarmonicii bucureştene, deschizînd un program bine conceput cu **Cantata „Glorie Partidului Comunist Român"** de Sergiu Eremia, versuri Viorel Cozma. După acordurile înălţătoare ale acestei reuşite pagini vocal-simfonice, am ascultat, în primă audiţie, o nouă pagină a maestrului clujean Sigismund Toduţă : **Concertul pentru flaut şi orchestră,** solist Gavril Costea. Găsim în aceste pagini atributele care fac din creaţia maestrului clujean unul din reperele distincte ale muzicii noastre : gustul pentru formă, modalismul bine încorporat, faptul muzical concret, implinit, o orchestraţie rafinată, subtilă, disting fericit paginile acestei prime audiţii, căreia solistul şi orchestra i-au dat strălucit viaţă. **Concertul pentru vioară şi orchestră** de Aram Haceaturian l-a avut ca solist pe Levon Ambarţumian din Uniunea Sovietică. Acestei cunoscute pagini, artistul sovietic i-a dat o interpretare punînd accent pe forţa expresivă, pe vigoarea trăsăturilor de arcuş, într-o variantă de tip romantic. Aceleaşi cuvinte le putem rosti şi pe marginea ultimei piese din program, **Simfonia a V-a** de Ceaikovski, pe care Cristian Mandeal, la pupitrul Filarmonicii „George Enescu", a redat-o cu patos, cu gesturi largi, sigure, insistînd pe contraste şi creionînd cu vigoare larga arhitectonică a partiturii. Şi-au mai dat concursul şi Viorela Ciucur, Adriana Negrici, Valeriu Popovici, Liviu Prunariu.

Viorel Creţu

SERII ŞI COLECŢII

„Călători străini despre Ţările Române"

Sînt aproape şapte ani de cînd revista „Luceafărul" a găzduit un grupaj de articole despre una din cele mai importante colecţii de izvoare care s-a realizat la noi în perioada post-belică : monumentala culegere **Călători străini despre Ţările Române.** Rubrica „Fondul principal al culturii române", care a cuprins cele patru articole (semnate de Ştefan Lemny, I. Toderaşcu, Ştefan S. Gorovei şi Leon Şimanschi), a ocupat, în acel număr (an. XXIV, nr. 40 din 3 octombrie 1981), o pagină întreagă. Discuţia a vizat, atunci, deopotrivă, valoarea acestei colecţii şi modalităţile de realizare, importanţa relaţiei de călătorie ca izvor istoric şi modurile de receptare a acestui gen de informaţii, autorii elogiind fără rezerve munca alcătuitorilor şi a editorilor acestui **corpus.** Am subliniat atunci — am făcut-o şi cu alte prilejuri — faptul că această colecţie se prezenta ca „singura cărela s-a reuşit să i se asigure o continuitate şi un ritm rezonabile" : pînă atunci, adică în intervalul 1968—1981, şapte mari volume fuseseră puse la dispoziţia cercetătorilor. În timpul scurs de atunci şi pînă acum, adică în şapte ani (**opt** de la precedenta apariţie — volumul VII, 1980), un singur tom a mai văzut lumina tiparului (VIII, 1983).

Am încă vie în amintire ziua cînd, acum două decenii, în librăria încăpătoare şi ticsită de cărţi de pe Strada Mare a oraşului meu natal, am cumpărat primul volum al acestei colecţii, mustind de informaţii pentru o perioadă care m-a pasionat dintotdeauna : domniile cele mari ale Evului Mediu românesc îşi aflau aici o adevărată oglindă. Lucram atunci un studiu despre un episod al domniei lui Petru Rareş (complotul Găneştilor şi Arbureştilor, lucrare apărută în 1971) şi satisfacţia de a avea la îndemînă, într-o ediţie nouă, cu traduceri realizate de persoane dintre cele mai competente, principalele texte străine despre vodă Rareş mă îndemna la o cercetare a întregii domnii a acestui strălucit principe de factură renascentistă. Pe studentul de atunci nu putea să nu-l entuziasmeze promisiunea din **Cuvîntul înainte** semnat de M. Berza : „întreaga colecţie se va ridica la nu mai puţin de 10 volume, la care se vor putea adăuga altele, pentru veacul al XIX-lea, întrucît efortul editorilor se opreşte în pragul acestui veac". În anii care au urmat, promisiunea aceasta a şi fost îndeplinită : volumele II—V au apărut într-un ritm exemplar, **cite unul în fiecare an,** acoperind un secol de istorie românească (vol. II, 1970, pentru anii 1551—1583 ; **vol. III, 1971,** pentru anii 1583—1595 ; vol. IV, 1972, pentru anii 1596—1621 ; vol. V, 1973, pentru anii 1623—1659). Pe urmă, ritmul s-a modificat simţitor şi volumul VI, cuprinzînd două importante relaţii orientale (Paul de Alep şi Evlya Celebi) a apărut abia în 1976. Nu ştiu în ce măsură această întîrziere s-a datorat dificultăţilor întîmpinate în realizarea în continuare a ediţiei sau reorganizărilor care au dus la contopirea Editurii Ştiinţifice cu Editura Enciclopedică. Oricum, firesc ar fi fost ca, odată depăşite diferitele dificultăţi, colecţia să-şi urmeze apariţia într-un ritm normal, de **cel puţin** un volum la doi ani. Ceea ce ne-ar fi pus azi în foarte plăcuta situaţie de a avea nu numai colecţia întreagă încheiată, dar şi un supliment sau chiar două cu textele depistate ulterior apariţiei volumului care le-ar fi cuprins. Succesiunea volumelor apărute după ce Editura Ştiinţifică (patroana iniţială a colecţiei) s-a unit cu Editura Enciclopedică este, însă, următoarea : vol. VI (1652—1666). **1976 :** vol. VII (1638—1688), **1980 ; vol.** VIII (1685—1714), **1983.** Iar din 1983 — **nimic.** Deşi, după informaţiile pe care le am, ultimele două volume, ajungînd în pragul veacului XIX, au fost demult definitivate de către îngrijitorii colecţiei. Putem bănui interesul deosebit pe care îl prezintă textele incluse în volumele IX şi X gîndindu-ne doar la faptul că ele acoperă cea mai mare parte a veacului aşa-zis „fanariot", cu umbrele şi cu luminile lui. Nerăbdarea cu care cercetătorii aşteaptă aceste două (şi, sper, nu ultime !) volume este, de aceea, legitimă şi uşor de înţeles.

Semnatarii celor patru articole din „Luceafărul" de acum şapte ani au insistat îndeajuns şi asupra „preistoriei" acestei colecţii şi asupra diverselor aspecte care privesc receptarea şi utilizarea informaţiilor furnizate de relaţiile de călătorie. Dacă revin, acum, din nou asupra acestor lucruri, e pentru a da pledoariei din rîndurile de faţă o temelie solidă, necesară în primul rînd pentru marele public iubitor de istorie (dar, am citeodată impresia, nu numai pentru acesta, sau, uneori, nu pentru acesta **în primul rînd...**).

Interesul pentru mărturiile călătorilor străini e mult mai vechi decît momentul cînd s-a hotărît alcătuirea colecţiei în cadrul Institutului de Istorie „N. Iorga". Bălcescu, Papiu-Ilarian, Hasdeu au ilustrat, în secolul trecut, acest interes. Terenul nu era „nedesţelenit" nici din punctul de vedere al muncii sistematice ; deşi valorificată doar parţial, exista vechea inventariere a lui Al. Sadi-Ionescu ; existau culegerile tematice realizate pentru călătorii poloni de P. P. Panaitescu (1930) şi de G. Bezviconi pentru cei turci (1947). Dar, mai presus de orice, a fost constanta, stăruitoarea preocupare a lui N. Iorga de a depista asemenea descrieri de călătorie şi de a le integra informaţiile în cunoaşterea generală a trecutului nostru : stă mărturie **Istoria românilor prin călători.** Încununarea tuturor acestor eforturi este colecţia **Călători străini despre Ţările Române,** concepută ca o culegere exhaustivă (de aici şi **necesitatea** suplimentelor), în care textele au fost în prealabil supuse unei minuţioase analize critice, însoţite de bogate explicaţii în note, cu biografiile călătorilor şi aşa mai departe. Se cuvine să omagiem şi aici acea personalitate care se vădeşte a fi, pe parcursul celor opt volume apărute, spiritul viu, dinamizator, al colecţiei : **Maria Holban** (fiecare volum conţine lista amănunţită a contribuţiei fiecărui colaborator).

Nu ştiu dacă şi alte istoriografii au realizat o asemenea colecţie (în unele cazuri, nici n-ar fi, probabil, necesară) ; dar cît de **modernă,** de **actuală** e preocuparea care a dus la realizarea ei ne-o arată simplul fapt că ea se subsumează unei formule care a devenit curentă după Congresul Internaţional de Ştiinţe Istorice de la Stuttgart, din 1955 : **l'image de l'autre** ; în această relaţie bipolară, **l'autre** am fost noi, românii. Una dintre cele mai noi şi mai tentante direcţii de investigare istoriografică îşi află, în colecţia **Călătorilor străini,** materia primă cea mai imbelşugată, mai variată, mai proaspătă. Această calitate a relatei de călătorie constituie, în acelaşi timp, şi o capcană asupra căreia s-a atras de mai multe ori atenţia (în grupajul de acum şapte ani, a făcut-o profesorul I. Toderaşcu). Cel care foloseşte mărturiile călătorilor străini nu trebuie să piardă nici un moment din vedere gradul de subiectivitate pe care îl presupune acest gen de izvoare. Faptul e explicabil, firesc (atît de firesc, încît aproape că se poate spune că **invers**ul ar fi inexplicabil !) daca ţinem seama că nu un aparat de înregistrare mecanică ne-a lăsat aceste mărturii, ci nişte oameni : oameni de diverse „calibre", oameni diferiţi ca profesie, ca educaţie, ca stare socială — negustori, pelerini, ostaşi, diplomaţi, misionari. Cultura, buna credinţă, capacitatea fiecăruia de a înţelege realităţile descrise au pus o pecete de neşters pe aceste mărturii. De aceea în asemenea relatări apar şi imagini distorsionate, false uneori — falsificări voite sau nevoite — înţelegeri anapoda etc. **Dar toate se explică.** Şi aici, ca în întregul demers al unui istoric, nimic nu trebuie ocolit, nimic nu trebuie lăsat deoparte sau ascuns, ci totul trebuie cunoscut, inventariat, explicat. **Mai ales explicat.**

Anca Constantin : „Natură statică"

Pentru a ilustra acest gen de capcane, mă mărginesc la un singur exemplu. Unii călători străini din veacurile XVI—XVII spun, în relatările lor, că în spaţiul românesc extracarpatic nu există oraşe şi viaţă orăşenească ; alţii, din contra, confirmă existenţa oraşelor şi dau liste cu numele lor iar unii, care le-au cunoscut îndeaproape, dau şi amănunte în legătură cu viaţa orăşenească (precum Marco Bandini în vremea lui Vasile vodă Lupu). În relatările celor care au spus că românii n-au oraşe trebuie, oare, să vedem o voinţă denigratoare şi, ca urmare, să le excludem din colecţie ? Nici vorbă ! Explicaţia există şi e foarte simplă : obişnuiţi cu imaginea oraşelor şi a vieţii orăşeneşti din Europa occidentală sau centrală, respectivii călători — trecători mai grăbiţi, mai puţin atenţi la realităţile locului, mai puţin interesaţi de ele — au judecat aşezările urbane nu după funcţiile pe care le îndeplineau (şi pe care nu le puteau cunoaşte printr-o simplă trecere grăbită), ci după aspectul lor. **Oraşul-sat** al românilor din Evul Mediu (cum i s-a spus cu o formulă foarte expresivă) i-a indus în eroare. Această eroare nu este, dealtminteri, caracteristică doar relaţiilor de călătorie din veacurile XVI—XVII. ci o putem întîlni şi în alte categorii de izvoare, şi încă în veacul XIV : cazul tîrgului **Piatra** (pe atunci, **Piatra lui Crăciun,** azi **Piatra Neamţ**) este edificator în această privinţă : lista oraşelor moldoveneşti (inclusă în unele vechi letopiseţe ruseşti), alcătuită pe la 1390, menţionează şi **Piatra lui Crăciun,** pe cînd un document emis de Sigismund de Luxemburg, regele Ungariei, în iarna lui 1395 (în cursul campaniei care s-a încheiat cu înfrîngerea lui de către Ştefan I al Moldovei la Ghindăoani), numeşte în chip expres această aşezare drept **villa,** adică **sat ! La** urma urmelor, ambele izvoare pot fi considerate ca provenind de la călători ; dar lista oraşelor a fost alcătuită, desigur, pe baza informaţiilor culese de la negustorii şi de la prelaţii care băteau aceste locuri şi deci cunoşteau realităţile în chip direct şi amănunţit, pe cînd caracterizarea din documentul lui Sigismund de Luxemburg a ieşit de sub pana unui scrib al cancelariei regale care a văzut aşezarea de la depărtare (actul e dat **ante villam)** şi care, de bună seamă, se afla atunci pentru prima (poate şi pentru ultima !) oară pe aceste meleaguri. Diferenţa şi explicaţia ei se impun de la sine.

Pentru veacul XVIII, e posibil ca unii călători străini să dea imagini întristătoare, dramatice uneori, ale vieţii poporului român — mă gîndesc în acest moment la Andreas Wolf, medicul braşovean care a petrecut mai mult timp la Iaşi şi a descris foarte colorat înfăţişarea deplorabilă a acestui oraş la sfîrşitul veacului XVIII, starea jalnică a igienii publice şi decăderea moravurilor în unele cazuri. Şi Wolf nu e d'voce singulară ! Dar acestă-n-ar putea fi un motiv pentru ţinerea sub oboroc, **ad usum Delphini,** a unor astfel de mărturii. Din contra, ele trebuie cunoscute de publicul larg, pentru că şi în ele se încheie o pagină — şi nu una dintre cele mai uşoare — din istoria poporului român. Numai cunoscînd aceste realităţi, lăsate mostenire de veacul fanariot, se poate aprecia mai exact efortul, uriaşul efort românesc de modernizare, de re-racordare la Europa, efort în urma căruia, la numai şase decenii după revoluţia lui Tudor şi dispariţia domniilor fanariote, România a intrat în concertul european ca un stat suveran a cărui prietenie şi alianţă nu erau de neglijat.

Multe argumente se pot aduce ; concluzia e una singură : **Călători străini despre Ţările Române** e o colecţie prea importantă, de interes naţional, ca să se oprească la volumul VIII. **Colecţia trebuie continuată :** în primul rînd, **trebuie de urgenţă încheiată,** prin publicarea volumelor IX şi X ; în al doilea rînd, trebuie completată cu un volum sau două de suplimente, care să adune tot ceea ce a apărut nou între timp — şi trebuie să se ţină seama de faptul că s-au identificat numeroase relaţii de călătorie, începînd chiar cu veacul XVI, unele inedite, altele prin publicaţii mai vechi sau mai noi (cercetări sistematice ar putea scoate la iveală, sînt convins, încă multe alte texte) : în al treilea rînd, dacă **o ediţie nouă a întregii serii** poate fi socotită, deocamdată, o propunere prea îndrăzneaţă, un volum de corecturi poate fi avut în vedere (mă gîndesc la nenumăratele îndreptări şi precizări pe care, pentru primele volume, le-a semnalat Paul Binder, la tot ceea ce s-a putut afla nou cu privire la călătorii deja înscrişi, etc). În fond, adaosurile şi corecturile ar putea fi unite într-un singur volum (sau două) de **Addenda et corrigenda.**

Deocamdată, principalul rămîne tipărirea volumelor IX şi X ; pauza de cinci ani a fost cam lungă — sper că toţi factorii de răspundere vor fi de acord asupra acestui punct — şi e timpul să i se pună capăt.

Ştefan S. Gorovei

MIZA TRANSILVANĂ

Intervenţia „Astrei"

În derularea aspectelor necunoscute ale polemicii Maiorescu — Gherea avem surpriza să aflăm şi despre o implicare oficială a vestitei Asociaţiuni Transilvane pentru Literatura şi Cultura Poporului Roman („Astra"). De altfel, în finalul celui de-al treilea articol polemic al lui Chendi cu **Convorbirile literare (Critică, replică, duplică,** în **Familia,** 16 decembrie, 1898), se semnalează interesul deosebit al publicului transilvănean pentru problemele disputei în care tînărul critic se introdusese într-un mod atît de strălucit. „Eu nu atît pentru d-l Dragomirescu, cît pentru publicul nostru am scris răspunsul meu — afirmă Chendi. Ştiam eu că pe d-sa n-am să-l pot capacita, tocmai fiindcă prea multe lucruri i se par confuze. Dar publicul trebuia admoniat, ca să nu prindă rădăcini o teorie atît de falsă. Că n-am vorbit în pustiu am destule dovezi. Că părerea mea n-a fost o părere izolată, servească de dovadă şi darea de seamă despre mişcarea noastră literară făcută de secretarul «Asociaţiunii transilvane» în august 1898. În raport se face amintire de criticele celebre ale **Convorbirilor** în materia renaşterei literare, precum şi de polemica din **Familia** în această chestiune".

Într-adevăr, în pragramul adunării generale a „Astrei" care a avut loc la Beiuş între 27 şi 28 august 1898, găsim anunţat pompos un aşanumit **Raport al secretarului I despre producţiunea literară română din patrie în timpul de la 1 iulie 1897 la 1 iulie 1898.** „Secretarul I" al „Astrei" era pe atunci Corneliu Diaconovich, cunoscut mai ales ca director al **Enciclopediei române,** care începuse să se publice sub egida „Astrei", în formă de fascicule. Cu acest Corneliu Diaconovich, Chendi va intra în curînd într-o lungă şi violentă polemică privind modul defectuos în care se redacta enciclopedia. Atmosfera încărcată, pe cale explozivă, se resimte încă de pe acum. Într-un reportaj anonim publicat în **Tribuna,** privind desfăşurarea adunării generale de la Beiuş a „Astrei", aflăm că raportul despre „producţiunea noastră literară", spre deosebire de toate celelalte rapoarte, a fost reţinut pentru „discuţiuni speciale", la cererea vicepreşedintelui Ilarion Puşcariu.

Deşi aceste „discuţiuni" nu le-am găsit publicate în presa vremii, este grăitor însuşi raportul lui C. Diaconovich pentru ce a necesitat „discuţiuni speciale". Ele au fost provocate, după cum reiese, din raport, de intervenţia lui Chendi în polemica Maiorescu-Gherea pe problemele aprecierii literaturii transilvănene a timpului.

În cuprinsul acestui raport (publicat în paginile ziarului **Tribuna** numerele 173, 174, 175 şi 176, între 23 şi 26 august 1898) sub titlul prescurtat **Producţiunea noastră literară,** recunoaştem într-un mod cît se poate de clar cele trei opinii puse faţă în faţă, cît şi poziţia extrem de semnificativă a secretarului „Astrei" faţă de ele. „În general — ne spune C. Diaconovich — producţiunea literară română dincoace de Carpaţi în timpul de la 1 iulie 1897 la 1 iulie 1898 arată un progres relativ destul de îmbucurător. În comparaţie cu anii premergători, această producţiune „tit cu privire la numărul, extensiunea şi tirajul, cît şi cu considerare la valoarea internă a operelor publicate este în continuă creştere şi dezvoltare.

Constatînd acest fapt, nici pe departe nu am voit să afirmăm că mişcarea noastră literară s-ar afla în stare de înflorire. Din contră, pentru un popor trecut peste inceputurile culturei sale şi înzestrat cu calităţile intelectuale şi puterea numerică a elementului român din această patrie, o producţiune literară ca a noastră între împrejurări normale ar trebui taxată, atît după cantitate, cît şi după calitate, ca o stare de secetă şi stagnaţiune. Progresul îmbucurător remarcat de noi însemnează numai atît : că am început a ne redeştepta din letargia literară în care căzuserăm în deceniile din urmă şi că înaintăm cu paşi tot mai mari şi mai siguri spre o stare mai corespunzătoare trebuinţelor şi aspiraţiunilor noastre „ca element de cultură"...

După cum uşor putem observa, în citatul de mai sus, ne întîmpină o adevărată jonglerie de atitudini pendulînd între recunoaşterea „progresului îmbucurător" şi a stării de „secetă şi stagnaţiune". Termenii polemicii Maiorescu — Gherea pătrund — se vede — în limbajul alambicat al lui Corneliu Diaconovich.

„Mai deunăzi — comentează în continuare raportul — un celebru critic transcarpatin, apreciind talentul şi lucrările unui poet român de origine din Transilvania, s-a văzut îndemnat a susţine : că fraţii noştri de dincolo adevărat că au ignorat literatura română de dincoace, dar au fost în drept a o ignora, pentru că de fapt nici nu există mişcare literară. Nu încape îndoială : ignoranţă e la mijloc. Credem anume că observarea criticului de dincolo îşi are originea în absoluta necunoştinţă a stărilor asupra cărora se pronunţă ; el nu cunoaşte nici ceea ce mişcarea noastră literară de fapt produce, nici greutăţile cu care are să se lupte, şi peste aceste, nu ţine cont de slăbiciunile proprii.

Ne putem însă dispensa de la combaterea acestui mod de apreciere a lucrării noastre literare, pentru că nu prezintă decît numai o părere izolată. Vedem anume că producţiunea literară a românilor de dincoace este apreciată de fraţii noştri de dincolo, şi mai ales de cercurile cari cunosc şi ştiu ţine cont de stările noastre, cu multă simpatie şi bunăvoinţă, ba uneori este taxată cu mult mai sus decît o taxăm noi. Ştim cum în timp recent, o revistă de la noi, cu o modestie în cazul concret pe deplin justificată, a declinat de la sine onorul ce ni s-a făcut de la un loc, fără îndoială competent, întru aprecierea lucrărei noastre literare"...

Am dat acest citat mai amplu, pentru că în el se pot recunoaşte toţi eroii vestitei polemici. Criticul „transcarpatin" care „ignoră" mişcarea literară transilvăneană nu este altul decît Gherea, a cărui celebritate este recunoscută, după cum se vede, şi de oficialităţile „Astrei". Poetul „de origine din Transilvania", la care se referă acest critic, nu este altul decît Coşbuc, citatul parafrazînd în continuare introducerea la studiul despre **„Poetul ţărănimei".** Atitudinea lui Diaconovich este tranşant negativă faţă de opinia lui Gherea privind mişcarea literară transilvăneană. Această opinie este pusă, după cum vedem, în opoziţie cu aprecierea „cercurilor cari cunosc şi ştiu ţine cont de stările noastre". Cercurile acestea nu sînt altele decît cele junimiste, în frunte cu Maiorescu, faţă de care Diaconovich nu ştie cum să se poarte mai atent, mai măgulitor. După cum ne spune Chendi în altă parte, directorul **Enciclopediei române** întreţinea legături foarte strînse cu junimiştii, atît pentru obţinerea de colaboratori la această lucrare, cît şi pentru difuzarea ei rentabilă. Situaţia raportorului „Astrei" este însă destul de delicată, cită vreme este obligat să ţină seama şi de opinia exprimată de o „revistă de la noi", care nu este alta decît **„Familia",** unde au apărut polemicile lui Chendi.

Se cuvine să ne întrebăm de ce limbajul lui Diaconovich este atît de ezitant, împărţit inegal între cele două opinii contrarii : cea exprimată în **Convorbiri literare** şi cea din **Familia,** cînd am văzut că aceasta din urmă este mai apropiată de cea a lui Gherea, faţă de care raportorul „Astrei" este cît se poate de tranşant şi de dur. Evident, Diaconovich trebuia să se arate atent faţă de gazdele adunării generale de la Beiuş, unde Iosif Vulcan, directorul **Familiei,** se bucura de un mare prestigiu. Apoi Diaconovich nu-i mai putea acuza pe cei de la **Familia** de ignoranţă, căci, atunci ignoranţa se întorcea împotriva lui însuşi. De altfel, Chendi ,cu inteligenţa lui diabolică, înţelege perfect această situaţie şi întoarce acuzaţia de ignoranţă adresată de Diaconovich lui Gherea, împotriva adversarului său de opinie, Mihail Dragomirescu, căruia extrapolarea i se potrivea.

Diaconovich este ezitant în opiniile sale şi din alte motive. Pe de o parte, celor ce patronau „Astra" le conveneau de minune opiniile junimiştilor despre „renaşterea literară" transilvăneană, căci aceasta putea trece drept opera lor în faţa opiniei publice. Pe de altă parte ei nu puteau să nu ţină seama de un curent de opinie critic, evident mai ales în rîndul intelectualităţii tinere, din care făcea parte şi Chendi, cu privire la stările culturale negative din Transilvania, patronate chiar de conducerea de atunci a „Asociaţiunii". Aceasta explică în profunzime atitudinea lui Chendi, vasta lui acţiune critică, pregătitoare a marii generaţii revoluţionare ce ne-a adus Unirea cea mare de la 1918.

Dintre dovezile de raliere la opiniile înnoitoare ale lui Chendi, putem cita o cronică extrem de semnificativă la cartea **Zece ani de mişcare literară în Transilvania.** Semnată „Mefisto" (Ion Russu-Şirianu ?) această cronică apare în **Tribuna poporului** din Arad la 17 aprilie 1901 şi are printre altele meritul de a ne reda ceva din starea de spirit creată şi întreţinută de Chendi timp de aproape 4 ani de zile în jurul problemelor de mare actualitate ale literaturii transilvănene a timpului. „În anul 1898 — ne spune cronica respectivă — s-a urmat o polemică între **Convorbirile literare** din Bucureşti şi **Familia** din Oradea Mare, sau altfel zis, s-a născut o polemică în jurul părerei emise de d-l Titu Maiorescu, că la noi ar fi în fiinţă o «renaştere literară». Teza lansată de maestrul critic român a continuat a o susţine cu puţin succes d-l Mihail Dragomirescu, pe atunci redactor al **Convorbirilor,** combătut fiind în coloanele **Familiei** de d-l Ilarie Chendi.

În interesul adevărului şi întemeierii lui asupra pretinsei «renaşteri», publicarea «materialului critic» al mişcărei literare de dincoace de munţi, în cei din urmă zece ani ,este un argument final hotăritor.

În acelaşi timp, studiul d-lui Chendi este o preţioasă contribuţiune la istoria literaturei şi culturei noastre... Rolului «Asociaţiunei» în mişcarea noastră i se rezervă un capitol, arătîndu-se deplasarea silinţelor şi neseriozitatea activităţii ei. Era necesar să se vorbească într-o asemenea lucrare şi de «Asociaţiune», căci «Asociaţiunea» joacă un rol în viaţa neamului nostru de dincoace de munţi şi rău condusă, face multe... rele".

Împotriva acestor „rele" se manifestă în tot ascuţişul său atacul critic chendist. Polemica Maiorescu-Gherea ia, după cum se vede, în mediul intelectual transilvănean o turnură aparte, Chendi îndeplinind în această privinţă un rol critic activ şi deosebit de fecund.

Dumitru Bălăeţ

TÎLCUL UNEI POVEŞTI

Pe mai multe cărări

În basmele noastre eroii nu se grăbesc ; mişcarea se desfăşoară cu o anumită lentoare ritualică, drumul lor spre ţintă se parcurge adesea cu o strădanie chibzuită, nu lipsită de solemnitate. Străbate din textele pe care le citim ceea ce un gînditor român uitat numea **philosophia perennis,** o filosofie care „a fost odată ca niciodată" neclintită în temeiurile ei.

Personajul central al poveştilor lui Creanga, **ţăranul,** are o asemenea spontană atitudine hieratică, o „sete de repaos" în momentul deciziilor importante : Harap Alb e singurul dintre fraţi care „stă pe gînduri" înainte de a-şi cere dreptul la încercarea călătoriei ; iedul cel mic se opreşte şi pregetă cînd cumătrul lup cîntă să i se deschidă uşa ; Stan Ipate „...sta **în cumpene** : să se însoare... să nu se însoare..." ; **„Stăi,** mă, nu te apuca de năzbîtii"... e povăţuit Dănilă Prepeleac (căci şi păstrarea normelor e o „oprire" de la cele rele).

Nerăbdarea, acţiunea pripită, lipsită de cumînţenie — semn al neştiinţei şi ingimfării — duc la pierzanie : Dănilă prăpădeşte carul şi boii ; Stan Ipate e gata să facă cea mai rea însurătoare ; iezii cei mari îşi pierd viaţa. Aşa e în poveste ; uşor de stricat, greu de dres : fata de împărat din „Povestea porcului" aruncă în foc într-o clipită pielea fermecată şi se chinuie apoi ani grei ca să-şi răscumpere greşala.

Ivan Turbincă pare mai curînd un personaj grăbit (ca şi Dănilă Prepeleac în prima parte a poveştii). După ce îşi vede rania blagoslovită cu puteri depline, nu mai aşteaptă, îşi pierde cumpătul şi părăseşte drumul, calea bătută : „...acum deodată, mă duc să văd nu mi-a pica ceva în turbincă ? Şi zicînd aceste, **apucă peste cîmpi de-a-dreptul,** spre nişte curţi mari"...

Eroiarul nostru, în neistovită agitaţie, „n-are stare" cum se spune la ţară (căci acolo gospodarii chibzuiţi se numesc „oameni aşezaţi"). De aceea cetitoriul vede cum se luminează treptat prin basm deosebirea dintre pribegie şi călătorie :

„Mă rog, ia să stau şi să-mi fac socoteală, cu ce m-am ales cu cît am trăit pe lumea asta, zise Ivan în gîndul lui. În oaste am fost numai zbucium... De atunci încoace am umblat ia aşa, teleleu Tănasă"...

Neaşezarea şi turmentarea exprimă aici o stare de spirit de risipă şi lipsă de ţel, o condiţie aporetică de existenţă. Am fi tentaţi să credem că, tocmai de aceea, omul trebuie ţinut sub arme, în stare de război ca să-şi capete, din afară, o aparenţă de formă şi un rost în viaţa. Dar, mai curînd altceva : Ivan Turbincă este **povestea-omului-fără-acasă.** Dacă acesta ar avea o stabilitate, o „stare" sau un loc al său, turmentarea pribegiei ar dispare. Drumul său s-ar întregi rotund cu o plecare şi o întoarcere, ar deveni călătorie.

Pentru asta este însă nevoie nu de un simplu adăpost, de o casă oricum, ci de acasă. Ideea se întîlneşte în tradiţiile noastre de iarnă cînd colindătorii, prin repetarea cuvintelor, vor să ureze gazdei traiul autentic, desăvîrşit :

„Să vă fie casa, casă !
Să vă fie masa, masă !".

Bietul nostru oştean nu are casă, casă şi nici masa, masă. Căci „reghimentul" nu dă nimănui decît ocazia unei ieşiri ca evadare, pe cînd casa-casă pe cea a exodului din sine spre dificultăţile înţelese ca încercări şi probe definitorii.

Acolo, **acasă,** întoarcerea (sau măcar gîndul **ei)** devine necesară căci omul este legat de locul unde-l dorm înaintaşii şi care-l aşteaptă **pămîntul, madrepor de oameni.**

Dacă nu-i aşa, colinzi ca Ivan lumea cu turbinca în spate, străin în orice parte, speriind cu mersul — nu întîmplător — „pe mai multe cărări" chiar şi pe blajinii sfinţi petre. Călătoria se preschimbă în peregrinare şi atunci nu numai numele omului, dar şi viaţa lui sînt „scrise pe apă" (după cuvîntul lui Platon). Din această perspectivă, un biet oştean descazarmat nu-şi poate imagina libertatea decît drept un soi de încălcare a legii şi bucuria numai sub chipul unui guleai fără sfîrşit.

Dar petrecerea este o pocire a ideii de sărbătoare, iar disciplina melitară, trupul fără viaţă al respectului.

„Şi, mereu în suspine,
cu durerea mă luai"...

Liviu Mitrănescu

Construcţia culturală

Urmare din pag. 1

director şi preda un curs de filosofie aristotelică. Al doilea şi al treilea predau cursuri de literatură şi filosofie umanistă, studiind mari clasici antici. În rest, se studiau cele şapte arte liberale, la care se adăugau cunoştinţe de medicină predate de Iacob Pylarinos şi apoi de Bartolomeo Ferratti.

Limbile folosite în predare erau elina — a oamenilor de cultură sud-est europeni — latina — a universităţilor occidentale unde se puteau continua studiile —, româna — a ţării în care se învăţa, din acea epocă devenită limba literară şi instrument de cultură. Timpul afectat predării-învăţării dirijate era de cinci zile pe săptămînă, două — joia şi duminica — fiind rezervate studiului individual şi odihnei.

Metoda folosită pentru predare a fost aceea a neoaristotelismului propagat de Teofil Corydaleu de la care îl preluaseră emulii săi, Sevastos Kiminites şi Ion Cariofil. Împărtăşirea ideilor stagiritului tinerei generaţii permitea să se caute cele mai noi căi pentru descoperirea adevărului şi să se pună în centrul atenţiei omul cu microcosmosul său, în locul divinităţii. Se ajungea astfel la o formă de umanism şi la o lovire a monopolului exercitat de biserică asupra culturii.

Profesorii pentru Academie au fost selectaţi cu grijă de stolnic şi apoi de domn, fiind atraşi în flux continuu spre Bucureşti. Cunoscînd situaţia, în 1707, savantul H. W. Ludolf din Halle, prin intermediul Capucehaiei din Istanbul, a propus să vină în Ţara Românească mai mulţi profesori germani. Brâncoveanu a refuzat din motive confesionale, căci nu dorea să dea friu liber prozelitismului reformat.

Numărul spudeilor bucureşteni este bine cunoscut numai pentru anul 1713. Atunci Academia a fost vizitată de Alexandru Heladius care a constatat că în ea învăţau 150—200 tineri. Proveniena lor era eterogenă din punct de vedere social şi etnic. Datorită faimei profesorilor, rezultată din calitatea cursurilor predate într-un climat mai liberal ca la Stambul, la Bucureşti au venit să înveţe tineri din Transilvania, Moldova, peninsula Balcanică, Rusia, între ultimii fiind şi fiii cancelarului F. A. Golovin. Manualele utilizate atunci sînt relativ cunoscute. Dintre cele păstrate poate fi amintit un miscelaneu din 1683, un manual de filosofie neoaristotelică scris de Sevastos Kiminites, un manual oarecum de patristică pentru elaborarea căruia au colaborat Ion Cariofil, Antim Ivireanu şi Constantin stolnicul, tipărit la Snagov în 1697, „Aforismele" lui Hyppocrate destinate studierii medicinei etc. Miscelaneul din 1683, aflat în Biblioteca Academiei R.S.R., ms. G nr. 167 este însemnat şi printr-o adnotare a „spudeului Mihail", care a arătat că a învăţat după el cu „Kir Sevastos" pînă în „august 28". Astfel se precizează că savantul din Trapezunt a susţinut prima oară în Bucureşti în 1683 cînd a funcţionat ca profesor la Academeie. Al doilea manual pe care ne simţim datori să-l pomenim fugar este cel lăsat de Cariofil, de Antim şi de stolnic, prin el răsturnîndu-se o parte din teoriile patriarhului Dositei Nottara. Acesta, animat de mînia şi ura înfrîntului, i-a scris plin de reproş Brâncoveanului care tolerase o asemenea apariţie : „să ştii că legile nu s-au făcut nici în munţii, nici în cîmpiile românilor, ci de sinoade şi împăraţi la Constantinopol". Manualele şi cărţile folosite curent de profesori şi spudei au provenit, în special din daniile domnului şi ale stolnicului, din copierea de manuscrise, din achiziţii făcute cu banii primiţi de la moşiile date tot de Brâncoveanu pentru întreţinerea aşezămîntului de cultură. Astfel, rapid, s-au adunat cîteva sute de volume constituind prima bibliotecă didactică din România. Domnul a intenţionat să ridice pentru ea o „casă a cărţii" şi din 1708 l-a numit ispravnic al lucrărilor pe Radu Dudescu. Dar ciuma, războaiele şi celelalte evenimente de la finele domniei Brâncoveanului au împiedicat împlinirea acestui vis frumos. În schimb, domnul a reuşit, tot după exemplul stolnicului să-şi facă o bună bibliotecă la Hurez.

Interesul său pentru cuvîntul tipărit rezultă şi din modul în care a sprijinit tipografiile. El a înţeles carenţele manuscriselor : aveau dimensiuni mari, destinate să stea în bibliotecile palatelor sau ale mănăstirilor, erau grele, fiind legate în piele, lemn şi metal, necesitau un timp îndelungat pentru realizare, preţul lor se ridica la sume uriaşe. Cartea tipărită avea proporţii mici putînd încăpea într-un buzunar, era uşoară, folosindu-se pentru ea hîrtia în locul pergamentului, evitîndu-se legăturile grele, se producea într-un timp scurt, în tiraj mare, la un preţ accesibil. Sînt calităţi care au produs o adevărată revoluţie în viaţa culturală.

Înţeles şi ajutat de tipărnicii cărturari Antim Ivireanu, Mitrofan, Damaschin şi de elevii lor, Mihai Ştefanovici, George Radovici, Dionisie Floru, etc., Brâncoveanu a înfiinţat în vremea sa cinci tipografii în ţară — Bucureşti, Snagov, Tîrgovişte, Rîmnic şi Buzău — şi două în străinătate — Alep şi Tbilisi. De sub teascurile lor au ieşit 79 de lucrări, unele cu tirajul aproximativ de circa 1 000 exemplare. Cartea românească a circulat atunci ca ambasador de cultură şi apărător al intereselor româneşti, cum a fost cazul în Transilvania.

Pierirea tragică a domnului a permis duşmanilor săi interni şi externi să-i distrugă cu furie şi opera culturală care făcuse atunci din Bucureşti centrul polarizator al sud-estului Europei. A trebuit să treacă mai bine de un veac pentru ca spiritualitatea românească să atingă aceeaşi strălucire, dar pe alte baze.

Intuiţie şi documentare

Urmare din pag. 1

(care doar exagerează, nu mint), cresc într-o zi cît alţii într-un an. Voluntară — pentru cei care, programatic, exploatează imens clipa şi sînt debitorii unor eforturi ieşite din comun.

De fapt, problema nu se pune neapărat în termenii vîrstei creatorului. Mai exact, importă destul de puţin la cîţi ani, statistic vorbind, unii sau alţii au elaborat creaţii valoroase. Problema am ridicat-o numai cu intenţia de a degaja din sintagma „experienţă de viaţă" tributul strict (şi, cred, superfluu) al obligatoriului „stagiu", al obligativităţii... trecerii timpului ca temei şi dovadă ale unor acumulări dispuse să furnizeze aşa-zisul material de viaţă, singurul transferabil într-o creaţie aşa-zis autentică... În fond, e posibil să se petrecă şi **astfel** lucrurile. E posibil, adică, să se producă şi lucrări valoroase datorate unei asemenea experienţe îmbogăţite prin firească trecere a anilor. Numai că situaţia nu e nici generalizabilă, cum nu e nici obligatorie. Măcar pentru simplul motiv că nici o experienţă nu e identică cu alta, prin urmare, nici apţă să fie copiată, fidel urmată.

Dacă există autori beneficiari ai unei constituţii emoţional-intelectuale extraordinare, majoritatea aparţin celor care voluntar comprimă spaţiul-timpul acumulării mult-discutatei experienţe. Iar în cadrul voluntarismului lor, un loc însemnat îl constituie documentarea — altă noţiune bogată, totuşi pipernicită prin abuz, îndeosebi jargonul mass media. Precizez că documentarea nu vine să înlocuiască intuiţia; intuiţia şi documentarea sînt complementare, nu antinomice; sau, cel puţin, ar trebui să fie... Dacă intuiţia dă calitatea ieşită din comun a comprimării, pe vertical, a evenimentelor vieţii, deci a experienţei de viaţă ca atare, documentarea nu oferă, tale quale, modelul orizontal al parcurgerii „pas cu pas" a evenimentelor, deşi în unele situaţii reprezintă şi o astfel de ipostază. Dar nu în **toate** situaţiile. Dealtfel, intuiţia nu este un pro

POST RESTANT

Brăila este încă o corabie ancorată la malul Dunării. Orașul acesta are drept catarg ceasul vechi din fața hotelului Traian și cîrmă fosta geamie dinăuntrul căreia, duminică de duminică, se aud țipetele pescărușilor care și-au făcut cuib sub limba clopotelor. Este un oraș nu atît de frumos, cît de iubit de cei cărora le plac poveștile lui Panait Istrati și ale lui Fănuș Neagu, povești nebune în care, dacă nu crezi, nu-ți mai rămîne decît să alergi drojdiile în Bărăgan. De aceea, nu întîmplător, pe străzile Brăilei și pe sub malurile Dunării, personajele iți sar în față și te roagă, cu degetul la tîmplă, să le scrii. Uite, chiar și zilele trecute, pe străzile Brăilei, îl puteai vedea pe Paul (?!) tocilarul, amărît, cu ochi lăcrimoși, vîltîndu-se că tar i s-a furat tocila. Cine i-a furat-o, nu știa. Dar i se mai furase de cîteva ori, așa, în glumă. Apăruse însă repede înapoi, să ascută ce i se dădea, mai mult de milă, prin case și prin circiumi. Azi însă era luni și tocila i se furase de simbătă. Lipsit de obiectul muncii sale, ultimul tocilar al Brăilei era la fel de amărît ca un morun bătrîn scos din apa Dunării.

★

„8. Acțiunea șefului, a oficerului, precum și a sub-oficerului la exercițiuni este mai tot-d'auna îndoită ; el trebue să învețe pe alții și pe sine în acelaș timp. Atitudinea sa personală are uă mare influență asura trupei. Ea trebuie să serve de exemplu inferiorilor ; în resbel în momentele critice, inferiorul urmează mai tot-d'una impresiunea ce'i produce uă purtare netedă și determinată a superiorului seu. Acesta trebue să fie scopul necontenit al șefilor de ori-ce grad : Nu este de ajuns de a comanda dupe regulă și a priveghia esecutarea ordinelor sale ; modul cu care se comandă are uă mare influență asupra modului cu care se esecută" („Regiement asupra Serviciului in campanie și asupra Manevrelor celor mari : Bucuresci, 1872).

★

BIANCA MARCOVICI, Iași. Schița dumneavoastră, „Violonista" ne-a plăcut și înainte de a o pierde. Recuperind-o, ne grăbim să publicăm din ea : «I-ar fi plăcut să fie altfel ! Adică cum ? — se întreba. Nu prima din clasa a VIII-a dar, cel puțin mai aproape de podium... Ar fi fost pe deplin fericită dacă ar fi avut auzul perfect să poată scrie notele curgător, după dicteu la pian. Ar fi dorit să nu aibă emoții pe scenă, vioara să nu se îngreuneze, să-i alunece din mîini ca un pește viu, să nu vadă publicul, să simtă inspirația ei firească... Studia în fața oglinzii. Trebuia să-și corecteze poziția defectuoasă. Avea momente cînt vibratorul devenea prea larg, arcușul aluneca strimb, vioara cobora sub nivel... la care se adăugau pistruii și, o expresivitate prea matură pentru cei 14 ani blonzi. „Cînd voi fi mare îmi voi vopsi genele" — își șoptea privindu-și pistruii, convinsă fiind că vor dispărea sub privirea ei de laser. O admira pe blonda spălăcită, prietena mamei pentru unghiile lungi date cu sidef alb. „Păcat că nu și le poate lăsa și ea să crească... cum ar fi cîntat la vioară" ? — își spunea privindu-și mîinile mici cu unghii tăiate pînă în carne. I-ar fi plăcut să nu meargă cu codițe împletite așa strîns, să-și lase părul blond și bogat pe spate... O enerva fruntea bombată și albă, scoasă în evidență datorită pieptănăturii... Se pregătea de concert. Pe pat erau pregătite : fusta plisată, bluza albă apretată, papionul bărbătesc și panglica albă. Fundele le-ar fi aruncat... era deja domnișoară, dar mama ei nu observase. Studia pasajele rar, mîna se crispa pe arcuș, degetele nu o ascultau. O duse gîndul la povestea unei foste absolvente de liceu. Se pregătea banchetul. Fiecare primise cîte o funcție „alimentară". Proaspăta absolventă de la clasa-pian cărase o damigeană cu vin, plină ochi. Terminaseră cordarii de cîntat și se hotărîse continuarea examenelor cu pianiștii în aceeași zi, cu toate că erau programați pentru a doua zi ! Timida absolventă deșertase damigeana în sticle cu furtunul, exact ca Stan și Bran — adică la fiecare sticlă era nevoită să înghită cîteva picături în ideea ca să se păstreze vinul pe căldura de atunci... Nici nu terminase bine, că profesoara dumneaei o descoperise și a obligat-o să intre în examen așa cum era. Degeaba încerca să se fofileze. Urmarea... A cîntat excepțional... cum nu se mai întîmplase demult. Se știa despre ea că este o „Mare timidă" dar „alcoolul nu-i un remediu" — gîndea — așezîndu-și vioara la git.

Și ea era o Mică-timidă... I se oferise posibilitatea să dea concert cu Filarmonica din orașul ei, pe o adevărată scenă... Ieri, la repetiția generală, toți au felicitat-o. Nu se împăca cu gîndul că ieșise atît de bine chiar în preziua concertului. Simțea că performanța nu se poate repeta o zi după alta... Mama ei o încurajase ca de obicei. Ea o convinsese să vină la concert. Era pentru prima dată după mult timp... Ochii ei o intimidau și o străgeau oriunde ar fi fost. Profesorul îi dăduse lecții speciale de receptare a zgomotelor din rîndul întîi. Întotdeauna erau copiii care deranjau. Se obișnuise să nu mai reacționeze la grimasele lor, sau la mișcarea picioarelor în contratimp cu ceea ce cînta... Orchestra deja intrase. Dirijorul o împinsese ușurel din spate pe scenă. N-a auzit aplauzele și nici nu s-a uitat în sală. Parcă era în fața mării... privea mult mai departe de țărm. A atacat partitura Felix Mendelsohn Bartholdy... Prima frază a variațiunii trebuia repetată. Ea n-a făcut-o... Trecuse energic mai departe... Orchestranții au pus instrumentele jos ca la jocul de popice. Ea a continuat sesizînd foarte tîrziu ce se întîmplase. La prima pauză au prins-o din urmă. Nu mai cînta cum a început. Păsări se zbăteau în jurul frunții. Luase viteză. Vroia să scape... Pasajele grele îi păreau obstacole de netrecut. Lacrimile curgeau nestăpînite. „Dacă ar trece la cadență" își spunea... Vioara-i sună străină. Dirijorul, cu ochii blinzi îi zîmbea dîndu-i întîrzie cu mai multă vioiciune în comparație cu repetițiile. Degetele intonau mecanic... și totuși nuanța frumos... !

Parcă era la un maraton pusă să alerge fără să fi exersat vreodată. Aproape că nu respira. Gura i se uscase ca și lacrimile. Aplauze, aplauze ca niște pocnitori, bravo... Nu s-a mai întors pe scenă niciodată. Se hotărîse, și era convinsă că o carieră solistică nu se începe cu o „pată". Nimeni nu i-a putut schimba gîndul. Acum cînta mereu, dar numai pentru ea.»

VICTOR TEIȘANU, Dărăbani : Am transmis poeziile d-voastră cui trebuie. Nu vă rămîne decît să așteptați răspunsul.

VATEL VALERIU, București : Stilul „Răsăritului" este destul de romanțios, corespunzător temei marine : „Era singur și fericit. Fericirea primordială a ființei primitive, eliberată de complexe, extaziindu-se în fața măreției naturii..." etc. etc. etc. **Relaxați-vă !**

CONSTANTIN DASCĂLU, Slatina : „Mitru Pescarul" este o povestire destul de bine scrisă, însă subiectul este depășit de mult, de alții. Încercați cu altceva, mai aproape de d-voastră, dar și de noi.

Iulian Neacșu

POȘTA REDACȚIEI

FLORIN BUDESCU, Focșani : Un ciclu amplu (**Morile de vînt**), bine organizat și justificat printr-un motto din Paolo Monelli, mai puțin prin epigraful „Orice acțiune sau ipoteză are valoare de adevăr, dacă este ideatică", a cărui falsitate este ușor de demonstrat. Textele oferă, fiecare în parte, o extrem de interesantă bază de discuție, începînd cu lexicul (în care abundă neologismele și invențiile personale), sintaxa, pînă la compoziția de ansamblu și scopul (mesajul) conferit acestor alcătuiri ; din păcate, o asemenea întreprindere depășește caracterul rubricii de față. Un conținut care se vrea nou (prin atitudine, viziune, interpretare), numeroase formule încercînd să surprindă ineditul perspectivelor, tipare exersate conștient în vederea modulării dicției proprii, un univers bogat în detalii — ar fi printre calități : dar sînt și multe stîngăcii, trivialități, rostiri joase, iar cele mai multe texte nu se „leagă" la modul liric. Așadar, o față încă de **experiment**, din care citîm două texte mai „cuminți" : „COMPILE FORTRAN / — mi-am înfipt mîinile în butoane albastre roșii / strălucitoare / COMPILE FORTRAN / — m-am trezit vorbind singur, uitîndu-mă mirat / la oameni cum spărgeau semințe automate de / floare / COMPILE FORTRAN / — doi pași înainte, trei pași înapoi, mi-am / spus, vesel ca un arlechin zbanghiu COMPILE FORTRAN / — eram trist..." **(COMPILE FORTRAN,** din **Suferința memoriei 1,** titlu ce trimite — cu intenții intertextuale — la ultimul volum al lui L. I. Stoiciu), — și : „pe cînd eram așa / copacii se-nfigeau cu frunzele-n pămînt așa / și mă durea o lună albă ascuțită ruginită creștea arzînd din șubredul / pămînt / iar caii aveau tendința să necheze circular ieșind din marmora albă a coloanelor sensibile / / „poate voi găsi printre cititori o / ființă care să mă înțeleagă CHIAR DACĂ AR FI UNA SINGURĂ." / (Ernesto Sàbato, **Tunelul,** Editura pentru Literatură Universală. București, / 1965, pag. 22) dar voi / voi oamenii / bolnavi sînteți de numai trupul sufletului..." **(7, pe cînd eram așa).** Temeliile pe care le-ați pus sînt onorabile pentru vîrsta (25 ani) și formația dv. (student inginer) ; să mai așteptăm miza existențială și **poezia.**

STOICA GĂGEANU, Brăila : Deocamdată viziunea este mai puternică decît realizarea. Spre ex., poemul **Bat mai întîi cu o țeavă de tun :** „Cînd clopotul recade-n lut Pe guri zac vorbele sticloase / Pornește luna la picior / Pe sîra dîgului de oase Sînt morții de la cimitir Tutun să vîndă cu amnar **Pe țeasta lor este un staul / Cu glezna-n pieptul secular** (s.n. — G.N.) // Hai și-om căuta popasul / **Sub tîte se duce femeia la drum** Morții la locul de-ntrunire / Bat mai întîi cu o țeavă de tun". — în care versurile 8 și 9 au logică (una căznită) doar dacă-ți imaginezi că în cimitir, deasupra morților (care-și au viața și drumul lor subteran) se află efectiv un staul : versul 10 nu se mai poate însă reprezenta decît dacă **drumul** îl concepi ca pe o „bătaie de tun", un fel de laser pornind odată cu viața (din trupul inițial viu) în interiorul aceluiași corp, dar spre minus infinit — pentru o interpretare atît de adînc-nuanțată întregul liric nu oferă însă suficiente premise (expresia e prea săracă). Stîngăcii de concepție mai întîlnim și în **Aveți în vedere ofensiva,** unde, în condițiile conflictului nuclear declanșat, afirmați că am putea rămîne „noi ființe" ducînd „în adăposturi" „rezerve de apă scorțișoare și quik", ceea ce, trebuie să recunoașteți, dincolo de faptul că ar fi insuficient, mai este și prea de tot idilic. În rest, minus cîteva greșeli de gramatică/ortografie și unele incoerențe, Ion Gheorghe avea dreptate să vadă în dv. un „poet puternic" (în perspectivă, am zice noi) — prin simbolismul original, capabil să declanșeze și să integreze perspective mitice (ilustrativ e poemul **Cornul de capră**).

CONSTANTIN DASCĂLU, Slatina : Mulțumesc pentru frumoasele gînduri ; cum însă, în pofida convingerii dv și a altor numeroși corespondenți, susțin această rubrică în calitate de **colaborator** (nefăcînd deci parte din redacție, cu atît mai puțin răspunzînd de secția de poezie), voi transmite versurile dv. conducerii revistei.

RADU PELINESCU, Tg. Mureș : Textele mai lungi, deși onorabile, riscă să cadă în prozaism, ceea ce se și întîmplă adesea ; sînt și fragmente percutante prin tonusul și febrilitatea relatării („Ceața cobori deasupra orașului / și nimeni nu striga / «Unde sînt mîinile mele tăiate» / Mersul lunii deveni îngenuncheat / automobile albiuri / lunecau pe cer / iar pe suflet o lumină roșie / tăcută / și nimeni nu striga / «Unde sînt mîinile mele tăiate ?»") care însă nu se mențin pe spații mai ample. O altă cale ar fi aceea (scurtă) din **Ruinele iubirii** („Buldozere vegetale / calcă sub șenilele de clorofilă / ultimele suspine / ale trecutului / Culcat pe iarbă ca un fachir / sorb dintr-un sîn de plumb galben rămășițele solare ale zilei / în timp ce mîinile / mîngîie rădăcinile curcubeului"), în care, totuși, textul nu adîncește titlul, iar finalul e convențional.

M. SIMA, Slobozia : Scurte introspecții neutre din punct de vedere liric, din care se pot decupa totuși unele finaluri ; de ex., pasărea „de-acolo de sus, admiră / cum se zbate lumea / în cîntecul ei acid", sau „aș vrea să fiu plămădit / încă o dată / și turnat într-o sferă". Mai trimiteți.

TEODOR ROȘU, Arad : Am depistat pînă acum un singur plic semnat de dv. (cel expediat în iulie), restul va fi fiind printre cele două-trei sute care încă așteaptă. Și, pentru a pune la punct cîteva detalii de procedură, aflați că eu, personal, nu „arunc la coș" absolut nimic, corespondența **rezolvată** făcîndu-și un stagiu de încă cîteva luni la secretariat. Cît despre poeme : dacă toate titlurile pe care le-ați trimis sînt ca acestea, sigure în rostire, aglutinînd directețea atitudinii cu imaginarul semnificativ, într-un fel de nobilă urgență a comunicării, atunci sînteți un „poet-format, care n-ar mai avea nevoie să bată la ușile „Poștei Redacției" pentru a debuta. Reținem deocamdată **Sînt sigur** și **Elegie la serile triste.**

Gabriela Negreanu

Cornul de capră

S-a clătinat cînd dimineața năvălise pînă
la stînci
este cornul de capră ce poartă pe el crucea
de noapte
crucea de zi și crucea de somn
valea icnind unde s-au bătut migratoarele
morții rămași cu ochii senini de pe lună
pufnesc în adîncuri ca o țeavă de tun
pe cornul de capră au trecut miile de soldați
s-au oprit să-și pregătească săbiile cu o zi
ascuțindu-le peste alta
erau fîntînile cu tuburi de stejar în care
fecioarele se aruncau cu capul în jos
satele pîrjolite merindele ascunse în pămînt
drumul întortocheat în care a fost fugărit
Rareș Domnul
și arunca din cînd în cînd la cotituri
o mînă din banii de aur
cu care libertatea i-a crescut un șoim
credincios pe umărul sting
pe cornul de capră s-au întins anafoarele
omul ieșit din ape cu talpa ruptă de somn
dar peste timp a devenit o armă cu care
se bat potrivnicii
de-i vezi pe unul cîte unul sfîrșindu-se
cu cornul de capră în pintec înfipt

STOICA GĂGEANU

Sînt sigur

Sînt sigur că de sub palmele voastre
retrase încet de pe umerii mei
nu cade cenușă,
(chiar dacă timpul gîfîie pe povîrnișul
îndoielilor
ca un tren)
că sub soarele nemilos al neputinței
nu apar (din senin) nori
și totuși : nisipul cîntă în clepsidre
un marș viol,
cucul de tablă zincată
sare afară din ceasul public
(semn că bandajelor începe să le fie silă
de răni)
mielul caută sub aripa cocostîrcului
sînul mamei,
cerșetorul își mărturisește decepțiile
înjurînd,
miopul se cufundă în apa oglinzii,
(unde se lasă furat de admirație)
pe cînd cu imi tac în continuare iluzii,
o palmă răsunătoare șterge rușinea
familiei...

Binevenită ar fi acum, Doamne, o ploaie,
ropotul ei vesel mi-ar stinge scîncetul
abia înfiripat.

Elegie la serile triste

Firul de iarbă devine ostentativ :
străpunge betonul,
cînd peste toate bucuriile mărunte ale zilei
seara cade ca o cortină
îndărătul căreia : nici tu bătăi amenințătoare
în ușă,
nici pisici fugărindu-se pe-acoperișuri,
cînd de fapt toată lumea visează ofense :
să-i fie otrăvit ciinele,
să-i înșele nevasta,
să-l bîrfească prietenii,
să fie încredințat că-l furat,
toți vor dovezi de infidelitate
ca să se răzbune
și n-au parte decît de zîmbete complice,
încît : ești tentat să întrerupi iluminatul
electric
în pivnița vecinului,
să declari uruitul asurzitor al tramvaielor
ca pe-o binefacere a civilizației,
în timpul liber să bați coclaurii
în căutarea zilei de ieri,
să smulgi o-un cuvînt plictisiților de viață
promisiuni onorabile,
sub un pretext oarecare
să începi să cînți la trompetă.

TEODOR ROȘU

„Topul" posterității

Urmare din pag. 1

înainte de război ! Cineva, cînd e vorba de teatru, îl vede pe toate cele 12 locuri ale „clasamentului" pe Sorescu. Nu îl vede însă pe niciunul din primele 14 la... poezie.

Lipsește din multe răspunsuri Nichita Stănescu. Păunescu din toate. Apar, în schimb... Dar ce importanță are : după numai cîțiva ani lectura paginilor de anchetă, atît de baroce acum, va oferi cota ei obligatorie de nedumerire și haz. Sigur, totul e în nota convenției și a jocului și nu trebuie să supraevaluăm comentariul propunerilor pentru Eden.

Mai grav mi se pare faptul că nu ni se explică noțiunile de **ierarhie** și de **reprezentativ.** Avem de-a face doar cu gustul criticii de specialitate și îl ignorăm pe al cititorului ? Ce ne facem cu cei un sfert de milion de iubitori de carte ce și-au procurat volumele lui Păunescu ? Oricît de mult balast retoric au aceste volume (și au), opțiunea „sfertului de milion" să nu însemne nimic ? Nu e **reprezentativ** un asemenea autor, cu izbînzi și căderi totdeauna categorice ? Mira-m-aș !

Și Nichita ?

În numai cinci ani de la moartea sa, s-au tipărit două monografii dedicate operei sale (Alex. Ștefănescu și Ștefania Mincu), două masive volume omagiale (C. Crișan și Gh. Tomozei), a apărut o exemplară ediție (Al. Condeescu) a poeziilor sale, în două volume și o ediție somptuoasă (C. Morară) cu caracter academic, au văzut lumina tiparului paginile confesive din „Antimetafizica", notate de A. T. Dumitrescu. Peste zece volume au apărut în străinătate. S-a întemeiat un Festival de poezie ce-i poartă numele, există un premiu scriitoricesc Nichita Stănescu. Zeci de cenacluri se mîndresc să fie puse sub semnul lui.

Nici acesta, Stănescu, nu e „reprezentativ" ?

A putut deranja „zgomotul" publicitar făcut în jurul numelui poetului dar el, trăind, nu l-a provocat. Vinovații (între care mă număr) s-au folosit de numele lui Nichita spre a reinstaura (în măsura în care începea să pălească) un cult al poeziei și al poetului. Prea au fost prozaizate ființa poeziei și ființa poetului, într-o vreme, prea au fost văduvite de nimb.

Nichita a împins Mașina Lumii poetice și nu a întors-o din drum ; alții vor scrie mai bine după ei (nu e chiar atît de simplu, chiar atît de sigur), dar o vor face și în numele lui. Contribuția lui la înnoirea poeziei românești a fost capitală și el, excentricul, „zburătorul fără plasă", s-a oferit prin propriul exemplu unei întregi generații ce-l continuă cu alte mijloace. Mi-l imaginez pururea cu pieptul gol ca un Sfînt Sebastian al picturii, deschis vîrfurilor de săgeată și nu (ca pe Gogol) în clasica manta, dar eu știu că din „mantaua" poleșteanului au ieșit și Dinescu și Cărtărescu. Sînt valori ce nu se exclud ci se completează.

Apreciez consecvența critică a lui G. Grigurcu și nu mă „doare" că nu vede în Nichita un mare poet acum, în postumitate, cum nu l-a știut nici în (puțina) antumitate. Am luat notă de căldul omagiu adus omului Nichita atunci cînd l-am pierdut. Redutabilul critic e pentru mine și un poet și n-am înțeles ușurința cu care o penită pripită l-a negat de curînd chiar în paginile revistei ce-mi găzduiește și mie rîndurile dar n-am cum pricepe de ce se repetă la nesfîrșit lansîndu-se în diatribe antinichitiste (recent, într-un interviu din „Tomis") fără a se osteni să-și motiveze spusele : „N.S. constituie marea iluzie a criticii române actuale. Sînt convins că va veni ziua în care acest poet de talent, dar mai ales de enormă înrîurire personală asupra epocii, pe care a fascinat-o, va fi supus unei analize neconvenționale, adus la dimensiuni rezonabile". Rezonabile pentru cine ? Citez în continuare cîteva pasagii de „Apocalipsă" : „Se va vedea atunci că dramatismul, misterul, originalitatea sa pe care se jură acum, sînt, în bună parte, conjuncturale. Simple efecte ale unui joc deslinat, beat de sine, cu ispitirile (ne)cuvîntului. Un experimentalism inform, dilatat pînă la urîșenia inspăimîntătoare a comparației directe cu «Luceafărul»".

Cine îl împiedică pe G. Grigurcu, excelentul critic de poezie și omul atît de îngrijorat de proliferarea falselor valori, cine îl abate de la scrierea unui studiu capabil să-l aducă pe Nichita la „dimensiuni rezonabile" ? Și cine nu știe că „urîșenia" (cuvîntul nu-mi pare a exista în românește) asemuirii cu Luceafărul nu s-a produs în vremea cînd Nichita trăia ? Și „directă" a fost asemuirea ?

Nichita nu e un nume sacrosanct. Îi putem judeca opera ferindu-ne să ne lăsăm apăsați de copleșitoarea emoție ce ne-a cuprins atunci cînd a pierit. Un început s-a făcut cu mica monografie desacralizatoare, aproape voioasă, a lui Alex. Ștefănescu. Mai departe ? Penultimul cuvînt e al criticii. Ultimul (mai există și ei) al cititorilor. Un fel de cuvînt parcă îl are și un poet ce s-a numit Nichita Stănescu. El a doborît capete de ipsos de pe socluri (doar „indirect" prin operă) fără a-și instala pe ele propriul bust.

...Dar Sadoveanu ?

Și el e supus zvîrcolitoarelor jocuri ale „bursei" valorilor ? H. Zalis crede că da (în „Suplimentul Scînteii tineretului"). „Este vădit că s-a restrîns numărul celor atrași de literatura sadoveniană..."

Criticul scrie cu evidentă amărăciune și are usurința de a pune scăderea în străluctire a stelei sadoveniene pe seama... cititorilor : „înregistrăm rodul unei neconcordanțe în gust între imensa sa poezie și sugestiva inteligențe și graba acelor cititori care îl simt perimat, plictisitor, fatalmente autor de trecut în manuale".

Așa să fie ?

Va fi avînd H. Zalis acces la serviciile unui institut de investigare a opiniei publice și noi nu știm ? Nu știe că de cînd nu mai trăim în preajma lui Sadoveanu, de cînd nu mai sîntem contemporani cu el (niciodată n-aș comite eroarea de a mă rosti aluminteri), s-au tipărit peste un milion de cărți cu numele lui pe copertă ? Cine le-a cumpărat ? Mai există vreun Sadoveanu în librării ? Sadoveanu n-a oferit niciodată o lectură facilă. N-a fost citit în tren ori în tramvai cu mușcă, cum nici azi nu-l citim în metrou sau la discoteică. Parcurgerea lui nu e lesnicioasă. Dar „noul roman" francez e ? Dar „textualiștii" sînt ?

A te îndepărta de un tablou spre a-l culege mai bine pe retină nu e, nici vorbă, o grabă de reflux valoric a picturii. Nu toate „virfurile" de care vîrsta, anii, ne țin departe intră în clasicul „con de umbră". Lasă că acest „con" e indeobște benefic operei atunci cînd amintirile vieții artistului pălesc, se estompează.

De ce ne grăbim cu jelaniile și cu necuviincioasa cercetare a cititorilor ? Clasicii își fac singuri dreptate. Nu sîntem prea îngrijorați de destinul lor refuzîndu-ne o dreaptă valorizare a cărților prezentului ?

Chiar nu mai visăm la un Nobel „românesc" ?

REMEMORĂRI

Două iluzii de toamnă

1

Iazul din colțul pădurii în care viețuia o broască țestoasă înțeleaptă și-n care pescuiam iarna vara, a dispărut deodată peste noapte sau s-a retras să dormă sub pămînt.

În locul lui, nepăsătoare, iarba își crește, grasă, legănarea verde vălurind mărunt sub melancolicul soare de septembrie. Zburliți stau pițigoii prinși de frunze ca niște bibelouri chinezești. Și toate sînt la locul lor cuminți : Și cotofana ce-mi fura porumbul și sakia trăzuită de furtună și o cutie veche de conservă în care șerpuiau sacrificate acele rime pestilor nedate.

Doar iazul fantomatic și discret a coborît departe în pămînt cu toate bogățile-i albastre, cu tot misterul său nedescifrat.

N-a mai lăsat nimic în urma lui. Nici nuferi, nici schelete calcinate de pești înmormîntați în mîlul vechi, nici carapacea broaștei înțelepte.

Oceanul meu și al copilăriei s-a mistuit încet către adîncuri și-a dus, avar, minunile cu el și mi-a lăsat în loc, nepăsătoare, o iarbă ce-o hrănește din străfund.

Nepăsătoare iarbă vălurind sub cerul melancolic de septembrie.

2

Cocoșul de munte crescut în prelungirea bradului, cu sîngele răscolit de hipnoza lunară, ireală risipă de cîntec, trompetă bolnavă, peste catedrala albastră a pădurii. Și n-auzea pașii vicleni, ei, care deslușea creșterea frunzelor noi pe elasticele crenzi, și zgomotul apei filtrate-n pămînt și suspinul și aerul morții plutind pe poteci întunecate.

Poate nu erau acolo decît penele lui, restul se risipise în cîntec prin pocni argintate, trecuse în albul eter, ca o șerpuire de sînge și de vitalitate. Pocnetul scurt și flacăra galbenă l-au uimit ca o bătaie de palme copilărească sunată la mijlocul unui concert frumos și învăluitor ca somnul.

A rămas cu ghiarele atîrnate în bradul solemn, tremurînd de povara aceea duioasă.

Pașii vicleni s-au îndepărtat șchiopătînd, tîrîndu-se înapoi în întuneric...

Mircea Micu

O carte de „recitire"

Urmare din pag. 1

se oprî la cele ce au spus alții. Ideile sînt inteligent montate, spectacolul erudiției curge dar se cuvine să subliniem că autorul este, la rîndu-i, un mare producător de idei. Este o constatare peste care nu putem trece ; fiindcă această efervescență a gîndului dă forță desfășurărilor exegetice și întărește concluzia că Ilie Bădescu are vocație constructivă, reimprospătînd filoanele de gînd românesc, ținute din celula etnică.

Firește, modelele de spațiu și timp sînt „prezente în toate preocupările creatoare" (p. 7). Subliniind **dualitatea** timpului (esență cosmică și timp istoric), șansa creației dar și sîndromul de criză, existența ca operă (dar și ca nimicire), Ilie Bădescu lucrează pe exemplu românesc. Adică, într-o **cultură florală** (Edgar Papu), terorizată de istorie, neistovindu-și capacitatea de regenerare. Acest model de timp ce învăluie actele creatoare „împăcînd" dualitatea (ciclic/ireversibil) urcă spre modelul „învățător". Cartea lui Ilie Bădescu intersectează un larg repertoriu problematic și cum spațiul nu-mi îngăduie să insist, decupez — pentru exemplificare — doar teoria sincronismului. Ilie Bădescu ne desparte hotărît de viziunea triumfalistă oferind chiar o reconstrucție epistemologică a sincronismului lovinescian, corectîndu-l prin **neosincronism.** Sincronismul este factor de schimbare nu cauza dezvoltării — afirmă apăsat și cu bune argumente exegetul, vorbind despre catacronli și sincronii sporitoare, despre universalele culturale și „lupta" cîmpurilor stilistice, dislocînd teza unui monolit cultural european.

În fine, izvodirea **operei eponime** îl întoarce spre Eminescu — sinteză de românism. „Uitarea" substratului — avertizează Ilie Bădescu — ar fi un pericol mortal. Opera exemplară, operă-etalon „măsura eponimă" instituie o altă scară, reîntorcîndu-se la „memoria fundamentelor" și deschizîndu-ne la universalității.

Cartea lui Ilie Bădescu foiește de sugestii, se prelungește mental în noi, va trăi (nevestejindu-se) prin admirabila-i capacitate ideoportantă. Densă, grea, ea se situează în proximitatea fenomenului literar chiar, interogînd operele înaintașilor dar și pe cele din imediata noastră apropiere. Cu fibră de polemist (zici polemismul e difuz), Ilie Bădescu oferă **un răspuns românesc** la problemele care ne frămîntă, reamintindu-ne că trecutul nu este depozitat doar în biblioteci ci trăiește în noi și prin noi. Autorul gîndește (repertorizează) și regîndește, textul purtînd amprenta cugetului său scormonitor, mișcîndu-se în largi orizonturi. „Înghițind" alte cîteva cărți (prin atîtea felii problematice), despletind atîtea drumuri de urmat, Ilie Bădescu propune o reorientare epistemologică. Capitalul de idei, detentă analitică fac casă bună cu elanul reproductiv, cu „balastul erudiției" (aria exemplificărilor fiind întinsă, obositoare pe alocuri). Vom încheia îndrăznind un pronostic : ultima carte a lui Ilie Bădescu merită discuții largi și reprezintă un pas (decisiv poate) spre articularea unui sistem de originalitate indiscutabilă. Peste un număr de ani volumul va fi — credem— reluat (gîndul fuge spre un exemplu ilustru și la îndemînă : Anton Dumitriu), decantînd ideile puse în mișcare de morișca unei „culturi norocoase. Să nu uităm că Ilie Bădescu convoacă surse felurite diferite, argumentele — minuite cu abilitate regizorală și frenezie analitică — crescînd convergent în context sociologic și slujind unui scop limpede ; reformulînd **știutul** și adăugînd nuanțe personale (contribuții chiar decisive), volumul lui Ilie Bădescu se deschide bucuros exegezei, stoarcerii de concluzii fără putință ori riscul sleirii. O carte cu șansa longevității, de neocolit în viitoarele dezbateri care vor să foreze miezul ideatic al specificului românesc. „Închizînd" în paginile ei o demonstrație inteligentă și rezistentă la eroziunea timpului. Abia o **relectură** poate ajunge, credem, la „inima" acestei cărți temeinice.

Tineretul — viitorul țării

Urmare din pag. 1

Expunere a tovarășului Nicolae Ceaușescu cu privire la unele probleme ale conducerii activității economico-sociale, ale muncii ideologice și politico-educative, precum și ale situației internaționale, document de inestimabilă însemnătate conceptuală și practică vizînd, în egală măsură, prezentul și viitorul de noi înfăptuiri ale națiunii noastre socialiste — grija deosebită pentru formarea unui tineret pregătit multilateral spre a-și putea asuma marile sarcini ale edificării unei civilizații de o calitate superioară își află nu numai o convingătoare reafirmare, dar și o semnificativă aprofundare teoretică de pe pozițiile unui adînc și autentic umanism revoluționar. Gîndind viitorul prin oameni, prin tînăra generație a țării, **tovarășul Nicolae Ceaușescu** subliniază : **„Să formăm la toți oamenii, la tineret, o concepție științifică despre viață, corespunzător uriașelor cuceriri ale științei, ale cunoașterii umane, care demonstrează justețea concepției materialist-dialectice și istorice despre lume, materialitatea lumii și dă o perspectivă minunată pentru noi și noi cunoașteri, pentru înaintarea omului spre un asemenea nivel de cultură și conștiință care să-l facă cu adevărat liber, dar și stăpîn cu adevărat, pe destinele sale, să-i dea posibilitatea să acționeze în mod conștient pentru transformarea lumii, pentru realizarea unei lumi mai bune și mai drepte."** În lumina concepției științifice, novatoare a secretarului general al partidului, tineretul este privit la interconexiunea unor multiple determinări de ordin politic, economic, social, juridic, psihologic și moral, elementul primordial fiind condiția sa de **„puternică forță socială, viitorul însuși al națiunii socialiste".** O concepție profund umanistă, mobilizatoare, în care tînăra generație este nu doar obiectul pasiv și beneficiarul proceselor educative, al condițiilor generoase oferite de societate, dar și un participant activ la întreaga viață a țării, la construirea unui viitor luminos pe coordonatele socialismului și comunismului.

Preocuparea statornică pentru destinele tinerei generații a țării se însoțește, în politica românească a anilor ce au trecut de la Congresul al IX-lea al partidului, cu promovarea în arena internațională a intereselor specifice, idealurilor și aspirațiilor fundamentale ale tinerilor de pretutindeni, în lumina adevărului că tineretul este viitorul fiecărei țări, viitorul omenirii, că lumea de mîine poate depinde nemijlocit de felul în care acest tineret este pregătit pentru viață, de felul în care participă la eforturile vizînd edificarea pe planeta noastră a unui climat de destindere, securitate, colaborare și pace. În mod relevant, în cuprinsul ideatic al Tezelor din aprilie, tovarășul Nicolae Ceaușescu evidențiază rolul determinant al popoarelor în făurirea istoriei și civilizației umane, necesitatea ca acestea să acționeze cu hotărîre pentru ca lumea de mîine să fie o lume mai bună, mai generoasă pentru toți fiii planetei noastre. În acest context, ca importantă forță socială, vital interesată în evoluția pașnică a omenirii, în rezolvarea viabilă și eficientă a marilor dosare contemporane, în despovărarea viitorului de amenințările prezentului, tineretul este chemat să își unească tot mai strîns rîndurile, să acționeze, alături de popoare, de forțele înaintate, responsabile și lucide ale epocii, pentru triumful unei politici noi, de pace și înțelegere internațională. Înalta încredere a tovarășului Nicolae Ceaușescu în capacitatea de mobilizare matură și responsabilă a tinerei generații în lupta pentru promovarea noului în viața planetei este dublată, în politica României socialiste, de numeroasele demersuri și inițiative ale țării noastre chemate să asigure captarea uriașului fluviu de energie și entuziasm al tineretului, să creeze condițiile necesare unei participări sporite a acestuia la modelarea prezentului și viitorului, în consens cu interesele sale specifice și cu marile comandamente ale progresului istoric general. Și în acest domeniu, conducătorul partidului și statului nostru a adus contribuții de mare valoare la îmbogățirea tezaurului gîndirii social-politice contemporane, tot așa cum, în planul activității practice, România a jucat adeseori un rol de pionierat în promovarea unor noi modalități concrete de abordare a complexei problematici de tineret în arena internațională. Este binecunoscut faptul că abordarea sistematică a acestei problematici în cadrul Națiunilor Unite se datorează unei valoroase propuneri românești ce a condus la adoptarea de către Adunarea Generală a ONU a Declarației din 1965 cu privire la promovarea în rîndurile tineretului a idealurilor de pace, respect reciproc și înțelegere între popoare. De atunci, țara noastră a inițiat sau a fost coautor la un număr de peste 50 de rezoluții și alte documente al forumului mondial legate de multiple aspecte ale condiției materiale și spirituale a generației viitorului, de promovarea intereselor vitale ale acesteia, de creșterea participării tineretului la viața fiecărei națiuni și a lumii. Punctul culminant al acestor acțiuni de larg prestigiu planetar l-a reprezentat proclamarea, la propunerea României, a „Anului Internațional al Tineretului — Participare, Dezvoltare, Pace — 1985", eveniment cu majore semnificații care avea să permită, tot pentru întîia oară, abordarea problematicii tineretului mondial pe baza unei strategii ample, unitare și coerente, în perspectiva mileniului următor. Iată, așadar, doar cîteva repere ale unei bogate și prestigioase activități avînd drept principal scop asigurarea, prin și pentru tînăra generație, a unui viitor mai bun și mai generos, garanție supremă a dăinuirii și progresului civilizației.

Anca Constantin : „Pasența"

CUMPĂNĂ Aşchii

I. Dacă estetica intersectează morala în zonele de gratuitate ale acesteia și dacă morala îl interesează pe filozof ca un act pur, înseamnă că, de fapt, el se mișcă pe terenul esteticii.

II. Vijiitul soarelui pe cerul grăbit.

III. Noi sîntem subiecte cuprinse în infinita realitate obiectivă — Marele Obiect. Atît timp cît existența Marelui Subiect nu poate fi demonstrată, obiectivitatea rămîne axioma axiomelor.

IV. Mințile noastre poetice înclină către exagerarea importanței, în societate, a elementului poetic, Mințile noastre poetice caută o relație exactă, fără iluzii.

V. Ochii ei de Voronet.

VI. Silvicultură. „Cum e cu speciile de împingere, tovarășe inginer ?". „Nu în pepinieră se manifestă

mapamond

DIN literatura sovietică

VASILI BELOV

În GARĂ

În micile gări din nord, una-i vara, alta e iarna. După ce coboară geruri-le, sălile de așteptare sînt aproape pustii și curate. Trenuri vin puține, și mai puține opresc. Spre bucuria măturătorilor, nimeni nu împestrițează podelele cu albul cojilor de semințe : rar cine calcă pe-acolo.

Această mică sală de așteptare arăta ca o tindă țărănească. Nu lipsea nici motanul, un motan încă tînăr, care nu dormea — alerga cu învîrsunare după propria-i coadă. Paşka, un găligan de doi metri, în scurtă neagră și pislari de asemenea negri, răsfrînți, îi zvîrli animalului un cap de pește și spuse :

— Mă, tu ești mită sau bondar ?

Apoi bău o cană cu apă din vadră și mai aruncă o privire pe mersul trenurilor. Avea de așteptat două ceasuri încheiate. (Paşka mergea cu treburi la raion). Cum naiba să-și omoare vremea ? Chiar în clipa aceea, ușa se deschise și în prag răsări Maşa Mahovka — o bătrînică mărunțică și curățel îmbrăcată. În zodia ei, n-avea virstă.

Era din colhozul vecin. Paşka o cunoștea din vedere. Și el îi mai licărise ei pe dinaintea ochilor. Primul intră în vorbă Paşka, care spuse cu ocrotitoare blîndețe :

— Încotro, măicuță ?

— Ia, după ochelari...

— Ca să vezi...

— Eh, și ce ochi aveam : au rămas în horbotă. Și-acuma — țidulă de la felceriță. Da' și vecinele zic : dacă tot ai ajuns la ochelari, mai bine te du și ia-i.

— Cîte nu îndrugă lumea ! spuse, important, Paşka. Mai astupă-ți și dumneata urechile.

— Ce să le mai astup, dacă așa e : fost-ai, lele, cît ai fost...

Paşka nu găsi replică. Tăcere. Dincolo de fereastre zdrăngăni un marfar gol, și din nou liniște. Motanul adormise, tolănit pe una dintre lavițe. Paşka îl invidia : și el ar fi vrut să aţipească, dar știa că e un gînd zadarnic.

— Ești de la „Pobeda", dacă tîn bine minte...

— Nu, din Nazarovski, răspunse ea cu chef de vorbă. Dar, de fel, sînt din Artemievo. Eu, băiete, am văzut lumina zilei pe un braț de stuf, în smirc. Se duce mama după răchitele una, se-ntorc la bunica două ! Bătrînica pufni în rîs, iar Paşka veni mai aproape.

— Ei, lasă-mă ! Serios ?

— Dacă-ți spun... O vreme așa mi-au și zis: Fluşturica. Și Kuzina. După bunicul. Un papă-lapte, adică mai bine zis [illegible] ce lapte nu prea avea de unde.

— Dar vin ?

— Pe așa ceva n-a pus gura pînă a-nchis ochii.

— Aș ! De-alde astea poți să-mi spui pînă mîine, că tot nu te cred.

— Cum, mă, flocuță, adică eu mint ?

— Minți sigur ! spuse, într-un tot convins, Paşka. Se retrase pe cît se apropiase, își ridică gulerul și închise ochii, acum chiar decis să adoarmă.

Din nou liniște în gară. Dar numaidecît Paşka, de parcă și-ar fi amintit pe neașteptate ceva, își cocoță ca un clapon gitlejul din guler și întrebă :

— Da' bărbat ai avut ?

— De măritat nu m-am măritat.

— Rău ai făcut ! Și Paşka își viri iarăși nasul în guler.

Dincolo de zid zbîrnîi telefonul și amîndoi auziră cum impiegatul de serviciu vorbea, ca de la om la om, cu stația vecină. Alt marfar, încărcat, și de aceea mai puțin zgomotos.

— Și uite că apucai șaptezeci de ani...

— Măiculiță Doamne !... Și ce-ai putut să faci singură atîta amar de vreme ?

— Apoi eu de cînd mă știu cînt și plîng ! Dar nici cele care trăiesc cu pruncii lor n-au o soartă mai brează. O știu pe Serafimovna, din Artemievo ?

— Mm...

— Ei, așteia, pe crucea gerului, ginerele i-a deschis toate ușile de la casă. „Pînă nu ieși, zice, nu le închide nici Cristos !". S-a mutat la fecior — alt pustiu de bine. O injură nora-sa ca pe-o cățea de pripas. Ce cuvînt mai are muierea în vremea de azi ?

— Așta cam așa-i.

— Iar bărbații...

— Ce-i cu bărbații ? Toată ziua-bună ziua — bărbații și iar bărbații ! Știi cît o respect eu pe soacră-mea ? Mai mult decît pe nevastă.

— Nimic de zis, o dată bărbat... Dar stai să vezi. Astă-vară numai ce mă trezesc cu Serafimovna : nici una nici două — pe cuptor. Zace ea acolo pînă la prînz și deodată zice : „Plîng, Mariuşka, ori nu plîng ?". Plîngi, femeie, plîngi pe săturate. Și să vezi plîns !

— Ei și ? Și-a dat duhul ?

— Da' de unde : s-a dus după ciuperci.

— I-auzi : afurisită, baba !

Convorbirea înghețată pentru multă vreme. Maşa Mahovka hotărî că e momentul să înbuce și ea ceva. Scoase un ou, o ceapă, un colțuc de pîine și sarea, legată în colțul bocceii.

— Covrigi, spuse ea, o singură dată am mîncat. Cînd am stat la oraș. Dar dormi, dragule, dormi.

Capul lui Paşka nu se îți din gulerul înalt. Dar bătrînica își depănă mai departe gîndurile.

— Toată noaptea n-am închis un ochi. Spre dimineață, cînd să aţipesc — alectorul...

— Cine, cine ? tresări Paşka.

— Cocoşul...

— Radioul, pesemne !

— Ce-i aia radio ?

— Atunci cine naiba te-a sculat ?

— Cocoşul.

— Păi nu ziceai că electro...

— Ba ziceam : cocoşul.

— A ?

— Cum adică [illegible] ?

— Cine dracu' te-a trezit, mai femeie ?

— Cocoşul.

— Ducă-se pe pustii !

Excedat, Paşka dădu din mînă a lehamite. Se gîndi că bătrînica nu mai are mult pînă departe și găsi că e cazul s-o cam lase baltă. Îndeobște nu prea punea preț pe vorba muierească. Trecură vreo cîteva minute. Paşka se ridică și tîrșii cîțiva pași prin încăpere. Apoi se așeză din nou, cu ochii pe pereți.

— „Prinț și cerșetor" ai citit ?

— Ce, maică ?

Paşka ridică brațele spre cer, apoi le lăsă să cadă a deznădejde. Și din nou tăcerea îmbrățișă gara toropită de iarnă.

În românește de Doina Florea

VASILI ȘUKȘIN

DE CE ÎMI PLACE BELOV

Mă las lesne sedus de adevărul eroilor lui Belov... Cînd vorbesc, le aud intonațiile, dacă nu vorbesc, știu de ce tac, uneori simt că mă înveluie — pînă la ilozie — miresmele băii... „Se îneacă baia-n mirositurâ [illegible], zice, scump la vorbă, un mujic din Vologda, dar ce gustos le zice ! Tot el : „De-aia unul din doi tot apucau, diavolii, către nouăzeci ca nimica !" Și uite cum — ce mister operează aici ? — mujicul acela devine deodată apropiat, accesibil, arta scriitorului dispare și rămîne Fedulovici, cu care, dacă vrei, poți sta la taclale : „la mai scurtează coada vulpii ! Zi așa : nouăzeci ca nimica. Va să zică fiecare al doilea bătea nouăzeci ?" Sigur se repede să-ți dovedească. Îl poți urmări mai departe cum se răsucește pe scîndurile geluite : „Ehei, așa o bate — și-apoi o bălaie ! Abrucă-te, mă, Mitrei, mai sus, că sus e raiul !" Surid fără voie... Știu că nu asta a urmărit autorul — să mă facă, pe mine, cititor, să zîmbesc. Dar e aici atîta libertate, atîta adevăr și precizie, încît îți vine să și rizi. Poate că eu, înrudit cum sînt cu povestitorul prin îndeletniciri, am să mă și minunez de asemenea auz, memorie și fler... Dar în virtutea aceleiași înrudiri, îmi dau seama limpede că pentru așa ceva numai memoria nu ajunge, fie ea și desăvîrșită. Auzul, simțul măsurii și al adevărului, tactul — toate sînt bune și la locul lor, dar nu ajung. Fără dragoste față de mujicii aceia, fără compasiune, ascunsă ori fățișă, fără cel mai autentic respect, nu se poate scrie așa. Exclus. Să-i faci să se întrupeze cu adevărat : zgomotoși, fuduli, harnici, răbdători, curați la suflet, apropiați și calzi... Nu. Fără iubire nu se poate scrie așa. Numai dragostea și comunlunea sufleiței produc un adevăr atît de pătrunzător. Iar dacă-ți lipsesc și una, și alta, n-ai cum te prefaci că le ai. Unii se prefac, se poate întîmpla să iasă ceva veridic și așa și scriu criticii : „o povestire veridică", „un roman veridic". Numai că, vedeți dumneavoastră... Cum să spun ? Poate că adevărul și veridicitatea sînt, în realitate, noțiuni disjuncte ? În orice caz, ceea ce înțeleg eu aici prin „veridicitate" — travaliul abil al unei minți exersate, capabile să reproducă mai mult sau mai puțin exact schema vieții — stă chiar la antipodul adevărului viu... Mobiluri absconse, primitive și stranii îți determină pe oameni să ascundă adevărul... Cu atît mai prețioși sînt cei cărora le e cu neputință să fie fățarnici, să se inventeze pe sine, să lunece, într-un veșnic slalom, pe lîngă adevăr. Admir asemenea oameni ; ei mă umplu de jubilație. Lucrarea lor în literatură, în artă înseamnă mult : un suflet însemnat de talent și onest e în stare să vindece, să-ți fie sprijin cînd deziluziile și deznădejdea spulberă credințele, să-ți dăruiască putere și gust de faptă.

De unde-și soarbe un asemenea spirit forța tămăduitoare ?

„Oaspete al lui Belov în satul lui natal, Timoniha, am asistat la o scenă. Intră pe ușă o babuță cu un petec de hîrtie în mînă : adresa fiică-si... Venise pentru ca scriitorul să-i alcătuiască o „carte", în care să-i dojenească odrasla înstrăinată : nu mai dă nici o veste, și-a uitat casa părintească de tot. Cită credință și speranță trăia în ochii femeii aceleia, credință și speranță că „Vasenka, ingerașul nostru" avea să-i scrie în așa fel fetei, încît aceea o să-și dea, în sfîrșit, seama că... Ce încredere răbufnea din sufletul bătrînei țărănci și cîtă amărăciune : fata s-a rupt de casă, s-a rătăcit de tot. Mai întîi am crezut că aveam în față vreo mătușă de-a lui Belov și că fata aceea mistuită de oraș îi era verișoară — de aici atîta intimitate. Nu erau rude. Și totuși venise. Aici trebuie căutat, pesemne, și răspunsul la întrebarea de unde își soarbe scriitorul forța irezistibilă. Din sufletele oamenilor... Acolo se și întoarce.

În românește de Ion Covaci

REVISTA STRĂINĂ

● **EDITORII NU VOR SĂ TIPĂREASCĂ CĂRȚI DE PROZĂ SCURTĂ**, aceasta a fost concluzia unei anchete organizate în anul 1928 în rîndul prozatorilor cehi, care au trebuit să răspundă la întrebarea „de ce nu se publică la noi proza scurtă ?" La anchetă au răspuns cei mai mari scriitori cehi ai epocii : Karel Capek, Karel Polacek, A.M. Tilschová etc.

O excepție fericită de la această concluzie a constituit-o scriitorul František Langer, de la a cărui naștere se împlinesc anul acesta o sută de ani. El nu numai că a scris proză scurtă, dar a reușit să o și publice. Recent, pentru a marca centenarul nașterii scriitorului, editura pragheză „Albatros" a publicat culegerea „Entuziaști și ciudați", iar editura „Ceskoslovensky spisovatel" culegerea „Vînzatorul de vise", ambele cuprinzînd cele mai reprezentative proze ale lui Langer. „Vînzatorul de vise" conține și povestirea „De început", publicată pînă acum doar într-o revistă, al cărui erou, făcîndu-și bilanțul vieții, constată că ea a fost fadă, că a făcut tot ce trebuia să facă, dar că totul a fost făcut fără bucurie...

Lucru care nu se poate spune despre František Langer, care și-a scris povestirile cu patimă și cu o extraordinară trăire, astfel încît ele nu sînt „alama sunătoare și clopote" care bat în gol, după propria-i mărturisire.

Langer este astăzi unul dintre cei mai îndrăgiți scriitori din țara prietenă. Se adevărește astfel previziunea unui mare regizor ceh din perioada interbelică, potrivit căruia „Langer este astăzi un mare dramaturg, dar va veni vremea cînd oamenii vor vorbi despre el ca despre un mare prozator".

Menționăm că piesele de teatru ale lui Langer sînt dramatizări ale povestirilor proprii.

● **„O SĂ MAI AUZIȚI DE MINE"** este titlul unui interesant roman pentru copii și tineret al scriitorului Uwe Kant din R.D. Germană. Ca și în precedentele sale volume, „Sărbătoarea clasei" și „Micul vrăjitor", Uwe Kant surprinde printr-un unghi plin de umor lumea lipsită de griji, dar atît de vulnerabilă, a copiilor și tinerilor.

Eroul romanului este bacalaureatul Jurgen, pe care autorul îl urmărește cu ironie dar și cu înțelegere în încercările sale de a o găsi pe Suzane, veche sa prietenă, pentru a reînnoda o timpurie și frumoasă poveste de dragoste.

Parcurgînd filele cărții, cititorul va descoperi că, de fapt, Jurgen nu o caută pe Suzane, el se caută pe sine. Folosind metoda introspecțiilor filmice, autorul pătrunde adînc în viața interioară a eroului său, în visele sale. În felul acesta, Uwe Kant reușește să ne prezinte portretul unui băiat cuminte și simpatic, a cărui autocunoaștere îi va ajuta pe unii cititori tineri, de vîrsta lui Jurgen, să se regăsească odată cu el.

● **MANUSCRISELE LUI LEONARDO DA VINCI** aflate în proprietatea Băncii franceze din Paris vor fi tipărite pentru prima dată în acest secol în țara Franței, în Italia. Purtînd titlul „Codexul francez", această lucrare cuprinde însemnări, schițe și desene ale marelui om al Renașterii — pictor, sculptor, arhitect, om de știință —, din domeniile : anatomia omului, sistemul solar, ingineria tehnică, aparate de zburat etc.

Toate aceste documente au fost editate în Franța la sfîrșitul secolului trecut. Manuscrisele au fost aduse din Italia, de la Milano, de către imparatul Napoleon. Noua ediție a manuscriselor lui Leonardo da Vinci va apărea în 12 volume într-un tiraj de [illegible] exemplare, fiecare la prețul de 10 [illegible] dolari.

Editorii sînt siguri că această lucrare de referință se va vinde rapid, în ciuda prețului foarte piperat, printre cei interesați numărîndu-se în primul rînd marile biblioteci, universitățile și colecționarii particulari.

● **ÎN ITALIA SE CITEȘTE TOT MAI PUȚIN** de la an la an. Potrivit datelor publicate de „Corriere della Sera" peste 70 [illegible] dintre italienii maturi se află sub limita „sărăciei spirituale", ceea ce înseamnă că aceștia cumpără mai puțin de cinci cărți pe an. 51 [illegible] dintre italieni nu cumpără și nu citesc cărți. După afirmația revistei, această situație duce la nașterea unui nou tip de analfabetism.

Veniturile anuale ale pieții italiene a cărții se ridică la 3 700 miliarde lire italiene (cca 2 miliarde dolari) adică echivalentul unei optimi din veniturile anuale ale firmei Fiat. Tirajele cărților sînt tot mai mici, fapt care duce la creșterea prețurilor, un alt obstacol major în calea răspîndirii literaturii.

Cu toate acestea rețeaua bibliotecilor, în care sînt angajate peste 13 000 persoane, oscilează, relaxîndu-se, seria „Corriere della Sera". În ultima perioadă edițurile se orientează din nou către crearea de librării proprii, practică abandonată cu vreo zece ani în urmă. De pildă, Editura Feltrinelli dispune de nu mai puțin de 13 librării.

Anul acesta s-a organizat pentru prima dată, la Torino, „Salone del Libro" la care și-au expus producția 320 edituri italiene. Acesta a fost organizat într-un spațiu destinat pînă acum unui autosalon. Spre deosebire de alte tîrguri de carte organizate în special pentru editori, oameni de afaceri etc., „Salone del Libro" a fost deschis în primul rînd pentru cititori, pentru publicul larg.

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ ESTE ÎN CURS DE APARIȚIE** dicționarul „Scriitori ruși 1800-1917", care urmează să fie o lucrare fundamentală, de proporții vaste. Va fi cea mai completă inventariere a scriitorilor ruși de pînă la 1917, care au scris deci în perioada numită „veacul de aur al literaturii ruse".

În acest dicționar, cititorii vor găsi informații biografice și bibliografice despre mai mult de trei mii de poeți, prozatori, dramaturgi, critici, autori de lucrări cu caracter memorialistic etc, practic despre toți cei care prin activitatea lor artistică au contribuit — în măsură mai mare sau mai mică — la formarea conștiinței naționale și sociale a poporului rus.

Acest dicționar este rodul muncii asiduu de cercetare a membrilor unei comisii formate din peste o sută de cercetători științifici și critici literari din rîndul cărora fac parte personalități de seamă ale vieții literare sovietice, ca : I. Lotman, I. Mann, V. Vațuro, B. Bessonov, S. Bociarov, R. Timencik, A. Ospovat, A. Lavrov și alții.

Sute de scriitori dintre cei cuprinși între coperțile dicționarului au fost uitați de-a lungul anilor. Lucrarea, care va fi realizată de editura „Sovetskaia Ențiklopedia", va cuprinde cinci volume și face parte dintr-un proiect mai vast, în cadrul căruia vor mai apărea dicționare consacrate „Scriitorilor ruși de pînă la 1800" și „Scriitorilor ruși-sovietici".

POEZIE CHINEZĂ contemporană

ZANG KEJIA

Liu Hoisu : „Lotuși bătuți de vînt"

Sincer bucuros

O simfonie
nu e cîntată de-un singur instrument
viori flaute pian
au partea lor de sunete suave
Un tablou nepereche
nu e pictat cu-o singură culoare :
roșu galben verde azuriu
au partea lor de fericе-mbinare
Mîncarea de fiece zi
nu poate-avea un singur gust :
dulce iute amar sărat —
fiecare cu gustul său preferat.
Poeziile pe care le-am citit
sînt felurite-n inspirație și stil :
crepusculare limpezi îndrăznețe fine —
rite puțin din toate
Nu se pot ele judeca în pripă,
graba nu dă niciciind roade bune ;
orice medalie are reversul său
și orice frumusețe limitele sale
Poeziile pe care le-am citit
sînt felurite-n inspirație și stil
sînt sincer bucuros
dar bucuria nu-i același lucru
cu mulțumirea.

Există oameni

în amintirea lui Lu Xun

Există oameni, chiar dacă în viață,
ce au murit demult ;
Există oameni, chiar dac-au murit,
ce sînt încă în viață.
Există oameni ce-și gravează
în piatră numele-ncercînd
să guste „nemurirea"
Există oameni ce se vor ca iarba
sălbatică în așteptarea focului
pămîntului s-o ardă.
Există oameni ce trăiesc
împiedicîndu-i pe ceilalți s-o facă ;
există oameni ce trălesc
ca ceilalți să trăiască mai bine
Numele gravat pe piatră se va risipi
înaintea rămășițelor pămînteștl
dar iarba sălbatică va fi mereu verde
oriunde va străbate adierea vîntului
primăvăratec
Cine trăiește împiedicîndu-i pe ceilalți s-o facă
va avea un sfîrșit cu toți de față
Cine trăiește ca ceilalți să trăiască mai bine
va fi cît stelele în slava celor mulți

Mi-e dor de tine, Qingdao

Qingdao
lume verde
arbori verzi mare verde :
de opt ori în opt staville
curenții calzi se împiedică
pătrunzînd în oraș
Un verde paravan uriaș se înalță :
este muntele Lao.
Gîndul meu zboară
dincolo de al nouălea cer
Qingdao,
semeni cu o floare
proaspătă, neasudată
mîngîiță de toți
Străvechile amintiri
se risipesc ca pulberea
În treizecisidoi de ani
n-am aruncat în brațele tale
de trei ori.
O altă vară soseste.
Qingdao, mi-e dor de tine
mie, cel depărtat
la mii de mile.

AI QING

Vinul

E nostim
are caracterul focului
și forma apei

E spiridușul veseliei
mereu de față
la sărbători

E spiritual
izbutește să te facă să spui adevărul
să-ți deschidă inima

E-n stare să te facă
să uiți de durere
și să te bucuri din orice

Bei pentru biruința
bei pentru prietenie
bei pentru dragoste

Dar fii atent
poate să-ți fure mințile
în clipele euforiei

Nu te amăgi că e apă
tocmai bună de stins necazurile
nu, e ca și gazul pe foc

Face mai sclipitori pe cei sclipitori
mai proști pe cei proști.

Trandafirul și spinii

Omul este încarnarea lui satana
dar și a lui dumnezeu

N-am văzut niciodată lacrimi de crocodil
dar am auzit multe minciuni cu zîmbetul
pe buze

Trandafirul ocrotește cu spinii aroma
albina apără cu acul dulceața

E nebun cel ce se ceartă
cu un nebun

Mînia nu are cadență
cearta nu are ritm

Timpul aleargă — o barcă
ce plutește dusă de val —
Viața — o barcă
ce plutește împotriva valului

În ciuda puzderiei lor
n-am văzut stelele ciocnîndu-se

Cînd faci pasul către lumină
nu uita de umbra ce te urmează

Petrolul pare apă
praful de pușcă pare pămînt,
ele așteaptă tăcute
flacăra

O șopîrlă aleargă pe pajiște :
o întreb pe fetița venită din Shanghai :
Ce este aceea ?
„Pasăre" e răspunsul.

În românește de Geo Vasile

TODOR CEALOVSKI

Întoarcerea poeziei

Caută-ți calea din nou
Pînă la orbitul ochi al nopții
Unde morții pe cine știe ce drum
Cu grele rugăciuni pe buze se-ntorc
Fiindcă eu nu mai pot suporta tirania
Care în mine răzbate ca o boală-a pădurii,
Pentru că eu n-am să iscălesc poezia
Care demult s-a eliberat
Din lumina-i lăioasă,
Pentru că eu n-am să numesc libertatea
(Care a recunoscut noaptea drept ultimul
ei Stăpîn
Și de poetul el a uitat),
Nici muzica strecurată în liniște
Ca să i se destăinuie focului
La marginea cărula
Timpul se revoltă împotriva lui însuși.

PETKO DABESKI

Împăratul Solomon

Debrăcați-vă
Le porunci el
Celor goi și răsgoi

Și el atuncea
La mare strîmtoare
Au dat jos de pe dînșii

Și vălul de preț,
Al rușinii
Care-i acoperea.

ABDULAZIS ISLAMI

Schiță

Într-o livadă
Patru frasini
De-o virstă.

Zice unul :
— Cum se poate să cresc
Tare aș vrea ca să știu.

Adăugă cel de al doilea :
— Pe drumul visării tu cresti
Precum chiparoșii.

Frasinul cel mai înalt murmură :
— O să te ducem
Înspre-orizonturi.

Ultimul nu-l auzi
Și rămase însingurat
Lîngă pîriul neliniștit.

Un vînt îl legăna ne-ncetat,
Dar oare-o să poată
Să-l trezească din vis ?

În românește de Dumitru M. Ion

Balcanice

În GARĂ

În micile gări din nord, una-i vara, alta e iarna. După ce coboară geruri-le, sălile de așteptare sînt aproape pustii și curate. Trenuri vin puține, și mai puține opresc. Spre bucuria măturătorilor, nimeni nu împestrițează podelele cu albul cojilor de semințe : rar cine calcă pe-acolo.

Această mică sală de așteptare arăta ca o tindă țărănească. Nu lipsea nici motanul, un motan încă tînăr, care nu dormea — alerga cu învîrsunare după propria-i coadă. Paşka, un găligan de doi metri, în scurtă neagră și pislari de asemenea negri, răsfrînți, îi zvîrli animalului un cap de pește și spuse :

— Mă, tu ești mită sau bondar ?

Apoi bău o cană cu apă din vadră și mai aruncă o privire pe mersul trenurilor. Avea de așteptat două ceasuri încheiate. (Paşka mergea cu treburi la raion). Cum naiba să-și omoare vremea ? Chiar în clipa aceea, ușa se deschise și în prag răsări Maşa Mahovka — o bătrînică mărunțică și curățel îmbrăcată. În zodia ei, n-avea virstă.

Era din colhozul vecin. Paşka o cunoștea din vedere. Și el îi mai licărise ei pe dinaintea ochilor. Primul intră în vorbă Paşka, care spuse cu ocrotitoare blîndețe :

— Încotro, măicuță ?

— Ia, după ochelari...

— Ca să vezi...

— Eh, și ce ochi aveam : au rămas în horbotă. Și-acuma — țidulă de la felceriță. Da' și vecinele zic : dacă tot ai ajuns la ochelari, mai bine te du și ia-i.

— Cîte nu îndrugă lumea ! spuse, important, Paşka. Mai astupă-ți și dumneata urechile.

— Ce să le mai astup, dacă așa e : fost-ai, lele, cît ai fost...

Paşka nu găsi replică. Tăcere. Dincolo de ferestre zdrăngăni un marfar gol, și din nou liniște. Motanul adormise, tolănit pe una dintre lavițe. Paşka îl invidia : și el ar fi vrut să aţipească, dar știa că e un gînd zadarnic.

— Ești de la „Pobeda", dacă tîn bine minte...

— Nu, din Nazarovski, răspunse ea cu chef de vorbă. Dar, de fel, sînt din Artemievo. Eu, băiete, am văzut lumina zilei pe un braț de stuf, în smirc. Se duce mama după răchitele una, se-ntorc la bunica două ! Bătrînica pufni în rîs, iar Paşka veni mai aproape.

— Ei, lasă-mă ! Serios ?

— Dacă-ți spun... O vreme așa mi-au și zis: Fluşturica. Și Kuzina. După bunicul. Un papă-lapte, adică mai bine zis [illegible] ce lapte nu prea avea de unde.

— Dar vin ?

— Pe așa ceva n-a pus gura pînă a-nchis ochii.

— Aș ! De-alde astea poți să-mi spui pînă mîine, că tot nu te cred.

— Cum, mă, flocuță, adică eu mint ?

— Minți sigur ! spuse, într-un tot convins, Paşka. Se retrase pe cît se apropiase, își ridică gulerul și închise ochii, acum chiar decis să adoarmă.

Din nou liniște în gară. Dar numaidecît Paşka, de parcă și-ar fi amintit pe neașteptate ceva, își cocoță ca un clapon gitlejul din guler și întrebă :

— Da' bărbat ai avut ?

— De măritat nu m-am măritat.

— Rău ai făcut ! Și Paşka își viri iarăși nasul în guler.

Dincolo de zid zbîrnîi telefonul și amîndoi auziră cum impiegatul de serviciu vorbea, ca de la om la om, cu stația vecină. Alt marfar, încărcat, și de aceea mai puțin zgomotos.

— Și uite că apucai șaptezeci de ani...

— Măiculiță Doamne !... Și ce-ai putut să faci singură atîta amar de vreme ?

— Apoi eu de cînd mă știu cînt și plîng ! Dar nici cele care trăiesc cu pruncii lor n-au o soartă mai brează. O știu pe Serafimovna, din Artemievo ?

— Mm...

— Ei, așteia, pe crucea gerului, ginerele i-a deschis toate ușile de la casă. „Pînă nu ieși, zice, nu le închide nici Cristos !". S-a mutat la fecior — alt pustiu de bine. O injură nora-sa ca pe-o cățea de pripas. Ce cuvînt mai are muierea în vremea de azi ?

— Așta cam așa-i.

— Iar bărbații...

— Ce-i cu bărbații ? Toată ziua-bună ziua — bărbații și iar bărbații ! Știi cît o respect eu pe soacră-mea ? Mai mult decît pe nevastă.

— Nimic de zis, o dată bărbat... Dar stai să vezi. Astă-vară numai ce mă trezesc cu Serafimovna : nici una nici două — pe cuptor. Zace ea acolo pînă la prînz și deodată zice : „Plîng, Mariuşka, ori nu plîng ?". Plîngi, femeie, plîngi pe săturate. Și să vezi plîns !

— Ei și ? Și-a dat duhul ?

— Da' de unde : s-a dus după ciuperci.

— I-auzi : afurisită, baba !

Convorbirea înghețată pentru multă vreme. Maşa Mahovka hotărî că e momentul să înbuce și ea ceva. Scoase un ou, o ceapă, un colțuc de pîine și sarea, legată în colțul bocceii.

— Covrigi, spuse ea, o singură dată am mîncat. Cînd am stat la oraș. Dar dormi, dragule, dormi.

Capul lui Paşka nu se îți din gulerul înalt. Dar bătrînica își depănă mai departe gîndurile.

— Toată noaptea n-am închis un ochi. Spre dimineață, cînd să aţipesc — alectorul...

— Cine, cine ? tresări Paşka.

— Cocoşul...

— Radioul, pesemne !

— Ce-i aia radio ?

— Atunci cine naiba te-a sculat ?

— Cocoşul.

— Păi nu ziceai că electro...

— Ba ziceam : cocoşul.

— A ?

— Cum adică [illegible] ?

— Cine dracu' te-a trezit, mai femeie ?

— Cocoşul.

— Ducă-se pe pustii !

Excedat, Paşka dădu din mînă a lehamite. Se gîndi că bătrînica nu mai are mult pînă departe și găsi că e cazul s-o cam lase baltă. Îndeobște nu prea punea preț pe vorba muierească. Trecură vreo cîteva minute. Paşka se ridică și tîrșii cîțiva pași prin încăpere. Apoi se așeză din nou, cu ochii pe pereți.

— „Prinț și cerșetor" ai citit ?

— Ce, maică ?

Paşka ridică brațele spre cer, apoi le lăsă să cadă a deznădejde. Și din nou tăcerea îmbrățișă gara toropită de iarnă.

În românește de Doina Florea

SPORT

La o masă de lemn

În sfeșnice de iederă ard lacrimi de miere. Stau la o masă de lemn și număr bucuriile unei zile. Au învins, trecînd în turul doi al Cupelor europene, trei echipe : Dinamo, Steaua, Victoria — cea de-a patra, Oțelul Galați, după ce-a băut cu canceul apă vie la Oradea, se va azvîrli, fără îndoială, să atîrne culori mocofane pe pieptul lui Juve. Și va urca — poți să știi ? — în suferința gardului de măracini un ris de copil. Dar pîn-atunci, tristețea toamnei e de busuioc. Cerul înțeapă și doare și arde-n el o lampă hrănită cu frunze și struguri de luncă. Puțin aduse din spate, nopțile se-neacă într-o moară veche pusă pe un cot de apă luminată de povești, unde se duce-n asfințit o corabie de lemn de lămîi, și cînd corabia aia se scufundă, îndărăt începe să se întindă vreme de demult. Dovadă : victoria Rapidului, la Tîrgu Mureș ! Fără de marginea cerului spune despre iubiri pe care parcă nu mai știm să le trăim. Pierdut pe-ntoarceri, ne-ndoit pe plecări, nesemănînd cu nimic, calul cu nările-njunghiate-n septembrie bate din izvorul singelui lîngă a treia cifră din virsta anului. La o masă de lemn stînd mă gîndesc cu mihnire că, născut să afund găleata în fîntîna domnilor, care e Cîmpia română, am plecat să mă răstignesc pe cuvinte, într-o viață de hîrtie. Am prăbușit turnuri ca să fac o pipă de lut !

Și totuși, ce toamnă ziditoare ! Aș fura clipele cînd fierbe mustul roșu în iederă ca să-l deschid din nou într-o geană de seară cînd vîntul fură întuneric de septentrion și ne smintește geamurile cu el.

La masa de lemn de sub corzile lui octombrie îmi vine să spun că am trăit o vară desculță, cu buzele sărate și plină de flori bune de pus semn într-un roman de dragoste. Acum, cînd fructele mălinului negru sînt vitraliile lunii, cînd pelinul se încarcă de poleiuri de argint, nucii se descătușează de melancolii, dureri necunoscute beau somnul podgoriilor și-n scorbura vișinului bătrîn plouă torențial cu amintirea vrăbiilor, vuietul drumurilor mă cheamă spre toate zările. Orientalul fermecat de ostroave și de plauri lunecînd în lumi asfințite se înalță în prag și ușa se deschide singură, în timp ce cărarea se încordează, năucă, spre munți !

Fănuș Neagu

Luceafărul

Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTA
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), A. I. Zaimescu (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii nr. 1, tel. 17 32 80
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei nr. 115, tel. 50 76 96
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC
CASA SCÎNTEII